

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
Τμήμα Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
Ευρωπαϊκή Κοινωνική Πολιτική

**Ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου
στο πλαίσιο ανάπτυξης της Κοινωνικής Ευρώπης**

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Παρασκευή Χωρέμη

Αριθμός Μητρώου: 3032201701215

Τριμελής εξεταστική επιτροπή:

Επιβλέπων: Δημήτρης Βενιέρης, Καθηγητής - Πρόεδρος Τμήματος Κοινωνικής και
Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Μέλος Τριμελούς Επιτροπής: Ανδρέας Φερόνας, Μόνιμος Επίκουρος Καθηγητής

Μέλος Τριμελούς Επιτροπής: Μαρίνα Αγγελάκη, Διδάκτωρ Κοινωνιολογίας -
Ερευνήτρια

Συνολικός αριθμός λέξεων: 16.000

Κόρινθος, 27/4/2019

©Έτος: 2019

Παρασκευή Χωρέμη

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος, All Rights Reserved

Η σελίδα του Copyright διασφαλίζει από μόνη της τα δικαιώματά σας σε περίπτωση προσφυγής ή παράβασης, βάσει του Ν2121/93 (Φ.Ε.Κ.Α25).

Η χρήση κάθε υλικού με κατοχυρωμένα πνευματικά δικαιώματα (Copyright) στην εργασία σας προϋποθέτει γραπτή άδεια του ιδιοκτήτη των δικαιωμάτων.

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον επιβλέποντα της Διπλωματικής Εργασίας μου, Καθηγητή κ. Δημήτρη Βενιέρη, για την πολύτιμη συνδρομή του. Η εκπόνηση αυτής της εργασίας δεν θα ήταν δυνατή χωρίς την καθοδήγηση και τις συμβουλές του. Ευχαριστώ θερμά τον Επίκουρο Καθηγητή κ. Ανδρέα Φερόνα και τη Δρ. Κοινωνιολογίας - Ερευνήτρια κ. Μαρίνα Αγγελάκη, για τη διδακτική συμβολή τους. Οι παραπάνω προσέθεσαν ένα λιθαράκι για την πραγμάτωση των ονείρων μου.

Περίληψη

Σκοπός της παρούσας Διπλωματικής Εργασίας είναι να διερευνήσει, να συσχετίσει και να αποτιμήσει το ρόλο και τις δράσεις του ΕΚΤ στον ευρωπαϊκό χώρο και στην Ελλάδα. Η ιστορική μετεξέλιξη του θεσμού, οι δράσεις του στο πλαίσιο των ΕΣΠΑ 2007-2013 και 2014-2020 και η συνεισφορά του σε πολλούς τομείς, συγκλίνουν στο συμπέρασμα ότι ο ρόλος του είναι μεν θετικός - καθώς η σημαντική εισροή πόρων επέτρεψε στα κράτη-μέλη να προβούν σε ανθρωποκεντρικές μεταρρυθμίσεις - αλλά υπολείπεται σε σχέση με τις οξυμένες κοινωνικές ανάγκες. Η αδυναμία καθοριστικής και καθολικής παρέμβασής του και η συστολή των δυνατοτήτων του για άσκηση αποτελεσματικής Κοινωνικής Πολιτικής, καταδεικνύει την ανάγκη γενναιότερης χρηματοδότησης. Τα προβλήματα του ΕΚΤ συνδέονται με το γεγονός ότι η Κοινωνική Πολιτική στα πλαίσια της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, αποκτά δευτερεύουσα σημασία και η οικονομική πολιτική παίρνει τη σκυτάλη, με συνέπεια τον περιορισμό των κοινωνικών δαπανών. Η ενίσχυση των κοινωνικών δικαιωμάτων αποτελεί μονόδρομο για την εφαρμογή ουσιαστικής Κοινωνικής Πολιτικής. Η μετατροπή της Κοινωνικής Πολιτικής σε ευρωπαϊκή προτεραιότητα θα οδηγήσει σε μια πιο Κοινωνική Ευρώπη. Η Διακρατική Συνεργασία έχει ιδιαίτερη σημασία και για το μέλλον του ΕΚΤ, ενόψει της υποχρέωσής του να εφαρμόσει τον Ευρωπαϊκό Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων. Εν κατακλείδι το ΕΚΤ αποτελεί μοχλό ανάπτυξης της Κοινωνικής Ευρώπης, η ενίσχυση της οποίας στα πλαίσια μιας ευρύτερης κοινωνικής αλλαγής, θα λειτουργεί ως σημείο αναφοράς και ως φάρος που θα φωτίζει την ανθρωπότητα.

Λέξεις κλειδιά: Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, Κοινωνικά Δικαιώματα, Κοινωνική Ευρώπη.

Abstract

The purpose of this Diploma Thesis is to explore, relate and evaluate the role and actions of the ESF in the European area and in Greece. The historical evolution of the institution, its actions under the NSRF 2007-2013 and 2014-2020 and its contribution to many areas, conclude that its role is positive - as the significant inflow of resources allowed the Member States to take in anthropocentric reforms - but lagging behind in the wake of acute social needs. The inability to defuse decisively and universally and shrinking its potential for effective Social Policy demonstrates the need for more generous funding. The problems of the ESF are linked to the fact that Social Policy in the context of the global economic crisis is of secondary importance and economic policy is taking the toll, with the consequence of reducing social spending. Strengthening social rights is a one-way street for implementing a meaningful Social Policy. Making Social Policy a European priority will lead to a more Social Europe. Transnational Cooperation is also of particular importance for the future of the ESF in view of its obligation to implement the European Pillar of Social Rights. In conclusion, the ESF is a lever for the development of Social Europe, whose reinforcement in the context of wider social change will act as a reference point and a lighthouse to illuminate humanity.

Keywords: European Social Fund, Social Rights, Social Europe.

Πίνακας Περιεχομένων

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	9
Κεφάλαιο 1: Το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο.....	14
1.1 Ιστορικοί σταθμοί στην εξέλιξη του ΕΚΤ	14
1.2 Τι είναι το ΕΚΤ και ποιοί οι ωφελούμενοι	15
1.3 Λειτουργία του ΕΚΤ.....	17
1.4 ΕΣΠΑ 2014-2020 και ΕΚΤ.....	18
1.5 Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα του ΕΣΠΑ 2014-2020.....	19
Κεφάλαιο 2: Πεδία δραστηριότητας του ΕΚΤ	23
2.1 Ενίσχυση της απασχόλησης και της κινητικότητας.....	23
2.2 Επενδύσεις στην καλύτερη εκπαίδευση	26
2.3 Ευκαιρίες για όλους.....	27
2.4 Καλύτερες δημόσιες υπηρεσίες	30
2.5 Διαφορετική επίδραση ΕΚΤ σε διαφορετικές ευρωπαϊκές χώρες: Βέλγιο, Ολλανδία, Ισπανία και Πορτογαλία	30
2.5.1 Η περίπτωση του Βελγίου.....	30
2.5.2 Η περίπτωση της Ολλανδίας.....	33
2.5.3 Η περίπτωση της Ισπανίας.....	33
2.5.4 Η περίπτωση της Πορτογαλίας.....	34
2.6 ΕΚΤ και Παγκοσμιοποίηση.....	34
Κεφάλαιο 3: Ο ρόλος του ΕΚΤ στην Ελλάδα	38
3.1 Οφέλη και εγγενείς αδυναμίες υλοποίησης των δράσεων του ΕΚΤ στην Ελλάδα ..	38
3.2 Διαδικασία συμμετοχής στις δράσεις του ΕΚΤ.....	39
3.3 Συγκεκριμένες Δράσεις ΕΚΤ στην Ελλάδα.....	40
3.3.1 Δράσεις του ΕΚΤ στην Ελλάδα κατά την περίοδο 2007-2013.....	40
3.3.2 Δράσεις του ΕΚΤ την προγραμματική περίοδο 2014-2020	45

Κεφάλαιο 4: Αξιολόγηση δράσεων του ΕΚΤ και κοινωνικός αντίκτυπος.....	51
4.1 Αξιολόγηση των δράσεων του ΕΚΤ στον ευρωπαϊκό χώρο	51
4.2 Αξιολόγηση των δράσεων του ΕΚΤ στην Ελλάδα.....	55
Κεφάλαιο 5: Διακρατική Συνεργασία και μελλοντική εξέλιξη του ΕΚΤ.....	68
Κεφάλαιο 6: Συμπεράσματα.....	72
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	77

Λίστα Γραφημάτων

ΓΡΑΦΗΜΑ 1. Προϋπολογισμός του ΕΚΤ για ενεργητικά μέτρα στην αγορά εργασίας σε σύγκριση με τις περιφερειακές δαπάνες για ενεργητικά μέτρα στην αγορά εργασίας (σε %, 2006).....	31
ΓΡΑΦΗΜΑ 2. Κατανομή των πόρων των Διαρθρωτικών Ταμείων και του Ταμείου Συνοχής στο ΕΣΠΑ 2014-2020 επί τοις εκατό.....	45
ΓΡΑΦΗΜΑ 3.....	52
ΓΡΑΦΗΜΑ 4.....	52
ΓΡΑΦΗΜΑ 5.....	52
ΓΡΑΦΗΜΑ 6.....	54
ΓΡΑΦΗΜΑ 7.....	54
ΓΡΑΦΗΜΑ 8.....	58
ΓΡΑΦΗΜΑ 9.....	58
ΓΡΑΦΗΜΑ 10.....	59
ΓΡΑΦΗΜΑ 11.....	59
ΓΡΑΦΗΜΑ 12.....	60
ΓΡΑΦΗΜΑ 13.....	60
ΓΡΑΦΗΜΑ 14.....	62
ΓΡΑΦΗΜΑ 15.....	62
ΓΡΑΦΗΜΑ 16.....	63
ΓΡΑΦΗΜΑ 17.....	63
ΓΡΑΦΗΜΑ 18.....	64
ΓΡΑΦΗΜΑ 19.....	64
ΓΡΑΦΗΜΑ 20.....	65
ΓΡΑΦΗΜΑ 21.....	65
ΓΡΑΦΗΜΑ 22.....	66
ΓΡΑΦΗΜΑ 23. Κατανομή του συνολικού προϋπολογισμού του ΕΚΤ+ σε επιμέρους τομείς.....	70

Λίστα πινάκων

ΠΙΝΑΚΑΣ 1. Πόροι του ΕΚΤ, εθνικοί πόροι και σύνολο της δημόσιας δαπάνης, για καθένα από τα 4 ΕΠ που συγχρηματοδοτήθηκαν από το ΕΚΤ στο ΕΣΠΑ 2007-2013.....	40
ΠΙΝΑΚΑΣ 2. Κοινωνική συμμετοχή και δημόσια δαπάνη στα ΕΣΠΑ 2007-2013, 2014-2020 κατά προσέγγιση.....	48
ΠΙΝΑΚΑΣ 3. Δράσεις με τη συγχρηματοδότηση του ΕΚΤ, στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ 2014-2020.	56
ΠΙΝΑΚΑΣ 4	57
ΠΙΝΑΚΑΣ 5	61

Πίνακας συντομογραφιών

ΑΕΠ	Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν
ΑΠΘ	Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
ΕΔΕΤ	Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΚΔΔΑ	Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης
ΕΚΤ	Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο
ΕΚΤ +	Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο Plus
ΕΛΚΕ	Ειδικοί Λογαριασμοί Κονδυλίων Έρευνας
ΕΟΚ	Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
ΕΟΠΠΕΠ	Εθνικός Οργανισμός Πιστοποίησης Προσόντων και Επαγγελματικού Προσανατολισμού
ΕΠ	Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
ΕΣΑ	Ευρωπαϊκή Στρατηγική Απασχόλησης
ΕΣΠΑ	Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης
ΕΤΠΑ	Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης
ΙΤΥΕ Διόφαντος	Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων
ΚΔΒΜ	Κέντρο Δια Βίου Μάθησης
ΚΗΦΗ	Κέντρα Ημερήσιας Φροντίδας
ΚοινΣΕπ	Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση
ΚΠΣ	Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης
ΜΚΟ	Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις
ΜΟΠ	Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα
NEETs	Νέοι εκτός απασχόλησης, εκπαίδευσης ή κατάρτισης
ΟΑΕΔ	Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού
ΠΑΝ	Πρωτοβουλία για την Απασχόληση των Νέων
ΠΕΠ	Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα
ΣΛΕΕ	Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης
TOMY	Τοπικές Μονάδες Υγείας
ΤΠΕ	Τεχνολογίες της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας
ΤΣ	Ταμείο Συνοχής

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα Μεταπτυχιακή Εργασία αποσκοπεί στην ανάλυση, διερεύνηση και αξιολόγηση του έργου του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου ως φορέα στήριξης και διασφάλισης των κοινωνικών δικαιωμάτων των πολιτών της Ευρώπης. Κατ' επέκταση διερευνάται ο ρόλος του ως μοχλού ανάπτυξης της Κοινωνικής Ευρώπης και αναλύεται η συμβολή του κυρίως στον κοινωνικό πυλώνα, αλλά και γενικότερα στον αναπτυξιακό τομέα.

Το ΕΚΤ ιδρύθηκε με τα άρθρα 123-127 της Συνθήκης της Ρώμης στις 25 Μαρτίου 1957, η οποία τέθηκε σε ισχύ την 1^η Ιανουαρίου 1958. Τα πρώτα χρόνια συνέβαλλε στην επίλυση των οικονομικών και κοινωνικών προβλημάτων που δημιουργούνταν στην αγορά εργασίας μέσω της εισαγωγής της Κοινής Αγοράς. Το ΕΚΤ ενήργησε κυρίως μέσω χρηματοδοτούμενων επιδοτήσεων από τον προϋπολογισμό της ΕΕ. Οι επιχορηγήσεις αυτές δόθηκαν σε επιχειρήσεις και μερικές φορές στην υποστήριξη μεταναστών εργαζομένων. Αυτό έγινε με Επιχειρησιακά Προγράμματα και κεφάλαια που χορηγήθηκαν ιδίως σε περιφέρειες με κατά κεφαλήν ΑΕγχΠ κάτω από το 75% του ευρωπαϊκού μέσου όρου. Πρωταρχικός στόχος του ΕΚΤ ήταν: να βελτιωθούν οι προοπτικές απασχόλησης που θα προέκυπταν από τη γεωγραφική και επαγγελματική κινητικότητα των εργαζομένων και να αναπτυχθούν τα προσόντα τους.

Αργότερα το ΕΚΤ εστίασε στην καταπολέμηση της ανεργίας, στην ενίσχυση της επαγγελματικής κατάρτισης και την κατάρτιση των νέων με ανεπαρκή προσόντα. Επίσης επικεντρώθηκε στον εκσυγχρονισμό μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων, προώθησε τη γυναικεία απασχόληση, την επιχειρηματικότητα και τις ίσες ευκαιρίες για όλους.

Σήμερα ως ένα από τα κύρια χρηματοδοτικά εργαλεία και το αρχαιότερο από τα Διαρθρωτικά Ταμεία της ΕΕ, αποσκοπεί στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της απασχόλησης. Σε ένα παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον με έντονες οικονομικές και κοινωνικές προκλήσεις ο ρόλος του και η δυναμική του είναι πιο σημαντικοί από ποτέ.

Ο ρόλος του ΕΚΤ ως μη στατικός διαμορφώνεται ανάλογα με τις ανάγκες των πολιτών και τις εκάστοτε συνθήκες, αφενός μεν ως προς τα μείζονα ευρωπαϊκά ζητήματα, αφετέρου δε ως προς τις ιδιαιτερότητες των κρατών-μελών της ΕΕ. Τα κοινωνικά ζητήματα που δημιούργησε η διεθνής οικονομική κρίση στην Ευρώπη και

βέβαια τα οξύτατα κοινωνικά προβλήματα και στη χώρα μας, συνιστούν πρόκληση μελέτης, εμβάθυνσης και στοχευμένων παρεμβάσεων του ΕΚΤ. Οι ανησυχητικές διαστάσεις αυτής της κρίσης και ο τεράστιος αριθμός των ανέργων νέων και των μακροχρόνια ανέργων, απειλούν ευθέως τα θεμέλια της κοινωνικής συνοχής της Ευρώπης.

Σκοπός επίσης της εργασίας, είναι να εξετάσει αν το ΕΚΤ, που έως τώρα αποτελεί σημαντικό μέρος της ιστορίας της ΕΕ, μπορεί να συμβάλει σε μια πιο Κοινωνική Ευρώπη κατά την τρέχουσα οικονομική και κοινωνική συγκυρία. Επίσης επιχειρείται να απαντηθεί το κύριο ερώτημα της μελέτης αυτής, εάν μπορεί να εφαρμόσει στην πράξη τον Ευρωπαϊκό Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων - στα πλαίσια αυτής της κρίσης - ώστε να επιτευχθεί οικονομική και κοινωνική σύγκλιση.

«Η Ευρωπαϊκή Κοινωνική Πολιτική (European Social Policy), είναι η σημαντικότερη απόπειρα υπερεθνικής κοινωνικής ρύθμισης. Πρόκειται για το πληρέστερο παράδειγμα υπερεθνικής Κοινωνικής Πολιτικής που - στο πλαίσιο της διαδικασίας της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης - κυοφορεί την υιοθέτηση ενιαίων κοινωνικών πολιτικών στις χώρες της Ευρώπης, για την ευημερία και τη συνοχή της δυνάμει Ευρωπαϊκής κοινωνίας» (Βενιέρης, 2015: 41). Ως βασικό μέσο της Ευρωπαϊκής Κοινωνικής Πολιτικής το ΕΚΤ, βρίσκεται στον πυρήνα αυτής της προσπάθειας και στηρίζει τη δημόσια παιδεία, τη δημόσια υγεία και την πολιτική απασχόλησης. Η συμβολή του στον κοινωνικό πυλώνα και στον αναπτυξιακό τομέα είναι αξιόλογη και ως εκ τούτου η επίδρασή του στην Ευρωπαϊκή Κοινωνική Πολιτική, ως ενός από τα πιο βασικά μέσα της υπήρξε έως σήμερα σημαντική. Η μελέτη και έρευνα της Ευρωπαϊκής Κοινωνικής Πολιτικής η οποία εκφράζεται μέσα από ένα τόσο σημαντικό θεσμό όπως το ΕΚΤ, καθίσταται ιδιαίτερα κρίσιμη από τη στιγμή που πλέον οι οικονομικές συνθήκες προκαλούν δυσαρμονία ανάμεσα στο ιδεατό και την προαγωγή στην πράξη των κοινωνικών δικαιωμάτων, στην υπό οικονομική κρίση Ευρώπη.

Η παρούσα επιστημονική μελέτη στοχεύει ταυτόχρονα στη διερεύνηση τριών διαφορετικών ομάδων ερευνητικών ερωτημάτων, που περιγράφουν, συγκρίνουν και συσχετίζουν δεδομένα του ΕΚΤ. Οι απαντήσεις στα ερωτήματα αυτά παρουσιάζουν την υπάρχουσα κατάσταση, αξιολογούν το έργο του και συναρτώνται με το παρόν, τις μελλοντικές προοπτικές και δράσεις του ΕΚΤ.

Περιγραφικά ερευνητικά ερωτήματα, που πρόκειται να απαντηθούν, είναι τα ακόλουθα: Ποιοί είναι οι ωφελούμενοι του ΕΚΤ; Ποιά είναι η λειτουργία του; Ποιά είναι η δράση του;

Συγκριτικά ερωτήματα είναι: Οι δράσεις του ΕΚΤ ήταν πιο παραγωγικές κατά τη διάρκεια των ετών 2007-2013 ή 2014-2020; Κατά πόσον αποτελεί μοχλό ανάπτυξης της Κοινωνικής Ευρώπης ανάλογα με την εκπλήρωση των στόχων της ΕΕ ως προς την κατεύθυνση της Κοινωνικής της Πολιτικής;

Συσχετιστικά ερωτήματα είναι: Ποιά είναι η γενική επίδρασή του στον ευρωπαϊκό χώρο και ποιά η ειδική στην Ελλάδα; Πόσο διαφοροποιείται η επίδρασή του στις διαφορετικές ευρωπαϊκές χώρες: Βέλγιο, Ολλανδία, Ισπανία και Πορτογαλία;¹ Ποιά η αξιολόγηση των δράσεών του και ποιά η ανταπόκρισή τους² στις προκλήσεις της χρηματοπιστωτικής κρίσης;

Η ανάπτυξη του κειμένου χωρίζεται σε έξι κεφάλαια που συνδέονται νοηματικά και ολοκληρώνονται με σύνοψη - συμπεράσματα. Στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζονται κάποιοι από τους σημαντικότερους ιστορικούς σταθμούς στην εξέλιξη του ΕΚΤ, όπως η ίδρυσή του με τη Συνθήκη της Ρώμης το 1957, που αποτέλεσε το έναυσμα για τη δημιουργία ενός κοινωνικού ευρωπαϊκού πλαισίου. Στη Συνθήκη της Λισαβόνας το ΕΚΤ αναβαθμίζεται, καθώς για την περίοδο 2014-2020 εισάγεται ένα νομικά δεσμευτικό ελάχιστο μερίδιο, που κυμαίνεται στο 23,1 % των συνολικών χρηματοδοτικών πόρων της ΕΕ για τη συνοχή. Επιπλέον προσεγγίζεται εννοιολογικά το ΕΚΤ, εξετάζονται οι ωφελούμενοι από τα συγχρηματοδοτούμενα Προγράμματά του και περιγράφεται η λειτουργία του. Στο κεφάλαιο αυτό προηγήθηκε η ανάλυση του ΕΣΠΑ 2014-2020 και των 4 Τομεακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων του, που συγχρηματοδοτούνται από το ΕΚΤ, λόγω της ιδιαίτερης βαρύτητάς τους ως προς την ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας. Τα 4 Τομεακά ΕΠ είναι:

1. το «Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία»
2. το «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού - Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση»

---

¹ Πρόκειται για απλή επιλογή χωρών με στόχο την ανάδειξη του ρόλου του ΕΚΤ. Σκοπός της είναι να παρουσιαστεί η διαφορετική του επίδραση σε αυτές τις διαφορετικές ευρωπαϊκές χώρες. Αιτία της είναι η περίσσεια αγγλική βιβλιογραφία και η ευχερέστερη δυνατότητα συλλογής πληροφοριών σε αυτό το αντικείμενο.

² Αυτών δηλαδή που αναφέρονται στην περίοδο 2007-2013 και συγκεκριμένα στην περίοδο από το 2010 πλέον μισού έτους που ξεκίνησε η οικονομική κρίση έως το 2013.

3. το «Μεταρρύθμιση Δημόσιου Τομέα»

4. το «Τεχνική Βοήθεια».

Το δεύτερο κεφάλαιο ασχολείται με το ευρύ πεδίο των παρεμβάσεων του ΕΚΤ και τη γενική επίδραση του θεσμού στον ευρωπαϊκό χώρο. Ειδικότερα, περιγράφεται η προώθηση της απασχόλησης και της κινητικότητας των εργαζομένων, οι επενδύσεις στην εκπαίδευση και η ισότητα ευκαιριών. Το κεφάλαιο αυτό συμπληρώνεται με την αναφορά σε καλύτερες δημόσιες υπηρεσίες και με εστίαση σε δύο προτεραιότητες: τους αποτελεσματικότερους θεσμούς και τις συμπράξεις για πρόοδο. Σημαντική επισήμανση αφορά η δέσμευση για το διάστημα 2014-2020 ποσού άνω των 80 δισ. € προς τα κράτη μέλη (ανθρώπινο κεφάλαιο) και ενός επιπρόσθετου ποσού 3,2 δισ. € για την ΠΑΝ. Ακολουθεί η σύγκριση των δράσεων του ΕΚΤ στις ευρωπαϊκές χώρες Βέλγιο, Ισπανία, Ολλανδία και Πορτογαλία, όπου ερευνάται κατά περίπτωση η επίδραση του ΕΚΤ σε καθεμία από αυτές. Το κεφάλαιο ολοκληρώνεται με τον προβληματισμό για την αποτελεσματικότητα των δράσεων της Ευρωπαϊκής Κοινωνικής Πολιτικής και ειδικότερα του ΕΚΤ στα πλαίσια της σύγχρονης παγκοσμιοποίησης.

Το τρίτο κεφάλαιο προβάλλει την ειδική επίδραση και τον ρόλο του ΕΚΤ στην Ελλάδα. Αρχικά παρουσιάζονται τα οφέλη και οι εγγενείς αδυναμίες στην υλοποίηση των δράσεων του ΕΚΤ στην Ελλάδα. Εν συνεχεία αναλύεται η διαδικασία συμμετοχής στις δράσεις του και πιο συγκεκριμένα στην παρούσα εργασία ερευνώνται οι δράσεις που διακρίνονται σε δύο περιόδους: τα έτη 2007-2013 και 2014-2020.

Το τέταρτο κεφάλαιο αναφέρεται στην αξιολόγηση του έργου του ΕΚΤ και τον κοινωνικό αντίκτυπο των δράσεών του στον ευρωπαϊκό χώρο και στην Ελλάδα. Δεν απουσιάζει ο στατιστικός σχολιασμός στοιχείων που έχουν αποτυπωθεί στις αξιολογήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την περίοδο 2007-2013. Η καλύτερη διαχείριση των πόρων του με διαφάνεια, ο εκσυγχρονισμός των φορέων απασχόλησης, η ενίσχυση της κοινωνικής του διάστασης είναι ζητήματα που πρέπει να χαρακτηρίζουν τις δράσεις του ΕΚΤ.

Το πέμπτο κεφάλαιο προσεγγίζει τη σημασία της Διακρατικής Συνεργασίας, της οποίας η ισχύς αποτελεί επιτακτική ανάγκη για την ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Κοινωνικής Πολιτικής και την πραγμάτωση των στόχων της. Στην ουσία αποτυπώνονται οι ωφέλειες που προκύπτουν από τη Διακρατική συνεργασία, η οποία κατέστη υποχρεωτική την περίοδο 2014-2020. Επιπλέον στο κεφάλαιο αυτό εξετάζονται οι μελλοντικές προοπτικές του ΕΚΤ για την περίοδο 2021-2027.

Το έκτο κεφάλαιο αναφέρεται στα συμπεράσματα. Σε αυτά δεσπόζει η θετική αποτίμηση του ρόλου του ΕΚΤ, φωτίζονται οι αδυναμίες του και προβάλλονται προτάσεις για την ενίσχυση του ρόλου ως προς την επίτευξη μιας πιο Κοινωνικής Ευρώπης.

Κεφάλαιο 1: Το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

1.1 Ιστορικοί σταθμοί στην εξέλιξη του ΕΚΤ

Το ΕΚΤ είναι το αρχαιότερο των Διαρθρωτικών Ταμείων που σχεδιάστηκαν για να μειώσουν τις περιφερειακές και κοινωνικές ανισότητες (Σακελλαρόπουλος, 2001). Οι διαφορές ευημερίας, του επιπέδου ζωής και η καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού (Ναγόπουλος, 2011) αποτέλεσαν κομβικό στόχο του ΕΚΤ, το οποίο ιδρύθηκε με τη Συνθήκη της Ρώμης για την ΕΟΚ στις 25 Μαρτίου 1957³.

Η Κοινωνική Πολιτική του ΕΚΤ κατά τα πρώτα στάδια της ΕΟΚ, θα μπορούσε να χαρακτηριστεί μινιμαλιστική (Σακελλαρόπουλος, 2001). Το Ταμείο δεν κάλυπτε ολόκληρο το φάσμα των δαπανών που αντιμετώπιζε η Ευρωπαϊκή Κοινότητα σε αυτό τον τομέα (Stabenow, 1979).

Κατά την περίοδο λειτουργίας του πρώτου Ταμείου, έως το 1970, υπήρξαν σημαντικές αδυναμίες (Σακελλαρόπουλος, 2001). Το δεύτερο Ταμείο (1971-1982) εγκατέλειψε τη συγκυριακή διαρθρωτική δράση και στη θέση της ασκήθηκε παρεμβατική πολιτική για την καταπολέμηση των διαρθρωτικών ανισοτήτων (Σακελλαρόπουλος, 2001). Η πολιτική του κρίνεται ως θετική, γιατί κατάφερε να εκφράσει με θετικό τρόπο πολιτικές απασχόλησης. Όσον αφορά το τρίτο Ταμείο (1983-1988), διέθεσε το 40- 45% των συνολικών κονδυλίων του στην περιφερειακή πολιτική και τις περιφερειακές ανισότητες. Ο χαρακτήρας του ήταν αντισταθμιστικός και διορθωτικός, καθώς δεν προώθησε πολιτικές απασχόλησης (Σακελλαρόπουλος, 2001).

Το 1988 καθιερώθηκε ο θεσμός των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης. Πρόκειται για αναπτυξιακά προγράμματα, που συγχρηματοδοτούνταν από κοινοτικούς και εθνικούς πόρους. Οι στόχοι και οι παρεμβάσεις αυτών συναποφασίζονταν από την ΕΕ και το κράτος μέλος (Κουρτέση, Τσέλιου, Καλέντη, Σκαλτσά, & Μάσβουλα, 2007).

Τα υψηλά επίπεδα ανεργίας στα μέσα της δεκαετίας του ενενήντα, είχαν ως αποτέλεσμα η Στρατηγική Συμφωνία για την Απασχόληση να οριστικοποιηθεί (Ναγόπουλος, 2009). Την εν λόγω περίοδο υλοποιήθηκαν οι Κοινοτικές Πρωτοβουλίες: Euroform, Horizon, Now, Youthstart και Integra (Ναγόπουλος, 2011).

---

³ <http://www.esfhellas.gr>

Η μεγαλύτερη μεταρρύθμιση του ΕΚΤ πραγματοποιήθηκε το 1999. Το ΕΚΤ απέκτησε νέα καθήκοντα που αποσκοπούσαν:

- α) στην πρόληψη και στην καταπολέμηση της ανεργίας
- β) στην ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού
- γ) στην προώθηση της κοινωνικής ένταξης
- δ) στην ισότητα των φύλων
- ε) στη βιώσιμη ανάπτυξη
- στ) στην οικονομική και κοινωνική συνοχή (Σακελλαρόπουλος, 2001).

Την περίοδο 2007-2013 η ανεργία αναδείχθηκε σε μείζον θέμα. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα τον επαναπροσδιορισμό των δράσεων του ΕΚΤ.

Την περίοδο 2014-2020 υπάρχει πλήρης ευθυγράμμιση των επενδύσεων του ΕΚΤ με τη Στρατηγική «Ευρώπη 2020» ως προς την απασχόληση, την εκπαίδευση και την άμβλυνση της φτώχειας. Η διακήρυξη του Ευρωπαϊκού Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων (17 Νοεμβρίου 2017) απάντησε στο αίτημα των πολιτών για ενίσχυση της κοινωνικής διάστασης της ΕΕ⁴.

Το 2018 η Επιτροπή ανταποκρίθηκε σε μια πιο Κοινωνική Ευρώπη. Έτσι το επόμενο πολυετές δημοσιονομικό πλαίσιο για την περίοδο 2021-2027 θα περιλαμβάνει το ΕΚΤ+⁵.

1.2 Τι είναι το ΕΚΤ και ποιοί οι ωφελούμενοι

Το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο μαζί με το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ταμείο Συνοχής, το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας συναποτελούν τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία⁶. Τα ΕΔΕΤ στηρίζουν την οικονομική ανάπτυξη, καθώς διοχετεύουν στην ΕΕ περισσότερους από τους μισούς χρηματοδοτικούς της πόρους και κοινός τους στόχος είναι να συμβάλλουν στην υλοποίηση της Στρατηγικής «Ευρώπη 2020», ώστε να υπάρξει έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη⁷.

---

^{4,5} <http://www.esfhellas.gr>

^{6,7} <https://ec.europa.eu/>

Έξυπνη ανάπτυξη είναι η ανάπτυξη μιας οικονομίας που εδράζεται στη δύναμη της γνώσης και την εφαρμογή της καινοτομίας. Βιώσιμη είναι αυτή που οδηγεί σε μια πιο παραγωγική αξιοποίηση κεφαλαίων, πιο περιβαλλοντική και ανταγωνιστική οικονομία. Ανάπτυξη χωρίς αποκλεισμούς είναι μια οικονομία με υψηλά ποσοστά απασχόλησης που θα επιτυγχάνει κοινωνική και εδαφική συνοχή (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2010).

Το ΕΚΤ είναι ένα από τα πιο βασικά μέσα Κοινωνικής Πολιτικής της Ευρώπης και μια συγκεκριμένη έκφραση αλληλεγγύης (House of Lords, 2010). Θεωρείται ο σημαντικότερος χρηματοδοτικός μηχανισμός της ΕΕ σε πολιτικές της σχετικά με την αγορά εργασίας και ένα βασικό μέσο βελτίωσης των δυνατοτήτων απασχόλησης του εργατικού δυναμικού (Σακελλαρόπουλος, 2001). Επίσης αποτελεί έναν από τους τρεις πυλώνες της Πολιτικής της ΕΕ για την Συνοχή, η οποία προωθεί τη σύγκλιση μεταξύ των κρατών-μελών της (Χαρίτσης, 2018).

Η ΕΕ την περίοδο 2014-2020 επενδύει 325 δισ. € στην Πολιτική Συνοχής (Φοντέν, 2017). Σύμφωνα με αυτήν, στο σύνολο των πόρων των Διαρθρωτικών Ταμείων (ΕΤΠΑ και ΕΚΤ) το ΕΚΤ θα εκπροσωπεί:

- α) 25% σε λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες
- β) 40% σε περιφέρειες μετάβασης
- γ) 52% σε περισσότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2011).

Η χρηματοδότηση από το ΕΚΤ είναι ύψους 10 δισ. € κάθε χρόνο⁸. Το ΕΚΤ δεν είναι φορέας εξεύρεσης εργασίας, αλλά χρηματοδοτεί μια σειρά από τοπικά, περιφερειακά και εθνικά έργα που έχουν σχέση με την εργασία σε ολόκληρη την ΕΕ. Συμπεριλαμβάνονται έργα φιλανθρωπικών οργανώσεων μικρής κλίμακας που βοηθούν τα άτομα με αναπηρίες να βρουν αντίστοιχες θέσεις εργασίας, εθνικά έργα που ενισχύουν την επαγγελματική κατάρτιση, έργα που απευθύνονται στα εκπαιδευτικά συστήματα, έργα για νέους και άτομα μεγαλύτερης ηλικίας που αναζητούν εργασία, μέχρι έργα για δυνητικούς επιχειρηματίες⁹. Η κοινωνική του διάσταση φαίνεται μεταξύ άλλων από τη θεματική επικέντρωση, δηλ. τη διάθεση του 20 % των επενδύσεων του για την κοινωνική ένταξη και την καταπολέμηση της φτώχειας¹⁰.

Κάθε χρόνο, το ΕΚΤ βοηθά περίπου 11 εκατομμύρια ανθρώπους - εκ των οποίων πάνω από τα 7 εκατομμύρια είναι άνεργοι ή μη ενεργοί, τα 5,7 εκατομμύρια είναι

^{8,9} <http://ec.europa.eu/esf/home.jsp?langId=el>

¹⁰ https://ec.europa.eu/regional_policy/el/funding/social-fund/

γυναίκες και πάνω από τα 3 εκατομμύρια είναι κάτω των 25 ετών. Περί το 1 εκατομμύριο προέρχονται από ομάδες μεταναστών και εθνοτικές μειονότητες, όπως οι Ρομά, ενώ 400.000 έχουν κάποια αναπηρία (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2012).

1.3 Λειτουργία του ΕΚΤ

Το Συμβούλιο των Υπουργών έχει θεσπίσει το νομικό πλαίσιο λειτουργίας του ΕΚΤ. Η στρατηγική και ο προϋπολογισμός του προκύπτουν ύστερα από διαπραγματεύσεις και αποφάσεις των κρατών-μελών της ΕΕ, του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Ναγόπουλος, 2011). Η λειτουργία του ΕΚΤ έχει ως εξής: Το ΕΚΤ χρηματοδοτεί ένα ή περισσότερα ΕΠ στη διάρκεια της επταετούς προγραμματικής περιόδου κατόπιν συμφωνίας του κάθε κράτους-μέλους με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Τα ΕΠ καθορίζουν τις προτεραιότητες των δραστηριοτήτων του ΕΚΤ.

1. Η ΕΕ κατανέμει τους πόρους του ΕΚΤ στα κράτη-μέλη και τις περιφέρειες ούτως ώστε να χρηματοδοτηθούν τα ΕΠ τους.
2. Τα ΕΠ χρηματοδοτούν μια σειρά από έργα αναφορικά με την εργασία, τη διαχείριση των οποίων αναλαμβάνουν δημόσιοι και ιδιωτικοί οργανισμοί (δικαιούχοι).
3. Τα άτομα, οι εταιρίες και οι οργανισμοί ωφελούνται από αυτά τα έργα¹¹.

Η λειτουργία του ΕΚΤ διέπεται από τρεις βασικές αρχές:

- α) τη συνεταιριστική συνεργασία
- β) τη συγχρηματοδότηση
- γ) την από κοινού διαχείριση.

Η σύμπραξη ανάμεσα στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τις εθνικές και περιφερειακές αρχές είναι καθοριστική για τον σχεδιασμό και την υλοποίηση του ΕΚΤ. Επιτυγχάνεται με τη συμμετοχή και πολλών άλλων εταίρων, όπως ΜΚΟ και οργανώσεων εργαζομένων. Η συνεταιριστική συνεργασία διασφαλίζει την αποτελεσματικότητα, την αποδοτικότητα και την ανταπόκριση των δαπανών στις ανάγκες της σχετικής περιφέρειας ή κοινότητας. Η συγχρηματοδότηση διασφαλίζει την κυριότητα σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο και συμπληρώνεται πάντοτε από δημόσια ή ιδιωτική χρηματοδότηση. Η από κοινού διαχείριση σημαίνει:

¹¹ <http://ec.europa.eu/esf/home.jsp?langId=el>

- α) την κατάρτιση των κατευθυντήριων οδηγιών του ΕΚΤ σε ευρωπαϊκό επίπεδο, που προκύπτει ύστερα από διαβούλευση με πολλούς ενδιαφερομένους
- β) τα ΕΠ είναι προϊόν διαπραγματεύσεων μεταξύ των εθνικών αρχών και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής
- γ) η επιτόπου υλοποίηση των ΕΠ γίνεται από τις αντίστοιχες αρχές κάθε χώρας¹².

1.4 ΕΣΠΑ 2014-2020 και ΕΚΤ

Το ΕΣΠΑ (Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης) 2014-2020, διαδέχθηκε το ΕΣΠΑ 2007-2013 και είναι ένα αναπτυξιακό Πρόγραμμα ζωτικής σημασίας για την Ελλάδα, που συγχρηματοδοτείται από τα ΕΔΕΤ. Σκοπός του είναι να αντιμετωπιστούν οι διαρθρωτικές αδυναμίες της χώρας που οδήγησαν στην οικονομική κρίση και καλείται να συνεισφέρει στην επιτυχή έκβαση των εθνικών στόχων, όπως καθορίζονται στη Στρατηγική «Ευρώπη 2020»¹³.

Το ΕΣΠΑ 2014-2020:

- α) ενισχύει την ανταγωνιστικότητα και την εξωστρέφεια των επιχειρήσεων
- β) αναπτύσσει και αξιοποιεί τις ικανότητες του ανθρώπινου δυναμικού
- γ) προωθεί την ενεργό κοινωνική ενσωμάτωση, την προστασία του περιβάλλοντος, την ανάπτυξη βιώσιμων υποδομών
- στ) αναβαθμίζει τη δημόσια διοίκηση¹⁴. Ο Νόμος 4314/2014 (ΦΕΚ 265/Α/23.12.2014 - Μέρος I & II) ρυθμίζει τις θεσμοθετημένες διαδικασίες διαχείρισης, ελέγχου και εφαρμογής του, βάσει των απαιτήσεων του Κανονισμού (ΕΕ) 1303/2013. Βασικά ζητήματα διαχείρισης είναι: το Σύστημα Διαχείρισης και Ελέγχου, η Αξιολόγηση του ΕΣΠΑ, το Ενιαίο Σύστημα Παρακολούθησης Δεικτών, η Πληροφόρηση και Επικοινωνία και η Καταπολέμηση της Απάτης¹⁵.

Το Σύστημα Διαχείρισης και Ελέγχου πράξεων είναι οι διοικητικές Αρχές στο σύνολό τους που αλληλοεξαρτώνται, διαρθρώνονται σε συγκεκριμένη οργανωτική δομή και των οποίων αντικειμενικός σκοπός είναι η χρηστή δημοσιονομική διαχείριση

---

¹² <http://ec.europa.eu/esf/home.jsp?langId=el>

^{13, 14, 15} <https://www.espa.gr>

των πόρων. Για την προγραμματική περίοδο 2014-2020 στο πλαίσιο του Στόχου «Επενδύσεις στην Ανάπτυξη και την Απασχόληση» αυτό το Σύστημα είναι κοινό¹⁶.

Η αξιολόγηση εκτιμά συστηματικά και αντικειμενικά μια παρέμβαση. Επιχειρεί να εκτιμήσει αν είναι επιτυχημένη και να δώσει απαντήσεις σε ερωτήματα αναφορικά με το κατά πόσον τα προγράμματα είναι αποτελεσματικά, αποδοτικά και βιώσιμα. Οι αξιολογήσεις είναι σημαντικές επειδή εστιάζουν σε όλο τον κύκλο ζωής μιας παρέμβασης: από τη στρατηγική, την υλοποίηση έως και την αξιοποίηση¹⁷.

Το Ενιαίο Σύστημα Παρακολούθησης Δεικτών του ΕΣΠΑ 2014-2020, καταρτίστηκε ώστε να ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις των Κανονισμών των ΕΔΕΤ σχετικά με τους δείκτες των προγραμμάτων 2014-2020. Επίσης πολύ σημαντική είναι η ενημέρωση των δυνητικών δικαιούχων από τα κράτη μέλη σχετικά με τις διαθέσιμες επενδυτικές ευκαιρίες και τα προγράμματα. Τέλος, όσον αφορά την καταπολέμηση της απάτης, έχει εκπονηθεί η Εθνική Στρατηγική κατά της Απάτης στις Διαρθρωτικές Δράσεις, η οποία βασίζεται στους άξονες Πρόληψη - Ανίχνευση - Απόκριση - Συνεχή Βελτίωση¹⁸.

Βεβαίως οι παλινωδίες και οι καθυστερήσεις στην απορρόφηση των κονδυλίων, που παρατηρούνται κατά την εφαρμογή των ΕΠ μειώνουν την αποτελεσματικότητά τους.

Γι' αυτό το λόγο υπάρχει ανάγκη για:

1. ένα αδιάβλητο σύστημα αξιολόγησης
2. περισσότερη διαφάνεια στη διαχείριση των πόρων
3. κατανομή των ενισχύσεων στις περιφέρειες με βάση τα σημερινά οικονομικά στοιχεία
4. εύληπτα και αντικειμενικά κριτήρια ένταξης
5. επιτάχυνση των χρονοβόρων διαδικασιών (Γκιόκας, 2016).

1.5 Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα του ΕΣΠΑ 2014-2020

Η χρηματοδοτική συνεισφορά του ΕΚΤ στο ΕΣΠΑ 2014-2020 ανέρχεται περίπου σε 3,8 δισ. € (ΕΥΣΕΚΤ, 2017). Η συνολική δημόσια δαπάνη, δηλαδή το άθροισμα της εθνικής χρηματοδότησης και της κοινοτικής συμμετοχής (ΕΚΤ) υπερβαίνει τα 4,8 δισ.

---

^{16, 17, 18} <https://www.espa.gr>

€ Τα χρήματα αυτά έχουν κατανεμηθεί: κατά 80% σε 4 Τομεακά ΕΠ και κατά 20% στα 13 Περιφερειακά ΕΠ (ΕΥΣΕΚΤ, 2017). Το ΕΣΠΑ 2014-2020 αποτελείται από 20 ΕΠ, από τα οποία τα 7 είναι Τομεακά με εθνική εμβέλεια και τα 13 Περιφερειακά με περιφερειακή εμβέλεια. Το ΕΚΤ συγχρηματοδοτεί δράσεις σε 4 Τομεακά και όλα τα Περιφερειακά¹⁹. Τα 4 Τομεακά ΕΠ είναι:

1. το «Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία»
2. το «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού - Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση»
3. το «Μεταρρύθμιση Δημόσιου Τομέα»
4. το «Τεχνική Βοήθεια»²⁰.

Οι δράσεις και τα έργα του πρώτου χρηματοδοτούνται κατεξοχήν από το ΕΤΠΑ και το ΕΚΤ, προκειμένου με επενδύσεις να αντιμετωπιστούν ανάγκες κατάρτισης ανθρωπίνων πόρων και διοικητικής μεταρρύθμισης. Αυτό το ΕΠ σηματοδοτεί την κύρια στροφή στο νέο αναπτυξιακό υπόδειγμα, στο οποίο κλάδοι όπως ο τουρισμός, ο αγροδιατροφικός τομέας, η μεταποίηση και οι υπηρεσίες υψηλής εγχώριας προστιθέμενης αξίας αποκτούν κεντρικό ρόλο²¹.

Το δεύτερο συγχρηματοδοτείται μόνο από το ΕΚΤ και αποτελεί το κύριο εργαλείο που υποστηρίζει τη χώρα ώστε να υπάρξει οικονομική ανάκαμψη. Οι ολοκληρωμένες πολιτικές που περιλαμβάνει αποσκοπούν στη δημιουργία βιώσιμων θέσεων εργασίας και στην προώθηση της ενεργητικής ένταξης στην αγορά εργασίας ακόμα και των πιο ευάλωτων κοινωνικών ομάδων. Επίσης βελτιώνει την αποτελεσματικότητα του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος και ισχυροποιεί τη σύνδεση της εκπαίδευσης, κατάρτισης και δια βίου μάθησης με την αγορά εργασίας ώστε να περιοριστούν οι κοινωνικές συνέπειες της κρίσης και η υψηλή ανεργία²².

Το τρίτο συγχρηματοδοτείται από το ΕΤΠΑ και το ΕΚΤ και σκοπός του είναι να γίνουν μεταρρυθμίσεις μέσω των νέων τεχνολογιών και της πληροφορικής στον Δημόσιο Τομέα. Στοχεύει σε μια συνεκτική και προσανατολισμένη στο αποτέλεσμα ελληνική Δημόσια Διοίκηση που αποκαθιστά τη σχέση εμπιστοσύνης του κράτους με τους πολίτες και τις επιχειρήσεις. Τέλος, το τέταρτο συγχρηματοδοτείται από το ΕΤΠΑ,

---

¹⁹ <http://www.esfhellas.gr>

^{20, 21, 22} <https://www.espa.gr>

το ΕΚΤ και το ΤΣ. Υποστηρίζει τη λειτουργία και εφαρμογή όλων των ΕΠ που χρηματοδοτούνται από τα Διαρθρωτικά Ταμεία²³.

Συμπεράσματα

Το πρώτο Ταμείο χαρακτηριζόταν από σημαντικές αδυναμίες. Σε αντίθεση με το πρώτο, οι πολιτικές του δεύτερου Ταμείου αποκτούν θετικότερο πρόσημο επειδή επικεντρώθηκαν κυρίως στην επαγγελματική κατάρτιση των εργαζομένων. Το τρίτο Ταμείο συνεχίζει να βαδίζει σε ένα θετικό έδαφος. Ωστόσο δεν προώθησε καθοριστικές πολιτικές για το μέλλον της απασχόλησης αλλά είχε ένα περιφερειακό προσανατολισμό με στόχο την καταπολέμηση των ανισοτήτων σε περιοχές με αναπτυξιακή υστέρηση. Όταν όμως το ΕΚΤ συσχετίστηκε με την Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Απασχόληση, μετατράπηκε σε ένα βασικό οικονομικό παράγοντα αναβάθμισης του ανθρώπινου δυναμικού και εγγύησης ενός ελάχιστου εισοδήματος, ώστε να στηριχθούν οι άνεργοι.

Στο ενδιάμεσο χρονικό διάστημα έως την εποχή μας, πραγματοποιήθηκαν σημαντικά βήματα. Το ΕΚΤ μέσω της οικονομικής στήριξης που παρείχε σε Κοινοτικές Πρωτοβουλίες επιχείρησε να συνεισφέρει στην επίτευξη οικονομικής και κοινωνικής συνοχής.

Σήμερα το ΕΚΤ συγχρηματοδοτεί το ΕΣΠΑ 2014-2020 και ιδίως με τα Τομεακά και Περιφερειακά ΕΠ του, συνδράμει κατά την τρέχουσα συγκυρία της οικονομικής κρίσης στη δημιουργία επενδυτικών ευκαιριών για την ανάκαμψη της οικονομίας. Αυτή η συνεισφορά θεωρείται ιδιαίτερα σημαντική επειδή εισρέουν οικονομικοί πόροι. Αναμφισβήτητα η πολιτική που ασκεί το ΕΚΤ βελτιώνει τη θέση των κοινωνικών ομάδων που μειονεκτούν και συμβάλλει στην ευημερία των ευρωπαϊών πολιτών, παρά το γεγονός ότι απαιτούνται περαιτέρω πόροι.

Το ΕΚΤ επενδύει στο ανθρώπινο κεφάλαιο (νέοι, εργαζόμενοι και όσοι αναζητούν εργασία) και αυτό αποτελεί προαπαιτούμενο, ώστε η ΕΕ να εξασφαλίσει την ανταγωνιστικότητά της και τη βιώσιμη ανάκαμψη της οικονομίας της, αλλά με ταυτόχρονη προστασία της κοινωνίας. Καθόσον είναι σαφές, ότι μόνον αυτή η μορφή επενδύσεων μπορεί να επιφέρει εκ βάθρων μεταρρυθμίσεις χωρίς το κίνδυνο αποσταθεροποίησης της κοινωνικής ειρήνης. Οι μεταρρυθμίσεις αυτές αποκτούν σταθερό χαρακτήρα όταν εστιάζουν στον άνθρωπο και τις ελευθερίες του (Sen, 1999)

²³ <https://www.espa.gr>

και όχι μόνον στη μεγέθυνση του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος, την ανάπτυξη της βιομηχανίας και την τεχνολογική πρόοδο.

Σε αυτή την κατεύθυνση πολύ σημαντική είναι η απόφαση της Ευρωπαϊκής Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Απασχόλησης (3/12/2019), η οποία ψηφίζοντας υπέρ της αναβάθμισης των ευρωπαϊκών κανόνων για την αντιμετώπιση της ανεργίας και των υψηλών ποσοστών φτώχειας στην ΕΕ, ανέδειξε τις σημερινές προτεραιότητες του ΕΚΤ. Η αύξηση της χρηματοδότησης του ΕΚΤ στον προϋπολογισμό της ΕΕ για το διάστημα 2021-2027, έχει σαν κύριο στόχο την παροχή βοήθειας σε παιδιά και την καταπολέμηση της ανεργίας των νέων (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2018). Καθίσταται εμφανής η μεγάλη ανησυχία της Επιτροπής για την ανεργία και τη φτώχεια στην ΕΕ, για αυτό και ζητά την αναβάθμιση της Ευρωπαϊκής Κοινωνικής Πολιτικής μέσω της δημιουργίας μιας εξορθολογισμένης εκδοχής του ΕΚΤ γνωστής ως το ΕΚΤ+.

Σε κάθε περίπτωση η απαιτούμενη και επιβεβλημένη αύξηση περαιτέρω των πόρων του ΕΚΤ σχετίζεται με την επιρροή και τη δυναμική του χρηματοπιστωτικού συστήματος στην Ευρώπη, που στα πλαίσια της παγκοσμιοποίησης ανθίσταται και αντίθετα περιορίζει πόρους. Οι σχετικές αποφάσεις της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας οφείλουν να αντιστοιχηθούν με μια κατά πολύ γενναιότερη Ευρωπαϊκή Κοινωνική Πολιτική.

Κεφάλαιο 2: Πεδία δραστηριότητας του ΕΚΤ

2.1 Ενίσχυση της απασχόλησης και της κινητικότητας

Η ιδέα της ανάπτυξης της απασχολησιμότητας των ατόμων, δηλαδή η διευκόλυνση της προόδου τους προς την κατεύθυνση της απασχόλησης και τελικά η ένταξή τους στην αγορά εργασίας, συνιστά την πεμπτουςία του ρόλου του ΕΚΤ (House of Lords, 2010). Οι δράσεις του ΕΚΤ στο πεδίο αυτό αφορούν τους τομείς:

- α) πρόσβαση στην εργασία
- β) ευκαιρίες για τους νέους
- γ) ενίσχυση της επιχειρηματικότητας
- δ) ανάπτυξη σταδιοδρομίας²⁴.

Η πρόσβαση στην εργασία ατόμων με παρωχημένες ή ανύπαρκτες δεξιότητες, διαφοροποιείται ως προς τον τρόπο υλοποίησης στα κράτη-μέλη. Στην Ισπανία, η οργάνωση Caritas σε συνεργασία με το ΕΚΤ και μέσω κοινωνικών επιχειρήσεων βοηθά περισσότερα από ένα εκατομμύριο άτομα να βρουν θέση εργασίας, καθοδηγώντας τα, δημιουργώντας θέσεις απασχόλησης και πρακτικής άσκησης²⁵. Σχετικά με την πρόσβαση στην απασχόληση το «Πρόγραμμα βελτίωσης της υπηρεσίας απασχόλησης της Καταλονίας και ενσωμάτωση νέων πλατφορμών» (2007-2013) στην Ισπανία, αύξησε το ποσοστό περιφερειακής απασχολησιμότητας, εφαρμόζοντας ένα νέο μοντέλο προσανατολισμού και επαγγελματικής κατάρτισης σε περισσότερους από 1,6 εκατομμύρια χρήστες²⁶. Σε αυτόν τον τομέα χρηματοδοτείται η συμβουλευτική υποστήριξη εξειδικευμένων εργαζομένων και η εκπαίδευσή τους με νέες δεξιότητες, όπως οι πράσινες. Επιπλέον, επιχειρούνται η εξισορρόπηση των εργασιακών και

²⁴ <http://ec.europa.eu/esf/home.jsp?langId=el>

²⁵ <http://ec.europa.eu/esf/main.jsp?catId=67&langId=el&newsId=2766>

²⁶ http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-16-3985_en.htm

οικογενειακών υποχρεώσεων των γονέων, μέσα από υποδομές φροντίδας για τα παιδιά και η διεύρυνση των ευκαιριών σταδιοδρομίας με την κατάργηση των παραδοσιακών προκαταλήψεων στο θέμα της επιλογής επαγγέλματος²⁷.

Οι ευκαιρίες για τους νέους στοχεύουν να αποκτήσουν την απαιτούμενη τεχνογνωσία και να ενταχθούν στο εργατικό δυναμικό. Η κινητικότητα ενισχύεται με την παροχή γλωσσικών δεξιοτήτων και θέσεων πρακτικής άσκησης στο εξωτερικό²⁸.

Προκειμένου να πολλαπλασιαστούν οι εργασιακές ευκαιρίες των νέων ηλικίας 15-29 ετών που βρίσκονται εκτός εκπαίδευσης, εργασίας ή κατάρτισης (Not in Education, Employment or Training - NEETs), σε περιοχές όπου το ποσοστό ανεργίας υπερβαίνει το 25%, σχεδιάστηκε η Πρωτοβουλία για την Απασχόληση των Νέων (Youth Employment Initiative). Ο προϋπολογισμός της για όλα τα κράτη-μέλη ανέρχεται σε 8,8 δισ. € για την περίοδο 2014-2020 και η χρηματοδότηση αφορά σε:

1. μαθητείες
2. πρακτική άσκηση
3. τοποθέτηση σε θέσεις εργασίας
4. συνέχιση της εκπαίδευσης για απόκτηση τίτλων.

Η ΠΑΝ από το 2014 έχει ωφελήσει 2,7 εκατομμύρια νέους²⁹.

Η ενίσχυση της επιχειρηματικότητας είναι σημαντική για την απασχόληση διότι συνεπάγεται τη δημιουργία νέων και καλύτερων θέσεων εργασίας. Ειδικότερα στον τομέα αυτό αναπτύσσονται οι ικανότητες και η ευελιξία του πιο πολύτιμου πόρου των επιχειρήσεων, των υπαλλήλων τους. Ειδικές εφαρμογές εστιάζονται στην προστασία του περιβάλλοντος³⁰.

Η ανάπτυξη σταδιοδρομίας ενθαρρύνεται με προγράμματα δια βίου μάθησης, τον εκσυγχρονισμό των φορέων απασχόλησης και την προώθηση της «ενεργούς

---

^{27, 28} <http://ec.europa.eu/esf/home.jsp?langId=el>

²⁹ <http://peproe.gr/moc-dimosiotita/60-news/395-60-years-es>

³⁰ <http://ec.europa.eu/esf/home.jsp?langId=el>

γήρανσης», για τους εργαζόμενους μεγαλύτερης ηλικίας. Η ενεργός γήρανση προάγεται μέσα από την αναβάθμιση των δεξιοτήτων των ατόμων, την εξοικείωση με τις νέες τεχνολογίες και την πληροφορική³¹.

Οι παραπάνω τομείς παρά τα κατά περίπτωση θετικά αποτελέσματα, συχνά δεν επαρκούν για τη συνολική αντιμετώπιση της ανεργίας, η οποία έχει λάβει ανησυχητικές διαστάσεις λόγω της πρόσφατης διεθνούς οικονομικής κρίσης. Συνολικά, τον Νοέμβριο του 2018 καταγράφονται 16,491 εκατομμύρια άνεργοι στην ΕΕ και 13,040 εκατομμύρια άνεργοι στην ευρωζώνη. Τα υψηλότερα επίπεδα ανεργίας στην ΕΕ καταγράφονται στην Ελλάδα (18,6% το Σεπτέμβριο του 2018) και στην Ισπανία (14,7%), ενώ τα χαμηλότερα σημειώθηκαν στην Τσεχία (1,9%) και στη Γερμανία (3,3%) (Eurostat, 2019). Η υψηλή ανεργία αλλά και η υποβάθμιση της εργασίας σε όλη την ΕΕ επιβάλλουν περαιτέρω μέτρα, προσαρμογές, αναδιαρθρώσεις, αλλά και αυξημένες χρηματοδοτήσεις.

Ειδικά στην Ελλάδα την εποχή της κρίσης το περιεχόμενο των εργασιακών σχέσεων άλλαξε. Η εργασία υποβαθμίστηκε με στόχο την μείωση του εργασιακού κόστους και με επιχείρημα την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας. Αυτό το γεγονός σε συνδυασμό με την απορρύθμιση του μεταπολεμικού κράτους πρόνοιας από την κάθετη εφαρμογή του νεοφιλελευθερισμού και τον περιορισμό των εργασιακών δικαιωμάτων (Κουζής, 2015), καθιστούν επιτακτική την ανάγκη για ένα εναλλακτικό παραγωγικό μοντέλο. Στο νέο αυτό μοντέλο, ποιοτικοί παράγοντες θα απαντούν στις αδυναμίες και τα αδιέξοδα του σημερινού συστήματος. Έτσι, «η εργασία θα αντιμετωπίζεται στην πράξη, ως η βασική παραγωγική δύναμη για την παραγωγή του πλούτου και όχι ως μια απλή δαπάνη για τους εργοδότες» (Κουζής, 2008: 5).

Η ευελιξία στην εργασία με ασφάλεια είναι γνωστή στα σκανδιναβικά κράτη-μέλη της ΕΕ και εφαρμόζεται εύκολα σε κράτη με επιχειρηματικό υπόβαθρο. Στην περίπτωση όμως κράτους-μέλους χωρίς καλά ενσωματωμένη παράδοση κοινωνικού διαλόγου, φαίνεται να έρχεται σε αντίθεση με τις εθνικές αξίες, την πολιτική κληρονομιά και τα δικαιώματα που βασίζονται σε ιστορικά θεσμοθετημένες θεσμικές δομές και ισχυρές δημοκρατικές προτιμήσεις (Μιχαλάκη, 2016). Η επιθυμητή ισορροπία ανάμεσα σε ευελιξία και ασφάλεια (flexicurity) φαντάζει εξαιρετικά δύσκολη, αν όχι αδύνατη (Κουζής, 2007). Η flexicurity τείνει να καταστεί κενή

---

³¹ <http://ec.europa.eu/esf/home.jsp?langId=el>

νοήματος σε μια συγκυρία που η μονεταριστική και νεοφιλελεύθερη ηγεμονία ενισχύεται, η ανεργία αυξάνεται και τα εργασιακά και κοινωνικά δικαιώματα περιορίζονται (Καραμεσίνη, 2011). Το ιδανικό - και ζητούμενο - θα αποτελούσε η ασφάλεια της εργασίας ταυτόχρονα με τον περιορισμό της ευελιξίας (Κουζής, 2008). Αυτό επιτυγχάνεται με την ενίσχυση των δικαιωμάτων των εργαζομένων και την προστασία της απασχόλησης, που αποτελεί πρωταρχικό ζήτημα το οποίο πραγματεύεται ο Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης (Βενιέρης, 2009).

2.2 Επενδύσεις στην καλύτερη εκπαίδευση

Το ΕΚΤ υλοποιεί επενδύσεις στα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης και επιχειρεί να μειώσει το ποσοστό των ατόμων που εγκαταλείπουν πρόωρα την εκπαίδευση. Οι στόχοι του είναι:

- α) παράθυρο στη μάθηση
- β) απόκτηση υψηλότερων προσόντων
- γ) αποτελεσματική κατάρτιση³².

Το παράθυρο στη μάθηση βοηθά νέους που δεν ολοκληρώνουν τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση να παραμείνουν στο σχολείο μέσω της καθοδήγησης από καθηγητές και συμβούλους σταδιοδρομίας³³. Στην Ιταλία μέσω του έργου *Diritti a Scuola* (2009-2015) βοηθήθηκαν περισσότερα από 200.000 παιδιά, με αποτέλεσμα τη μείωση του ποσοστού πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου στην Απουλία από 30,3% (2004) σε 19,5% (2011)³⁴.

Όσον αφορά την απόκτηση υψηλότερων προσόντων, το ΕΚΤ υποστηρίζει την πρόσβαση σε πανεπιστήμια και ενεργεί για την αναβάθμιση της ποιότητάς τους. Για να συσχετιστεί η εκπαίδευση με την αγορά εργασίας επιτυγχάνονται συμπράξεις και δικτύωση μεταξύ πανεπιστημίων, τοπικών και περιφερειακών εργοδοτών που

^{32, 33} <http://ec.europa.eu/esf/home.jsp?langId=el>

³⁴ <http://ec.europa.eu/esf/main.jsp?catId=67&langId=el&newsId=2766>

συμβάλλουν στη γνωριμία των φοιτητών με τους δυνητικούς εργοδότες τους³⁵. Αναφορικά με το ανθρώπινο κεφάλαιο στην Ιταλία η «Μαθητεία της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και της έρευνας στο Πιεμόντε» (HEAP) (2007-2013), δημιούργησε μια γέφυρα ανάμεσα στα ακαδημαϊκά ιδρύματα και τον επιχειρηματικό κόσμο με αποτέλεσμα το 95% των μαθητευομένων να συνάψει μακροπρόθεσμη σύμβαση εργασίας³⁶.

Η αποτελεσματική κατάρτιση επιτυγχάνεται με την οικοδόμηση κουλτούρας κατάρτισης και δια βίου μάθησης. Το ΕΚΤ χρηματοδοτεί προγράμματα επανακατάρτισης σε περιπτώσεις που οι παραδοσιακοί βιομηχανικοί κλάδοι βρίσκονται σε ύφεση και απειλούνται οι θέσεις εργασίας³⁷. Η ανάπτυξη προσόντων ευρωπαϊκού επιπέδου αναγνωρίζεται ως αναγκαιότητα στα πλαίσια του ΕΚΤ³⁸.

Η επιτυχία των παρεμβάσεων του ΕΚΤ στους προαναφερόμενους τομείς απαιτεί παιδεία υψηλού επιπέδου. Η παιδεία είναι η κορυφαία προϋπόθεση για τη συγκρότηση ενός κεντρικού κοινωνικού πυλώνα. Απευθύνεται εξίσου σε όλα τα κοινωνικά στρώματα χωρίς διακρίσεις, αμβλύνει τις ταξικές αντιθέσεις και διευκολύνει την κοινωνική συνοχή. Γι' αυτό το λόγο η πρόσβαση σε αυτήν θα πρέπει να υποστηρίζεται από το σύνολο της κοινωνίας (Κοτοφώλος, 2017).

2.3 Ευκαιρίες για όλους

Η απασχόληση ως μέσο εξάλειψης των διακρίσεων, του αποκλεισμού, της φτώχειας, αλλά και των ίσων ευκαιριών για όλους, χρειάζεται μέτρα ενεργού ένταξης των γυναικών, των εργαζομένων μεγάλης ηλικίας, των μειονοτήτων και των μεταναστών.

^{35, 37, 38} <http://ec.europa.eu/esf/home.jsp?langId=el>

³⁶ http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-16-3985_en.htm

«Η ισότητα ευκαιριών υπό στενή έννοια συνδέεται με την αξιοκρατία και την εργασία. Υπό ευρύτερη έννοια, συνδυάζεται με την ανάγκη ίσων ευκαιριών και ανάπτυξης με γνώμονα τη δικαιοσύνη και άξονα την επαγγελματική διαδρομή» (Βενιέρης, 2015: 233). Οι προτεραιότητες του ΕΚΤ σε αυτό το πεδίο είναι:

- α) καταπολέμηση του αποκλεισμού
- β) καταπολέμηση της περιθωριοποίησης
- γ) προώθηση της κοινωνικής επιχειρηματικότητας
- δ) υποστήριξη τοπικών συμπράξεων³⁹.

Το ΕΚΤ καταπολεμά τον αποκλεισμό. Αυτό το επιχειρεί με «ολοκληρωμένες διαδρομές που οδηγούν στην απασχόληση» - ατομική υποστήριξη στην εξεύρεση εργασίας και βελτίωση της ευημερίας -. Σύμφωνα με τον Durkheim και την ηπειρωτική-ευρωπαϊκή φιλοσοφικοκεντρική παράδοση για τη φτώχεια, ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι η διαδικασία απόσπασης από την ηθική τάξη και η διάρρηξη των κοινωνικών δεσμών. Σύμφωνα με τον G.Esping - Andersen, η ανεπάρκεια εισοδήματος είναι μόνο μια διάσταση από τις σύνθετες καταστάσεις που βιώνουν οι κοινωνικά αποκλεισμένοι. Η πρόσβαση στην εκπαίδευση, την υγεία, τη στέγαση, τις υπηρεσίες πρόνοιας είναι επίσης όροι άρσης του κοινωνικού αποκλεισμού (Φερόνας, 2004). Στη σύγχρονή του προσέγγιση, ο κοινωνικός αποκλεισμός και η κοινωνική ενσωμάτωση συνδέονται με τις έννοιες «ιδιότητα του πολίτη», «κοινωνικά δικαιώματα» και «κοινωνική συμμετοχή», που είναι αλληλένδετες. Η ποιότητα εφαρμογής τους «εξαρτάται σε πρώτο επίπεδο και σε μεγάλο βαθμό από το σημείο διχοτόμησης μεταξύ καθολικότητας και επιλεκτικότητας στη διασφάλιση των κοινωνικών παροχών» (Βενιέρης, 2009: 109).

Σχετικά με την κοινωνική ένταξη στη Λιθουανία πραγματοποιήθηκε το έργο «Προς την Απασχόληση - ανάπτυξη υπηρεσιών διαμεσολάβησης για την απασχόληση ατόμων

---

³⁹ <http://ec.europa.eu/esf/home.jsp?langId=el>

με προβλήματα ακοής» (2007-2013). Έτσι δόθηκε η δυνατότητα σε 450 κωφούς να βρουν εργασία στο τέλος του 2012⁴⁰.

Η περιθωριοποίηση καταπολεμάται μέσα από ευκαιρίες εκπαίδευσης, κατάρτισης, συμβουλευτικής και υγειονομικές υπηρεσίες που προσφέρονται σε μετανάστες, νομάδες και Ρομά. Για παράδειγμα νέες γυναίκες Ρομά υποστηρίζονται οικονομικά και καταρτίζονται ώστε να ιδρύσουν τη δική τους επιχείρηση χειροτεχνίας⁴¹.

Η κοινωνική επιχειρηματικότητα προωθείται με την ίδρυση κοινωνικών επιχειρήσεων που αποτελούν πηγή θέσεων εργασίας για τους νέους, τους μακροχρόνια άνεργους, τα άτομα με ειδικές ανάγκες και τα άτομα σε αγροτικές κοινότητες⁴². Το έργο «Ακαδημία Ανάπτυξης της Κοινωνικής Οικονομίας» (2008-2015) στην περιφέρεια Małopolskie στην Πολωνία, ωφέλησε περισσότερα από 1.700 άτομα, 245 οργανώσεις της κοινωνικής οικονομίας και 126 τοπικούς εταίρους⁴³.

Η υποστήριξη τοπικών συμπράξεων έχει στόχο να επιτευχθούν λύσεις, όπως η καλύτερη πρόσβαση στις υγειονομικές υπηρεσίες. Ακόμα στηρίζεται η τοπική ανάπτυξη από την κοινότητα (community - led local development - CLLD)⁴⁴.

Είναι σαφές λοιπόν ότι έχουν γίνει βήματα προς την κατεύθυνση της άμβλυνσης των ανισοτήτων. Η Στρατηγική «Ευρώπη 2020» σε επίπεδο ρητορικής, εμφανίζεται περισσότερο κοινωνική από τη Συνθήκη της Λισσαβόνας, καθώς τα ανωτέρω ζητήματα τίθενται στο επίκεντρο της Ευρωπαϊκής πολιτικής ατζέντας. Η πραγματικότητα όμως όπως προκύπτει από την έως τώρα εφαρμογή της, δείχνει να μην μπορεί να δώσει πειστική απάντηση σχετικά με τον τρόπο που θα υπερβεί σημαντικά διακυβεύματα. Αυτά είναι η ταυτόχρονη επίτευξη:

- α) της δημοσιονομικής σταθερότητας
- β) της βιώσιμης ανάπτυξης
- γ) της διατήρησης του κοινωνικού κράτους (Φερόνας, 2013).

⁴⁰ [http://europa.eu/rapid/press-release MEMO-16-3985_en.htm](http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-16-3985_en.htm)

^{41, 42, 43, 44} <http://ec.europa.eu/esf/home.jsp?langId=el>

2.4 Καλύτερες δημόσιες υπηρεσίες

Σε έναν οριστικά παγκοσμιοποιημένο κόσμο, τα προβλήματα διακυβέρνησης, η κακή διαχείριση του δημόσιου τομέα και τα προβλήματα ανταγωνιστικότητας έχουν επισημανθεί ως αιτίες της ευρωπαϊκής κρίσης. Στο επίπεδο των εθνικών κρατών είναι καθοριστική η συμβολή των πολιτικών του ΕΚΤ για την ορθότερη αξιοποίηση των δυνατοτήτων του δημόσιου τομέα. Ο ρόλος του δημόσιου τομέα στη διαχείριση του ΕΚΤ είναι έντονος: στην πραγματικότητα το ΕΚΤ αποτελεί μέσο ευρωπαϊκής δημόσιας πολιτικής (Eduardo, 2013).

Η πρώτη προτεραιότητά του ΕΚΤ είναι να καταστούν οι θεσμοί αποτελεσματικότεροι, δηλαδή να ενισχυθεί η ποιότητα μιας μεγάλης γκάμας υπηρεσιών που παρέχονται σε πολίτες. Η δεύτερη προτεραιότητά του είναι να επιτευχθούν συμπράξεις για πρόοδο, δηλαδή να υπάρχει συνεργασία μεταξύ δημόσιων αρχών και ενδιαφερομένων όσον αφορά το σχεδιασμό και την υλοποίηση επιτυχημένων προγραμμάτων. Από κοινού στόχος των δύο προτεραιοτήτων είναι ο εκσυγχρονισμός των θεσμών της αγοράς εργασίας⁴⁵.

2.5 Διαφορετική επίδραση ΕΚΤ σε διαφορετικές ευρωπαϊκές χώρες: Βέλγιο, Ολλανδία, Ισπανία και Πορτογαλία

2.5.1 Η περίπτωση του Βελγίου

Το Βέλγιο είναι μια ενδιαφέρουσα περίπτωση για τη μελέτη των λειτουργιών και των αποτελεσμάτων του ΕΚΤ στις εγχώριες πολιτικές ενεργοποίησης επειδή η εστίαση της βελγικής πολιτικής για την απασχόληση έχει μετατοπιστεί από την προστασία της στην προώθησή της. Η εξέλιξη προς την κατεύθυνση της ενεργοποίησης των πολιτικών στο Βέλγιο, συσπειρώθηκε παράλληλα με την αυξανόμενη αποκέντρωση των πολιτικών απασχόλησης (Verschraegen, Vanherche & Varpoorten, 2011).

Η μέτρια χρηματοδότηση από το ΕΚΤ την δεκαετία 2000-2010 λειτούργησε ως κινητήρια δύναμη σημαντικών αλλαγών στην εσωτερική πολιτική τριών βελγικών περιφερειών:

---

⁴⁵ <http://ec.europa.eu/esf/home.jsp?langId=el>

- α) της Φλάνδρας
- β) της Βαλλονίας
- γ) των Βρυξελλών.

Το ΕΚΤ είχε καταλυτικό αντίκτυπο στις εγχώριες πολιτικές ενεργοποίησης:

- α) την καινοτομία των μέσων ενεργοποίησης
- β) τη διακυβέρνηση των πολιτικών απασχόλησης
- γ) τη χάραξη πολιτικής (Verschraegen, Vanherche & Varpoorten, 2011).

Το ΕΚΤ επηρέασε τις εσωτερικές πολιτικές μέσω τριών διαφορετικών μηχανισμών:

- α) της χρήσης
- β) της αιρεσιμότητας
- γ) της εκμάθησης.

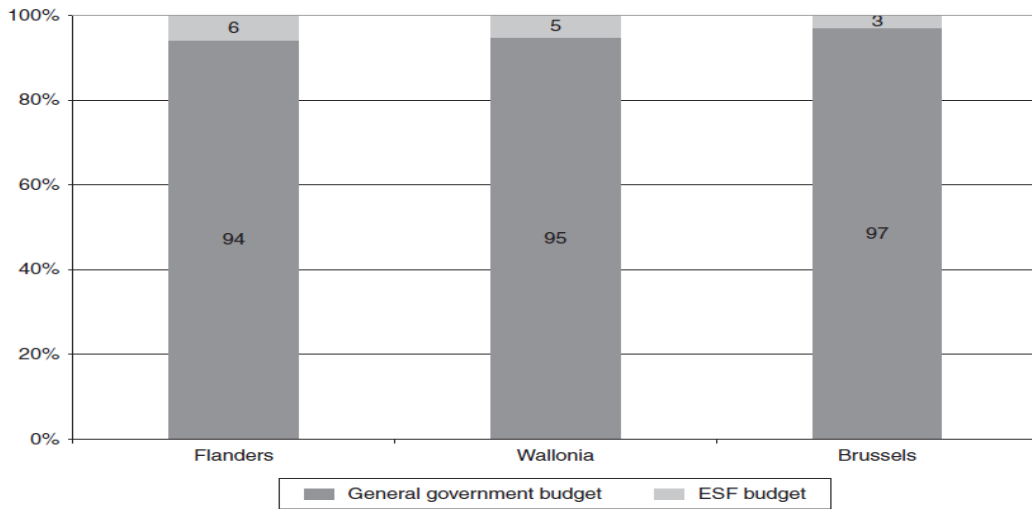
Αναμφισβήτητα ο πιο σημαντικός μηχανισμός, δηλαδή η χρήση, συνεπάγεται ότι το ΕΚΤ δεν λειτουργεί "από μόνο του". Τα αποτελέσματα ήταν δυνατά μόνο επειδή οι βασικοί επιχειρηματίες των πολιτικών σε διάφορα επίπεδα εκμεταλλεύτηκαν το παράθυρο ευκαιριών και δημιούργησαν μόχλευση μέσω του ΕΚΤ, μεταξύ άλλων πιέζοντας τις κυβερνήσεις σε μακροπρόθεσμες δεσμεύσεις και δημιουργώντας στρατηγικές εταιρικές σχέσεις (Verschraegen, Vanherche & Varpoorten, 2011).

Από το 1990 έως το 2006, ο συνολικός προϋπολογισμός του Βελγικού ΕΚΤ υπερδιπλασιάστηκε: από περίπου 55 εκατομμύρια ECU ετησίως (1990-2) σε περισσότερα από 100 εκατομμύρια ετησίως για την περίοδο 2000-6. Για το 2000-6, η Φλάνδρα έλαβε περίπου το 48% και η Βαλλονία το 37% του προϋπολογισμού, ενώ το υπόλοιπο 15% διανεμήθηκε μεταξύ ομοσπονδιακού επιπέδου (9%), Βρυξελλών (3%) και γερμανόφωνης κοινότητας (1%). Όταν ληφθούν υπόψη μόνο τα προληπτικά μέτρα, το Ταμείο αντιπροσωπεύει περίπου το 4,5% της συνολικής δημόσιας δαπάνης. Το Γράφημα 1 δείχνει ότι σε περιφερειακό επίπεδο, αυτό κυμαίνεται μεταξύ 3% (Βρυξέλλες) και 6% (Φλάνδρα). Επειδή η βελγική ομοσπονδιακή κυβέρνηση έχει λίγες αρμοδιότητες όσον αφορά τις πολιτικές ενεργοποίησης, τα χρήματά τους από το ΕΚΤ ρέουν σχεδόν εξ ολοκλήρου σε τοπικά «Δημόσια Κέντρα Κοινωνικής Βοήθειας» (Verschraegen, Vanherche & Varpoorten, 2011).

ΓΡΑΦΗΜΑ 1. Προϋπολογισμός του ΕΚΤ για ενεργητικά μέτρα στην αγορά εργασίας σε σύγκριση με τις περιφερειακές δαπάνες για ενεργητικά μέτρα στην αγορά εργασίας (σε %, 2006). Ο προϋπολογισμός του ΕΚΤ για ενεργητικά μέτρα στην αγορά εργασίας περιλαμβάνει μέτρα σχετικά με τη «διαθεσιμότητα» και την «επιχειρηματικότητα» (Φλάνδρα) · «Προληπτική πολιτική για την αγορά εργασίας», «ένταξη στην

αγορά εργασίας» και «συμβουλευτική για την αγορά εργασίας» (Βαλλονία) · «Κοινωνική ένταξη και πρόληψη της ανεργίας» (Βρυξέλλες).

Source: FPS Employment, Labour and Social Dialogue, 2007; Commission of the European Community and Belgian Federal Government, 2000; Commission of the European Community and Flemish Government, 2000; Commission of the European Community, Government of Walloon Region, Government of the French Community and the Commission Communautaire Française, 2000.

Εν ολίγοις, το ΕΚΤ φαίνεται να παρείχε ένα «δημιουργικό περιθώριο» για πειραματισμούς και καινοτομίες των βελγικών πολιτικών για την αγορά εργασίας (LMP), ειδικά κατά τη δεκαετία του 1990. Παρ'όλα αυτά δεν πρέπει να εξιδανικεύεται ο «καινοτόμος» χαρακτήρας των έργων του ΕΚΤ καθώς στην πράξη ένα μέρος της χρηματοδότησης από το ΕΚΤ κατέληξε σε «διαρθρωτική» χρηματοδότηση, δηλαδή χρησιμοποιήθηκε για τη χρηματοδότηση ήδη προγραμματισμένων πρωτοβουλιών (Verschraegen, Vanherche & Varpoorten, 2011).

Ένα πρώτο σύνολο επιπτώσεων αφορά την έρευνα για την πολυεπίπεδη διακυβέρνηση και τα Διαρθρωτικά Ταμεία. Μια δεύτερη δέσμη επιπτώσεων αναφέρεται στο εάν ορισμένα από τα συμπεράσματα θα μπορούσαν να εφαρμοστούν σε άλλα κράτη μέλη. Τέλος, ένα τρίτο σύνολο επιπτώσεων αφορά τη θέση του ΕΚΤ στο ευρύτερο πλαίσιο της διακυβέρνησης της ΕΕ για την απασχόληση. Η ανάλυση επικεντρώθηκε στο Βέλγιο, όπου το ΕΚΤ αντιπροσωπεύει ένα μέτριο 2% των δαπανών για την αγορά εργασίας. Οι επιπτώσεις του ΕΚΤ αναμένονται να είναι πολύ πιο σημαντικές σε άλλες χώρες, όπως στην Τσεχική Δημοκρατία, όπου οι πόροι του ΕΚΤ ισούνται περίπου με τους συνολικούς εθνικούς πόρους που διατίθενται για ενεργητικά μέτρα πολιτικής για την αγορά εργασίας, δηλαδή περίπου 0,2% του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος ή στην Ελλάδα, όπου το ΕΚΤ αντιπροσωπεύει περίπου το 40% των δαπανών για τις πολιτικές που αφορούν την αγορά εργασίας (Verschraegen,

Vanherche & Vargroorten, 2011). Επίσης η Γερμανία εστίασε σε μια προληπτική προσέγγιση της ανεργίας, ενώ η Ιρλανδία στην αλλαγή νοοτροπίας για την παροχή παιδικής φροντίδας (House of Lords, 2010: 14).

2.5.2 Η περίπτωση της Ολλανδίας

Οι πόροι του ΕΚΤ χρησιμοποιήθηκαν διαφορετικά από τους εγχώριους φορείς χάραξης πολιτικής στην Ολλανδία κατά την περίοδο 1994-2011. Στη χώρα αυτή πραγματοποιήθηκε εξευρωπαϊσμός με διαφορετικό τρόπο (Gerven, Vanhercke & Gürocak, 2014).

Η διάθεση των ολλανδικών τοπικών κυβερνήσεων να κάνουν περισσότερα από αυτά που προέβλεπε το ΕΚΤ ήταν έκδηλη. Ειδικότερα χρησιμοποιήθηκαν καλά εδραιωμένες πολιτικές για την αγορά εργασίας, που εφαρμόζονταν από τα τέλη της δεκαετίας του 80' (Gerven, Vanhercke & Gürocak, 2014).

2.5.3 Η περίπτωση της Ισπανίας

Η αξιοποίηση των πόρων του ΕΚΤ από τους εγχώριους φορείς χάραξης πολιτικής ήταν διαφορετική στην Ισπανία κατά την περίοδο 1994-2011. Ο εξευρωπαϊσμός πραγματοποιήθηκε σε ένα διαφορετικό βαθμό. Οι Ισπανοί προώθησαν έναν συγκερασμό μεταξύ εγχώριων πολιτικών ενεργοποίησης και εκείνων που διατυπώθηκαν σε επίπεδο ΕΕ (ΕΚΤ και ΕΣΑ) και αυτό οδήγησε σε πολλές καινοτομίες. Το σημαντικότερο είναι η αυξανόμενη εστίαση στις ειδικές ομάδες κινδύνου (Gerven, Vanhercke & Gürocak, 2014).

Τα αποτελέσματα των ευρωπαϊκών πρακτικών στην Ισπανία φαίνονται εντονότερα απ ό, τι στις Κάτω Χώρες, παρά την εσφαλμένη πολιτική της. Με διάθεση σημαντικών πόρων του ΕΚΤ στην Ισπανία, οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο ήταν σε θέση να προσαρμόσουν τις πολιτικές τους σε περιφερειακές ή τοπικές ανάγκες. Οι καινοτομίες με γνώμονα το ΕΚΤ σημειώθηκαν σε διάφορα επίπεδα στην Ισπανία, από τις αλλαγές που σημειώθηκαν (με την ενθάρρυνση της διάδοσης ιδεών και την παροχή λύσεων πειραματικής πολιτικής) στη βελτίωση της χάραξης πολιτικής (π.χ. διαφάνεια). Ωστόσο, η κρίση του ευρώ και η επίδρασή της στη στάση

της Ισπανίας απέναντι στην ΕΕ έθεσαν σημαντικά ερωτήματα σχετικά με τον μελλοντικό αντίκτυπο του ΕΚΤ στη χώρα αυτή (Gerven, Vanhercke & Gürocak, 2014).

2.5.4 Η περίπτωση της Πορτογαλίας

Οι ποιοτικές επιπτώσεις του ΕΚΤ στην Πορτογαλία (περίοδος 1994-2011) ήταν μέτριες, αν και το ΕΚΤ ήταν εξαιρετικά σημαντικό από ποσοτικής απόψεως σε αυτή τη χώρα. Η παρουσία του ΕΚΤ στην Πορτογαλία αποτέλεσε ουσιαστικά μια τεράστια επένδυση στον τομέα της ανάπτυξης των ανθρώπινων πόρων. Από το 1986, το ΕΚΤ χορήγησε στην Πορτογαλία 0,6% του ΑΕΠ των χωρών ανά έτος. Οι επενδύσεις αυτές είχαν ως αποτέλεσμα άμεσες δραστηριότητες επαγγελματικής κατάρτισης, στήριξης στην απασχόληση και την επιστήμη, περίπου 0,8% του πορτογαλικού ΑΕΠ. Ως συνέπεια αυτής της επένδυσης, υποστηρίχθηκαν 8,4 εκατομμύρια άνθρωποι, αριθμός που είναι 80% του πληθυσμού της Πορτογαλίας. Ωστόσο, οι επιπτώσεις αυτής της επένδυσης δεν ήταν τόσο μαζικές λόγω του μικρού μεγέθους των επιπτώσεων που είχε το ΕΚΤ στο πορτογαλικό επίπεδο δεξιοτήτων. Αυτό το ποιοτικό πρόβλημα εξηγείται από την ύπαρξη λογικής «απορρόφησης» που συνυπάρχει με την οικονομική λογική στο ΕΚΤ. Αυτή η λογική σημαίνει ότι ορισμένα προγράμματα γίνονται περισσότερο από αδράνεια και όχι γιατί αντιμετωπίζουν τις ανάγκες των πιο ευάλωτων ανθρώπων ή επειδή δημιουργούν τις υψηλότερες επιπτώσεις (Eduardo, 2012).

2.6 ΕΚΤ και Παγκοσμιοποίηση

Στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης εκδηλώνεται ένας προβληματισμός για την αποτελεσματικότητα των δράσεων της Ευρωπαϊκής Κοινωνικής Πολιτικής και του ΕΚΤ, ως βασικού μέσου της. Η Ευρωπαϊκή Κοινωνική Πολιτική απέκτησε εργαλειακή έννοια σε αυτό το πλαίσιο (Σακελλαρόπουλος, 2010). «Μετατράπηκε σε πρωτογενή οικονομική παρέμβαση και υποβιβάστηκε σε δευτερογενή κοινωνική διεκπεραίωση» (Βενιέρης, 2009: 443). «Κυριαρχήθηκε από τις κοινωνικά αβάσταχτες αντιφάσεις του καπιταλισμού και έπασχε από τις αποσταθεροποιητικές παρενέργειες της ανεξέλεγκτης και απάνθρωπης οικονομικής παγκοσμιοποίησης. Ακόμη χειρότερα, ήταν μια πολιτική που διαμορφώθηκε από πολιτικούς χωρίς την αίσθηση του μέτρου και περιστάσεων -

που πρέπει να αποτελούν συστατικά της πολιτικής ηθικής - και φλεβοτομήθηκε από την απαξίωση συλλογικών αρχών και αξιών - που πρέπει να παραμείνουν συστατικά της κοινωνικής συνύπαρξης» (Βενιέρης, 2009: 446).

Η αδυναμία του ΕΚΤ να αντιμετωπίσει καθολικά τα σύγχρονα κοινωνικά προβλήματα επιτάχθηκε εξαιτίας:

α) της οικονομικής κρίσης που περιόρισε τις προσδοκίες όσων πίστευαν στην ανάδειξη της κοινωνικής διάστασης ως αυτόνομου πυλώνα στη διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Συνέπεια ήταν να περιοριστούν τα περιθώρια ανάπτυξης της Ευρωπαϊκής Κοινωνικής Πολιτικής και να αυξηθεί η πίεση της ΕΕ προς τα εθνικά κοινωνικά κράτη. Αποτέλεσμα ήταν η συρρίκνωση του κοινωνικού τομέα, που εκδηλώθηκε με τον περιορισμό των κοινωνικών δαπανών και την προσήλωση στη δημοσιονομική πειθαρχία (Σακελλαρόπουλος & Αγγελάκη, 2016).

β) της ιστορικής αποδυνάμωσης των κοινωνικών δικαιωμάτων, τα οποία διασφάλιζαν τη δυνατότητα των εκτός της αγοράς πολιτών και εργαζομένων σε μικρότερο βαθμό. Το ζητούμενο είναι η σταθμισμένη προαγωγή των δικαιωμάτων (διασφάλιση της σφαιρικής ιδιότητας του πολίτη και προαγωγή του αξιακού πλαισίου της Κοινωνικής Πολιτικής). Το κοινωνικό δικαίωμα απαιτεί τη διεκδίκηση για βασικές κοινωνικές παροχές και είναι το ιδεολογικό εργαλείο διάπλασης της δυναμικής των αγώνων για κοινωνική αλλαγή, ασχέτως αν η σχέση Κοινωνικής Πολιτικής και κοινωνικών δικαιωμάτων δεν έχει πάντα θετική έκβαση. Μπορεί να θεμελιώνει κοινωνικές κατακτήσεις ή να ναρκοθετεί κοινωνικές διεκδικήσεις. Σκοπός είναι τα κοινωνικά δικαιώματα να μη γίνονται ατομικά διακυβεύματα ανταποδοτικού χαρακτήρα, λιγότερο κοινωνικά και λιγότερο δικαιώματα (Βενιέρης, 2009).

γ) της απορρύθμισης της αγοράς εργασίας που συντελέστηκε συνολικά στον ευρωπαϊκό χώρο κατά την περίοδο της κρίσης (Κουζής, 2015).

Με την αύξηση των οικονομικών και κοινωνικών ασυμμετριών στην ΕΕ την εποχή της κρίσης τέθηκε το ερώτημα περί βιωσιμότητας και νομιμοποίησης του ευρωπαϊκού εγχειρήματος. Η κοινωνική επένδυση και η δημιουργία απαραίτητης πολιτικής συμμαχίας για την προώθησή της είναι οι παράγοντες ανάδειξης της κοινωνικής διάστασης ως κεντρικής προϋπόθεσης της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και της φυγής προς τα εμπρός (Σακελλαρόπουλος & Αγγελάκη, 2016).

Οι ως άνω προσεγγίσεις συνιστούν την πεμπτουσία του προβληματισμού, για την άσκηση της Ευρωπαϊκής Κοινωνικής Πολιτικής. Η κατά τρόπον κάθετο εφαρμογή της παγκόσμιας οικονομικής ολοκλήρωσης επιτείνει τις αντιθέσεις, τα αδιέξοδα από τις

κοινωνικές συγκρούσεις, τη συνοχή και ύπαρξη της ΕΕ. Για να αποφευχθεί ένα τέτοιο ενδεχόμενο απαιτείται γενναία αναδιάρθρωση της Ευρωπαϊκής Κοινωνικής Πολιτικής, η οποία πρέπει να εδράζεται σε ένα πολιτικό σύστημα ικανό να συνθέσει τα θετικά και να περιορίσει το κοινωνικό έλλειμμα. Αυτό προϋποθέτει ότι δεν πρέπει να είμαστε μόνο μαζί στις αποφάσεις και μόνοι μας στις συνέπειες, αλλά απαιτούνται «ηγεσίες που μπορούν να βάλουν συναίσθημα και ψυχή σε ένα όραμα στο οποίο εθνική και ευρωπαϊκή ταυτότητα θα βαδίσουν αντάμα για να δώσουν ελπίδα και προοπτική στις νέες γενιές» (Διαμαντοπούλου, 2018: 69).

Διότι, αν δημοκρατικό είναι ό,τι προωθεί την ατομική και κοινωνική ευημερία, την ασφάλεια, την ισονομία, τον δημόσιο διάλογο, τότε πόσο δημοκρατική είναι η αποδοχή κοινωνικών ανισοτήτων στην ΕΕ; Αν στόχος είναι η ευημερία των πολιτών όπως προβλέπεται στις ευρωπαϊκές Συνθήκες, η αναζήτηση αποτελεσματικών τρόπων ενίσχυσης της διαλεκτικής σχέσης μεταξύ πολιτών και συλλογικών φορέων θα προστατεύσει το Ευρωπαϊκό κεκτημένο (Κουτσιαράς, 2013).

Συμπεράσματα

Σύμφωνα με τις Συνθήκες η έννοια της αλληλεγγύης συνιστά ιδρυτική αξία της ΕΕ, αλλά τα έως τώρα θετικά μεν αλλά περιορισμένα αποτελέσματα, ειδικά στον Ευρωπαϊκό Νότο, απαιτούν ενίσχυση και αναδιάρθρωση. Το ΕΚΤ προωθεί στην πράξη την καταστατική αρχή της ΕΕ που είναι η αλληλεγγύη, αλλά αυτό δεν αρκεί να απαντήσει στις οξυμένες ανάγκες των περιφερειακών κρατών (υψηλή ανεργία, φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός) που επέτεινε η οικονομική κρίση.

Έχουν ήδη διατυπωθεί απόψεις ότι το ΕΚΤ δεν ανταποκρίνεται στον βαθμό που θα έπρεπε και ότι οι χρηματοδοτήσεις του στις Ενεργητικές Πολιτικές Απασχόλησης αποτελούν ένα προσωρινό φάρμακο κατά της ανεργίας και όχι ένα «αναπτυξιακό πρότυπο» για την απασχόληση (Ρομποτή, 2016). Η αδυναμία του ΕΚΤ να αντιμετωπίσει καθολικά τα σύγχρονα κοινωνικά προβλήματα συνδέεται αναπόφευκτα με αναθεωρήσεις στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Κοινωνικής Πολιτικής, κυρίως αναθεωρήσεις των δεσμεύσεων του εργαλειακού της χαρακτήρα, στα πλαίσια της παγκόσμιας καπιταλιστικής οικονομίας. Πόσο μάλλον όταν οι ευρωπαϊκοί θεσμοί την περίοδο της κρίσης πίεζαν προς την κατεύθυνση της συρρίκνωσης των κοινωνικών

δαπανών, τα κοινωνικά δικαιώματα αποδυναμώνονταν και η αγορά εργασίας απορρυθμιζόταν συνολικά στον ευρωπαϊκό χώρο.

Σε σχέση με αυτόν τον προβληματισμό:

Η ενίσχυση των κοινωνικών δικαιωμάτων δεν μπορεί να επιτευχθεί χωρίς τη διεύρυνση αναδιανεμητικών μηχανισμών. Αυτοί οι μηχανισμοί πρέπει να χρηματοδοτούνται από ένα δίκαιο φορολογικό σύστημα και να αποδίδουν κοινωνικές υπηρεσίες και παροχές (Βενιέρης, 2015).

Είναι προφανές ότι η Κοινωνική Πολιτική προϋποθέτει απονομή κοινωνικής δικαιοσύνης και προάσπιση των κοινωνικών δικαιωμάτων. Αυτό γιατί τα κοινωνικά δικαιώματα είναι η βάση νομιμοποίησης των προϋποθέσεων ανάπτυξης της Κοινωνικής Πολιτικής σε εθνικό και υπερεθνικό πεδίο. «Υπονοούν ότι το βασικό επίπεδο κοινωνικής προστασίας το οποίο διασφαλίζει μια κοινωνία στα μέλη της είναι δυνατόν να είναι καθολικά αξιοπρεπές» (Βενιέρης, 2009: 425).

Οι δράσεις και τα προγράμματα του ΕΚΤ είχαν διαφορετική επίδραση στις ευρωπαϊκές χώρες που εφαρμόστηκαν. Η αποτελεσματικότητά τους συναρτάται από τις επιλογές και τις προτιμήσεις των εθνικών κυβερνήσεων, οι οποίες έχουν την αρμοδιότητα της Κοινωνικής Πολιτικής. Επιλογές και προτιμήσεις οι οποίες ασφαλώς επηρεάζονται από το ύψος των χρηματοδοτήσεων του ΕΚΤ και τις πολιτικές του.

Είναι σαφές ότι χώρες όπως ο Βέλγιο και η Ολλανδία ωφελήθηκαν περισσότερο από τις πολιτικές του ΕΚΤ σε σχέση με χώρες του Νότου. Η εξήγηση του φαινομένου αυτού πηγάζει από τη δυνατότητα των πολιτικών ηγεσιών των πρώτων να απορροφούν κονδύλια, να προγραμματίζουν καλύτερα τις δράσεις τους και να επιτυγχάνουν με μεθοδικότητα ποιοτικότερα αποτελέσματα. Σε κάθε περίπτωση, μόνον οι προσπάθειες για την εφαρμογή της αλληλεγγύης και γενικότερα της Κοινωνικής Πολιτικής με ενιαίο τρόπο, για όλα τα κράτη-μέλη και ειδικότερα για εκείνα που έναντι άλλων αντιμετωπίζουν με οξύτερο τρόπο τις συνέπειες της κρίσης, θα καταξιώσουν το ΕΚΤ και τους φιλόδοξους στόχους του.

Κεφάλαιο 3: Ο ρόλος του ΕΚΤ στην Ελλάδα

3.1 Οφέλη και εγγενείς αδυναμίες υλοποίησης των δράσεων του ΕΚΤ στην Ελλάδα

Η Ελλάδα από το 1981 που εντάχθηκε στην ΕΕ μέχρι το 2015 υπήρξε «καθαρός αναλήπτης» (net recipient) πόρων από τον προϋπολογισμό της ΕΕ ύψους 162 δισ. € (Ιωακειμίδης, 2018). Θεωρείται ένας από τους κύριους ωφελημένους των μεταβιβάσεων που προέρχονταν από τα Διαρθρωτικά Ταμεία. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα που θεσπίστηκαν το 1986 και προσέφεραν μια πρώτη οικονομική ώθηση σε δεκατρείς περιφέρειες της Ελλάδας. Μετά τη μεταρρύθμιση του 1988, τα Διαρθρωτικά Ταμεία προσανατολίστηκαν στην οικονομική ανάπτυξη και προσαρμογή της Ελλάδας και άλλων λιγότερο ανεπτυγμένων χωρών με κατά κεφαλήν ΑΕΠ χαμηλότερο από το 75% του ευρωπαϊκού μέσου όρου (Σωτηρόπουλος, 2006).

Από μακροοικονομική άποψη η ετήσια μεταβίβαση πόρων ήταν σημαντική, έστω και αν παρέμενε περιορισμένη συγκριτικά με τις μεταβιβάσεις πόρων σε χώρες όπως η Γερμανία και η Ιταλία. Η ετήσια μεταβίβαση πόρων μέσω των Διαρθρωτικών Ταμείων το 1998 αντιπροσώπευε πάνω από το 3% του ΑΕΠ για την Ελλάδα και την Πορτογαλία και πάνω από το 2% για την Ιρλανδία και την Ισπανία (Τσούκαλης, 1998).

Οι πόροι που εισέρευσαν στην Ελλάδα κατά τη διάρκεια του πρώτου Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης (1989-1993) επιτάχυναν την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας στην αρχή της δεκαετίας του 1990 κατά 1% ετησίως, ενώ οι πόροι του δεύτερου ΚΠΣ κατά 1,1% ετησίως (Σωτηρόπουλος, 2006). Η χώρα διέθεσε την πλειονότητα των πόρων του πρώτου και του δεύτερου ΚΠΣ σε υποδομές (μεταφορές και επικοινωνίες), ενώ μόνο το 1,3% των πόρων από το πρώτο ΚΠΣ και μόνο το 4,4 % από το δεύτερο διοχετεύθηκαν στη δημόσια υγεία και στην κοινωνική φροντίδα. Αυτό αποδεικνύει τη χαμηλή οικονομική και διοικητική ανάπτυξη της Ελλάδας εκείνη την εποχή σε σχέση, για παράδειγμα, με την Ιρλανδία που αφιέρωσε μόνο 20 % των πόρων σε επενδύσεις υποδομής (Σωτηρόπουλος, 2006). Σε γενικές γραμμές η Ελλάδα καθυστέρησε αδικαιολόγητα την οικονομική μεταρρύθμιση και προσαρμογή, γεγονός που είχε αρνητικές επιπτώσεις στο ρυθμό αύξησης του ΑΕΠ. Αυτό γιατί η ροή άμεσων ξένων επενδύσεων στην Ελλάδα ήταν μικρή (Τσούκαλης, 1998).

Από την άλλη πλευρά, υπήρξε η μεταρρύθμιση στην επαγγελματική κατάρτιση. Το 1/5 των πόρων του πρώτου και ένα αντίστοιχο μερίδιο εκείνων του δεύτερου ΚΠΣ διοχετεύθηκαν στην επαγγελματική κατάρτιση και είχαν αναδιανεμητική επίδραση στις περιφέρειες της Ελλάδας. Επιπλέον οι λιγότερο ανεπτυγμένες περιοχές βίωσαν μια μεγάλη εισροή πόρων: 1,5 δισεκατομμύρια ECU από το πρώτο ΚΠΣ και 4,5 δισεκατομμύρια ECU από το δεύτερο ΚΠΣ (Σωτηρόπουλος, 2006).

Παρά τον εξευρωπαϊσμό των δημόσιων πολιτικών για την εργασία, την επαγγελματική κατάρτιση, την ανάπτυξη των περιφερειών και, ως έναν βαθμό, την καταπολέμηση της φτώχειας, στους υπόλοιπους τομείς κοινωνικής πολιτικής (σύστημα συντάξεων, κοινωνική πολιτική για την οικογένεια και το παιδί και σύστημα δημόσιας υγείας) δεν προέκυψαν μεταβολές, διότι οι αδράνειες του ελληνικού προνοιακού καθεστώτος αποτέλεσαν αναχώματα στις μεταρρυθμιστικές πιέσεις (Σωτηρόπουλος, 2006). Κατά συνέπεια η βασική δομή του ελληνικού προνοιακού καθεστώτος έως το 2004 δεν διέφερε ριζικά από την αντίστοιχη των προηγούμενων δεκαετιών (Σωτηρόπουλος, 2006).

3.2 Διαδικασία συμμετοχής στις δράσεις του ΕΚΤ

Σήμερα το ΕΚΤ με το ευρύ πεδίων των παρεμβάσεών του, συνεισφέρει στον κοινωνικό πυλώνα, αλλά και στον καθαρά αναπτυξιακό τομέα, που είναι τομείς αλληλένδετοι και αλληλοσυμπληρούμενοι. Πολλές από τις ενέργειες γίνονται με γνώμονα τη βιώσιμη και δίκαιη ανάπτυξη. Βιώσιμη είναι η ανάπτυξη που στηρίζεται σε στέρεα θεμέλια. Αυτά είναι τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της χώρας, δηλαδή οι ιδιαίτερα μορφωμένοι και καταρτισμένοι εργαζόμενοι της και κυρίως οι νέοι. Δίκαιη είναι η ανάπτυξη που ευνοεί την ισότιμη διάχυση των οφελών σε όλους και όχι τον περιορισμό τους αποκλειστικά στην κορυφή της οικονομικής πυραμίδας (Χαρίτσης, 2018).

Η διαδικασία συμμετοχής στις δράσεις του ΕΚΤ είναι η ακόλουθη.

1. Καταρχάς κάθε Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης των ΕΠ, η οποία διαχειρίζεται τους αντίστοιχους πόρους κάθε ΕΠ, αναλαμβάνει τον προγραμματισμό της υλοποίησης των ενεργειών και τη δημόσια πρόσκληση στους δικαιούχους φορείς για την υποβολή των προτάσεών τους.

2. Ακολουθεί η έγκριση των προτάσεων των δικαιούχων ύστερα από αξιολογική διαδικασία.

3. Εν συνεχεία ο δικαιούχος φορέας επωμίζεται την ευθύνη υλοποίησης των εγκεκριμένων δράσεων και ενημερώνεται για το κοινό μέσω προκήρυξης.

Η συμμετοχή των ενδιαφερόμενων πολιτών, επιχειρήσεων ή οργανισμών στις δράσεις γίνεται ύστερα από εκδήλωση ενδιαφέροντος και σύμφωνα με τους όρους της κάθε προκήρυξης⁴⁶.

3.3 Συγκεκριμένες Δράσεις ΕΚΤ στην Ελλάδα

3.3.1 Δράσεις του ΕΚΤ στην Ελλάδα κατά την περίοδο 2007-2013

Το ΕΣΠΑ 2007-2013 αποτέλεσε συνέχεια του Γ' ΚΠΣ (2000-2006). Οι πόροι που διέθεσε το ΕΚΤ κατά την εν λόγω περίοδο ανέρχονταν στο συνολικό ποσό των 4.363.800.403 €. Η αντίστοιχη Δημόσια Δαπάνη, το άθροισμα της εθνικής και της κοινοτικής συμμετοχής (συμμετοχή ΕΚΤ), ανερχόταν στο ποσό των 5.133.883.219 € (Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας, 2007).

ΠΙΝΑΚΑΣ 1. Πόροι του ΕΚΤ, εθνικοί πόροι και σύνολο της δημόσιας δαπάνης, για καθένα από τα 4 ΕΠ που συγχρηματοδοτήθηκαν από το ΕΚΤ στο ΕΣΠΑ 2007-2013.

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ	ΧΡΗΜ/ΤΗΣΗ ΕΚΤ (€)	ΕΘΝΙΚΗ ΧΡΗΜ/ΤΗΣΗ (€)	ΣΥΝΟΛΟ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΑΠΑΝΗΣ (€)
ΕΠ Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού [ΕΠΑΝΑΔ]	2.404.653.617	424.350.951	2.829.004.568
ΕΠ Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση [ΕΠΕΔΒΜ]	1.440.000.000	254.117.722	1.694.117.122
ΕΠ Διοικητική Μεταρρύθμιση [ΕΠΔΜ]	370.346.383	65.355.248	435.701.631
ΕΠ Εθνικό Αποθεματικό Απροβλέπτων [ΕΠΕΑΑ]	148.800.403	26.258.895	175.059.298
Σύνολο	4.363.800.403	2.974.205.641	5.133.883.219

Πηγή: Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας, 2007.

⁴⁶ <http://www.esfhellas.gr>

Οι δράσεις του ΕΚΤ στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ 2007-2013 συνέπεσαν εν μέρει με την εμφάνιση της οικονομικής κρίσης, η οποία ξεκίνησε στο μέσο περίπου της περιόδου. Οι δράσεις του ΕΚΤ επαναπροσδιορίστηκαν με στόχο να ανακουφιστούν οι κοινωνικές ομάδες που πλήττονταν περισσότερο από τις δυσμενείς επιπτώσεις της κρίσης (Δασκαρόλη & Τσέλιου, 2015).

Με μήνυμα «Γίνε η αλλαγή που θέλεις να δεις στον κόσμο» το ΕΚΤ στην Ελλάδα χρηματοδότησε και υλοποίησε ποικίλες δράσεις κατά τη διάρκεια του ΕΣΠΑ 2007-2013. Εν συνεχεία, αναφέρονται κάποιες από αυτές τις δράσεις σχετικά με:

- α) την απασχόληση
- β) την κοινωνία της γνώσης
- γ) τις ίσες ευκαιρίες
- δ) τις καλύτερες υπηρεσίες.

α) Στον τομέα της απασχόλησης για όλους υλοποιήθηκαν τα έργα (Δασκαρόλη & Τσέλιου, 2015):

«Εναρμόνιση οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής» (2010-2015), που ωφέλησε περισσότερες από 340.000 γυναίκες ως προς τη φύλαξη των παιδιών τους.

«Κατάρτιση ανέργων σε βασικές δεξιότητες χρήσης ΤΠΕ» (2011-2014), το οποίο ωφέλησε 25.674 ανέργους και μείωσε τον ψηφιακό αναλφαριθμητισμό.

«Ολοκληρωμένη παρέμβαση για τη στήριξη της γυναικείας απασχόλησης μέσω ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας» (2013-2015), το οποίο χρηματοδότησε 1.800 γυναικείες επιχειρήσεις και την πρόσληψη 1.700 ανέργων ως υπαλλήλων.

«Ολοκληρωμένο σχέδιο παρέμβασης για τη στήριξη της επιχειρηματικότητας των επιχειρήσεων και των εργαζομένων τους, μέσω δράσεων συμβουλευτικής και κατάρτισης, καθώς και στήριξης της απασχόλησης σε περιοχές που υφίστανται τις οικονομικές συνέπειες της κρίσης» (2011-2014), το οποίο είχε ως αποτέλεσμα την ίδρυση νέων επιχειρήσεων και τη διατήρηση υφιστάμενων σε περιοχές που επλήγησαν από την κρίση.

«Ενίσχυση της απασχόλησης ερευνητικού προσωπικού σε επιχειρήσεις» (2012-2015), μέσω του οποίου άνεργοι ερευνητές μετέφεραν την ακαδημαϊκή γνώση στον ιδιωτικό τομέα και έλαβαν από αυτόν τεχνογνωσία.

«Πρόγραμμα κοινωφελούς εργασίας στο Βόρειο Αιγαίο» (2012), στο οποίο συμμετείχαν 629 άνεργοι οι οποίοι αμείβονταν με 625 € και είχε ως στόχο την άμεση αντιμετώπιση της ανεργίας.

«Πρόγραμμα κατάρτισης για αυτοαπασχολούμενους και εργαζόμενους σε επιχειρήσεις» (2012-2015), στο οποίο συμμετείχαν 18.616 εργαζόμενοι και αυτοαπασχολούμενοι, οι οποίοι αναβάθμισαν τα προσόντα τους.

Το «Δίκτυο παρακολούθησης και υποστήριξης επιχειρήσεων για τις οικονομικές και τεχνολογικές μεταβολές» (2011-2015), το οποίο συντέλεσε στην ανάπτυξη της ελληνικής βιομηχανίας.

«Πρόγραμμα εκμάθησης ελληνικής γλώσσας σε άνεργους μετανάστες και πρόσφυγες» (2008-2010), το οποίο είχε ως αποτέλεσμα από 8.331 καταρτισθέντες να λάβουν πιστοποίηση οι 5.075.

β) Στον τομέα επένδυση στην κοινωνία της γνώσης υλοποιήθηκαν τα έργα (Δασκαρόλη & Τσέλιου, 2015):

«Ψηφιακή εκπαιδευτική πλατφόρμα, διαδραστικά βιβλία και αποθετήριο μαθησιακών αντικειμένων» (2010-2015), το οποίο προώθησε την έννοια του Ψηφιακού Σχολείου και συνέβαλλε στη δημιουργία ενός σύγχρονου εκπαιδευτικού περιβάλλοντος.

«Νέες πολιτικές ξενόγλωσσης εκπαίδευσης στο σχολείο: Η εκμάθηση της αγγλικής σε πρώιμη ηλικία» (2010-2014), το οποίο είχε ως αποτέλεσμα έως το 2013-2014 1.300 δωδεκαθέσια σχολεία να προσφέρουν μαθήματα αγγλικών σε μαθητές της Α' και Β' Δημοτικού.

«Διαφοροποιημένες και διαβαθμισμένες εθνικές εξετάσεις γλωσσομάθειας» (2010-2014), το οποίο πέτυχε ένα δούναι και λαβείν ανάμεσα στη δια βίου εκπαίδευση όλων των βαθμίδων και στο κρατικό σύστημα αξιολόγησης της γλωσσικής γνώσης.

«Ατλας-Σύστημα κεντρικής υποστήριξης της Πρακτικής Άσκησης φοιτητών ΑΕΙ» (2012-2015), το οποίο έδωσε στους φοιτητές τη δυνατότητα να αναζητήσουν και να εντοπίσουν τις θέσεις πρακτικής άσκησης που οι ίδιοι επιθυμούσαν.

«Όπερα διαδραστικά στα Δημοτικά Σχολεία» (2012-2015), το οποίο εφαρμόστηκε σε 147 Δημοτικά Σχολεία και συνέβαλλε στην αξιοποίηση του πολιτισμού στην εκπαίδευση.

«Ακαδημία Πλάτωνος - Οι δρόμοι της γνώσης» (2011-2015), το οποίο ανέδειξε την πολιτιστική κληρονομία ως μέσο καλλιέργειας και γνώσης και ωφέλησε 19.000 άτομα.

«Τεκμηρίωση και ανάδειξη της Αριστείας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση» (2011-2015), το οποίο ανέδειξε με συστηματικό τρόπο τις δράσεις της Αριστείας στη διδασκαλία, την έρευνα, την τεχνολογία και την καινοτομία. Συνέβαλλε στη δικτύωση μεταξύ ερευνητών, ιδρυμάτων και ερευνητικών κέντρων. Δημιούργησε ένα πλαίσιο αναγνώρισης των δράσεων που συνιστούν Αριστεία και διασφάλισε την εύκολη πρόσβαση όλων των πολιτών στα εθνικά επιτεύγματα.

«Μονάδα Καινοτομίας και Επιχειρηματικότητας του ΑΠΘ» (2010-2015), το οποίο βοήθησε τους φοιτητές να εμπλουτίσουν τις γνώσεις τους στην επιχειρηματικότητα και να ξεκινήσουν τη δική τους επιχείρηση.

«Κέντρα δια βίου μάθησης σε περισσότερους από 200 Δήμους σε όλη την Ελλάδα», το οποίο είχε προστιθέμενη αξία όσον αφορά την καλλιέργεια των γνωστικών και κοινωνικών δεξιοτήτων των ατόμων. Ειδικά το ΚΔΒΜ Δράμας που ιδρύθηκε τον Ιούλιο του 2013 είχε πάνω από 2.500 εγγεγραμμένους εκπαιδευόμενους έως το 2015.

γ) Στον τομέα για μια κοινωνία με ίσες ευκαιρίες υλοποιήθηκαν τα έργα (Δασκαρόλη & Τσέλιου, 2015):

«Εκπαίδευση των παιδιών της μουσουλμανικής μειονότητας στη Θράκη» (2010-2015), το οποίο μείωσε την σχολική διαρροή από την υποχρεωτική εκπαίδευση από 65% (2000) σε 30% (2011).

«Σχεδιασμός και ανάπτυξη προσβάσιμου εκπαιδευτικού και εποπτικού υλικού για μαθητές με αναπηρίες» (2011-2015), το οποίο έκανε προσβάσιμα τα μαθήματα της Α και Β Δημοτικού σε μαθητές με αναπηρίες.

«Τοπικό σχέδιο ενσωμάτωσης πρώην χρηστών στην αγορά εργασίας Ν. Θεσσαλονίκης» (2012-2015), το οποίο ανταποκρίθηκε στις ρεαλιστικές ανάγκες της εποχής για επανένταξη των χρηστών και είχε 130 ωφελούμενους.

«Αριστοτέλης: Αντιμετώπιση της επιδημικής κρίσης HIV/AIDS στην Αθήνα μέσω παρέμβασης σε χρήστες ενδοφλέβιων ναρκωτικών» (2011-2015), το οποίο σύμφωνα με ανάλυση των δεδομένων του προγράμματος μείωσε την επίπτωση της HIV λοίμωξης κατά 80 % και την επιδημία στον πληθυσμό των χρηστών.

«Πρόγραμμα ελέγχου της HIV λοίμωξης σε ομάδες υψηλού κινδύνου» (2012-2014), το οποίο ωφέλησε συνολικά 8.303 άτομα.

«Τοπικές δράσεις κοινωνικής ένταξης για ευάλωτες ομάδες στο Δήμο Φυλής» (2012-2015), στο οποίο συμμετείχαν 80 άνεργοι.

«Αλκυόνη: Εθνική Πρωτοβουλία προαγωγής του μητρικού θηλασμού» (2013-2015) που παρείχε ψυχολογική στήριξη σε θηλάζουσες.

«Πρόγραμμα πρόληψης, προαγωγής και αγωγής της υγείας σε εφήβους» (2013-2014) που είχε θετικά αποτελέσματα σε 2.100 μαθητές και στις οικογένειές τους.

«ΥΔΡΙΑ: Πρόγραμμα για την υγεία και την διατροφή του ελληνικού πληθυσμού» (2012-2015) που βελτίωσε την ποιότητα ζωής και την υγεία των ατόμων.

δ) Στον τομέα των καλύτερων υπηρεσιών για τους πολίτες υλοποιήθηκαν τα έργα (Δασκαρόλη & Τσέλιου, 2015):

«Υποστήριξη της επιχειρησιακής λειτουργίας των διαδικασιών της Ηλεκτρονικής Συνταγογράφησης» (2010-2013), το οποίο διασφάλισε την εγκυρότητα, την ασφάλεια και τη διαφάνεια των πληροφοριών που διακινούνταν και επίλυσε σημαντικά προβλήματα των εμπλεκόμενων.

«Υποστήριξη της επιχειρησιακής λειτουργίας των διαδικασιών της Ανοιχτής Διακυβέρνησης - Πρόγραμμα Διαύγεια» (2010-2013), το οποίο αφορούσε στην υποχρεωτική ανάρτηση Νόμων και πράξεων των κυβερνητικών, διοικητικών και αυτοδιοικητικών οργάνων στο διαδίκτυο. Η εφαρμογή του απάντησε σε πραγματικά προβλήματα της Δημόσιας Διοίκησης διότι ενίσχυσε τη διαφάνεια στις δημόσιες συναλλαγές και καταπολέμησε τη διαφθορά.

«Κωδικοποίηση των νομοθετικών και κανονιστικών ρυθμίσεων του τομέα Κοινωνικής Ασφάλισης (2013-2015), το οποίο αντιμετώπισε χρόνια προβλήματα και δυσλειτουργίες στον τομέα της Κοινωνικής Ασφάλισης.

«Ανασχεδιασμός διαδικασιών για τη μείωση των διοικητικών επιβαρύνσεων και του διοικητικού κόστους» (2009-2010), το οποίο διευκόλυνε τη λειτουργία των επιχειρήσεων, μείωσε το κόστος λειτουργίας τους και εξοικονόμησε το ΑΕΠ.

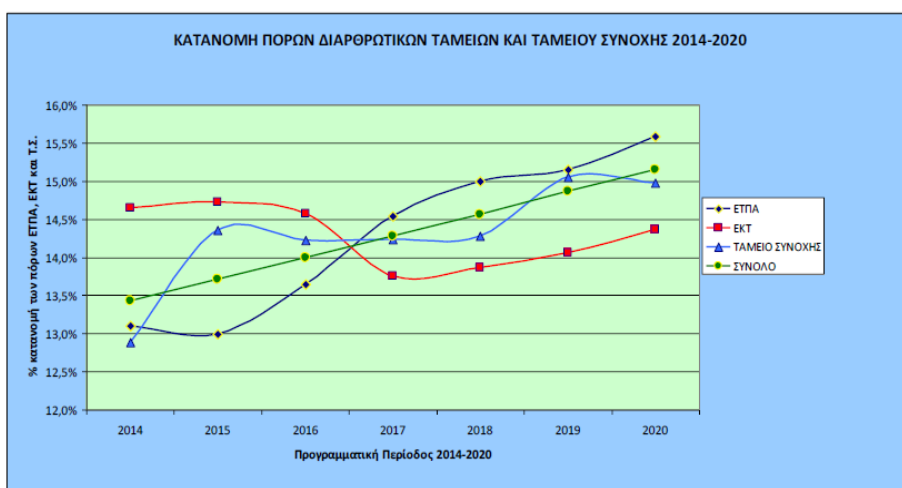
«Βέλτιστες πρακτικές διεθνούς επιπέδου/μεταφορά τεχνογνωσίας για την υποστήριξη των προτεραιοτήτων της Διοικητικής Μεταρρύθμισης» (2012-2015) που πέτυχε τη συνεργασία της Ελλάδας με ομόλογες σχολές του εξωτερικού και στο πλαίσιό του επιμορφώθηκαν 1.300 υπάλληλοι.

3.3.2 Δράσεις του ΕΚΤ την προγραμματική περίοδο 2014-2020

Οι κοινοτικοί πόροι για το ΕΣΠΑ 2014-2020 ανέρχονται σε περίπου 20,5 δισ. € - εκ των οποίων τα 4,1 δισ. € προέρχονται από το ΕΚΤ και την ΠΑΝ - και συμπληρώνονται υποχρεωτικά από την εθνική συμμετοχή. Η εθνική συμμετοχή την εν λόγω περίοδο ανέρχεται σε περίπου 1,1 δισ. €. Κατά συνέπεια, οι πόροι (άθροισμα κοινοτικών και εθνικών) διαμορφώνονται σε περίπου 5,3 δισ. €. Ο συνολικός προϋπολογισμός των προγραμμάτων που συγχρηματοδοτεί το ΕΚΤ την εν λόγω περίοδο θα ανέλθει σε περίπου 7,6 δισ. € - αν ληφθεί υπ'όψιν και η κινητοποίηση πρόσθετων εθνικών πόρων ύψους 2,3 δισ. € από το Υπουργείο Οικονομίας και Ανάπτυξης (Ιωαννίδης, 2018). Το ΕΚΤ στην Ελλάδα παρεμβαίνει στους τομείς:

- α) εκπαίδευση (1,25 δισ. €)
- β) εργασία και κοινωνική συνοχή (1,83 δισ. €)
- γ) μεταρρύθμιση του δημοσίου τομέα (516 εκατ. €) (Χαρίτσης, 2018).

ΓΡΑΦΗΜΑ 2. Κατανομή των πόρων των Διαρθρωτικών Ταμείων και του Ταμείου Συνοχής στο ΕΣΠΑ 2014-2020 επί τοις εκατό. Όσον αφορά τις ετήσιες δεσμεύσεις, ο προγραμματισμός προβλέπει σχετικά περισσότερο ΕΚΤ τα πρώτα χρόνια (και κατά τι λιγότερο ΕΤΠΑ και ΤΣ). Κατ' αυτόν τον τρόπο τηρείται το συνολικό προφίλ δεσμεύσεων που λαμβάνει υπόψη τη δυνατότητα απορρόφησης των επιμέρους προγραμμάτων προκειμένου να αποφευχθεί κάθε κίνδυνος αυτόματης αποδέσμευσης των πόρων.

Πηγή: Γενική Γραμματεία Δημοσίων Επενδύσεων - ΕΣΠΑ, 2014.

Το ΕΚΤ στηρίζει όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης και αναβαθμίζει την ποιότητά της. Ειδικότερα παρεμβαίνει στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση,

υποστηρίζοντας το σχολικό σύστημα με 22.000 καθηγητές το έτος και με προγράμματα για τα παιδιά της μουσουλμανικής μειονότητας και τους ΡΟΜΑ (Χαρίτσης, 2018).

Το ΕΠ «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση & Δια Βίου Μάθηση» είναι το κύριο εργαλείο χρηματοδότησης των παρεμβάσεων του ΕΚΤ στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Είναι πρώτο σε απορροφητικότητα στην Ελλάδα και από τα πρώτα δέκα σε όλη την Ευρώπη (Ιωαννίδης, 2018). Διαρθρώνεται σε τέσσερις άξονες:

1. Ο πρώτος - 218 εκ. € - αφορά στη στήριξη των νέων ερευνητών, ώστε να αμβλυνηθεί το φαινόμενο εκροής επιστημονικού προσωπικού στο εξωτερικό («brain-drain»).
2. Ο δεύτερος - 72 εκ. € - αφορά στη στήριξη φοιτητών που ανήκουν σε ευάλωτες κοινωνικές ομάδες. Για το σκοπό αυτό δίνονται 3.600 υποτροφίες κατ' έτος και χρηματοδοτείται η ανάπτυξη και η διεύρυνση των δομών κοινωνικής μέριμνας των Πανεπιστημίων και των ΤΕΙ (όπως υπηρεσίες μεταφοράς φοιτητών με αναπηρία, υποστήριξη κωφάλαλων και τυφλών φοιτητών μέσω της παραγωγής προσβάσιμων συγγραμμάτων, απονομή ετήσιων υποτροφιών με ανταποδοτικό χαρακτήρα).
3. Ο τρίτος έχει στόχο να βελτιωθούν οι προοπτικές ένταξης των νέων πτυχιούχων στην αγορά εργασίας μέσα από τη χρηματοδότηση της Πρακτικής Άσκησης φοιτητών με περίπου 100 εκ. €.
4. Ο τέταρτος άξονας αφορά στη συστηματική ενδυνάμωση των Ειδικών Λογαριασμών Κονδυλίων Έρευνας (ΕΛΚΕ) των Ιδρυμάτων με 15 εκ. €.

Σύμφωνα με τη μελέτη αξιολόγησης που διενήργησε το Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης για τον πρώτο κύκλο της δράσης «Απόκτηση Ακαδημαϊκής Διδακτικής Εμπειρίας», ένας στους δύο από τους συμμετέχοντες που σκεφτόταν την μετεγκατάσταση εκτός Ελλάδας, δήλωσε ότι η συγκεκριμένη δράση τους απέτρεψε να φύγουν (Ιωαννίδης, 2018). Συνολικά, από το νέο ΕΣΠΑ πόροι άνω του 1 δισ. € δαπανώνται για τη στήριξη των νέων επιστημόνων, την ενίσχυση της ερευνητικής δραστηριότητας και τη σύνδεσή της με την παραγωγή. Έτσι στην Ελλάδα οι δαπάνες για την έρευνα και την καινοτομία προσεγγίζουν το 1% του ΑΕΠ (Χαρίτσης, 2018).

Στον τομέα της εργασίας χρηματοδοτούνται από το ΕΚΤ τα 2/3 του συνόλου των παρεμβάσεων για την καταπολέμηση της ανεργίας, προγράμματα που αναβαθμίζουν τις δεξιότητες των ανέργων και ενισχύουν την κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία (Ιωαννίδης, 2018). Επιπλέον, μέσα στο 2018 ξεκίνησαν με προϋπολογισμό ύψους 57 εκατ. τα προγράμματα για την ενίσχυση της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας, η

οποία «μπορεί ακόμη να κινητοποιήσει σημαντικές παραγωγικές δυνάμεις και να λειτουργήσει ως θερμοκήπιο καινοτομίας» (Χαρίτσης, 2018: 3).

Στον τομέα της κοινωνικής συνοχής, χρηματοδοτήθηκε η πρόσβαση των παιδιών σε παιδικούς και βρεφονηπιακούς σταθμούς. Περισσότερα από 108.000 παιδιά το 2018 είχαν μία θέση σε παιδικούς σταθμούς (Χαρίτσης, 2018).

Οι παρεμβάσεις που χρηματοδοτούνται από το ΕΚΤ μέσω των 13 ΠΕΠ είναι ιδιαίτερα σημαντικές. Μερικά παραδείγματα είναι: η πολιτική για την καταπολέμηση των εξαρτήσεων, η πολιτική της από-ασυλοποίησης, τα Κέντρα Κοινότητας⁴⁷, η Πρωτοβάθμια Υγεία καθώς και δράσεις στήριξης της επιχειρηματικότητας και της απασχόλησης σε τοπικό επίπεδο (Χαρίτσης, 2018).

Στο δημόσιο τομέα, υποστηρίχθηκε η μεταρρύθμιση στην πρωτοβάθμια υγεία (239 TOMY). Επίσης χρηματοδοτούνται δράσεις με σκοπό να επισπευστούν οι διαδικασίες απονομής δικαιοσύνης, να κωδικοποιηθεί η νομοθεσία και να ενισχυθούν οι δομές του ασφαλιστικού συστήματος (Χαρίτσης, 2018).

Παρότι η εικόνα που προβάλλεται επισήμως για την αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων είναι εξιδανικευμένη πολλοί ερευνητές διατυπώνουν προβληματισμούς και ερωτήματα σχετικά με την ορθολογική επένδυση των κοινοτικών κονδυλίων. Τελικά επενδύθηκαν αποτελεσματικά τα χρήματα των ΕΣΠΑ ή κάποιο μέρος τους κατασπαταλήθηκε λόγω προχειρότητας, αδιαφάνειας, διαφθοράς ή και δαιδαλώδους γραφειοκρατίας;

Είναι χαρακτηριστική η επισήμανση του πρώην γενικού γραμματέα ΕΣΠΑ, Σπύρου Ευσταθόπουλου ότι «Τα ελληνικά προγράμματα συχνά σχεδιάζονται με τη ‘λογική του ποτιστηριού’, δηλαδή έχοντας στο νου, για πολιτικούς λόγους, όλοι να πάρουν και από κάτι. Ενώ η ευρωπαϊκή στόχευση είναι σαφής - για παράδειγμα, για την εξαιτία του Γ’ ΚΠΣ ήταν η επένδυση στις υποδομές -, στην Ελλάδα υπάρχει η τάση να μη δίνεται βαρύτητα σε έναν τομέα και ως εκ τούτου να πορευόμαστε χωρίς κάποιου είδους μακρόπνοη στόχευση» (Νικολαΐδης, 2016: 6). Επιπλέον, επισημαίνεται η εξάρτηση του

---

⁴⁷ Είναι δομές που ιδρύθηκαν σε Δήμους με σκοπό την ενημέρωση των πολιτών για όλα τα επιδόματα που δικαιούνται και για όλους τους φορείς, υπηρεσίες, προγράμματα που τους παρέχουν κοινωνική φροντίδα. Η χρηματοδότηση των Κέντρων Κοινότητας γίνεται από ΕΚΤ στο πλαίσιο των Περιφερειακών ΕΠ του ΕΣΠΑ 2014-2020, ενώ ο σχεδιασμός τους από το Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης.

σχεδιασμού των προγραμμάτων από τα πρόσωπα που διαχειρίζονται τα κονδύλια και τις πολιτικές τους προτεραιότητες και η απουσία κεντρικού σχεδιασμού ή αξιολόγησης αυτών των προτεραιοτήτων (Νικολαΐδης, 2016).

Η υπερβολική προσπάθεια της απορρόφησης των κονδυλίων ως το τέλος της περιόδου 2007-2013, οδήγησε τους διαχειριστές των Προγραμμάτων στην ένταξη έργων χωρίς μέτρο και χωρίς αξιολόγηση. Όσπου το ΕΣΠΑ έφτασε να παρουσιάζει υπερδέσμευση περί το 130%. Επίσης το συνολικό ποσό της περιόδου 2014-2020 καθορίστηκε βάσει στατιστικών στοιχείων του 2009 και του 2010, όταν η ελληνική οικονομία είχε πολύ καλύτερες επιδόσεις (Νικολαΐδης, 2016). Η διεκδίκηση ενός προγράμματος ΕΣΠΑ είναι εξαιρετικά δύσκολη για έναν επιχειρηματία, γι' αυτό ευημερούν στην αγορά οι πολυάριθμες εταιρίες συμβούλων (Νικολαΐδης, 2016).

ΠΙΝΑΚΑΣ 2. Κοινοτική συμμετοχή και δημόσια δαπάνη στα ΕΣΠΑ 2007-2013, 2014-2020 κατά προσέγγιση.

ΕΣΠΑ 2007-2013	
ΕΚΤ	4,3 ΔΙΣ. €
ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΑΠΑΝΗ (άθροισμα εθνικής και κοινοτικής συμμετοχής)	5,1 ΔΙΣ. €
ΕΣΠΑ 2014-2020	
ΕΚΤ	4,1 ΔΙΣ. €
ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΑΠΑΝΗ (άθροισμα εθνικής και κοινοτικής συμμετοχής)	5,3 ΔΙΣ. €

Συμπεράσματα

Τα ΕΣΠΑ και προγενέστερα τα Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης έχουν φέρει στην ελληνική οικονομία δισεκατομμύρια ευρώ τις τελευταίες δεκαετίες. Σήμερα τα ευρωπαϊκά χρήματα αποτελούν τον κύριο μοχλό ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας και μια ένδειξη της αλληλεγγύης της ΕΕ προς τα κράτη-μέλη.

Ειδικότερα επιχειρώντας μια σύγκριση των ΕΣΠΑ των δύο χρονικών περιόδων 2007-2013 και 2014-2020 προκύπτει ένα ευδιάκριτο συμπέρασμα ότι η δεύτερη περίοδος παρουσιάζει μεγαλύτερα πλεονεκτήματα, ισχυρότερα αποτελέσματα και παραγωγικότερες δράσεις. Αυτό επιτυγχάνεται επειδή αυξήθηκαν την περίοδο 2014-2020 οι πόροι της εθνικής συμμετοχής, παρά τη σταδιακή απομείωση εισερχομένων κεφαλαίων από τα ευρωπαϊκά κονδύλια (κοινοτική συμμετοχή). Επίσης στα πλαίσια του ΕΣΠΑ 2014-2020 ενισχύθηκαν περισσότερο οι νέοι ερευνητές. Ενώ την περίοδο 2007-2013, λόγω της διεθνούς οικονομικής κρίσης η παροχή δανείων προς τις ιδιωτικές επιχειρήσεις σχεδόν διεκόπη με συνέπεια την έλλειψη ρευστότητας. Αυτό είχε αρνητική επίδραση στην αποτελεσματικότητα των δράσεων του ΕΚΤ κατά την εν λόγω περίοδο.

Παρ' όλα αυτά, προκύπτουν ερωτήματα αν τα χρήματα επενδύθηκαν σωστά, εάν είχαν πολλαπλασιαστικό αποτέλεσμα για την ελληνική οικονομία και αν σπαταλήθηκαν λόγω δυσλειτουργιών και αδιαφάνειας. Η διαφθορά, οι γραφειοκρατικές αστοχίες, η απουσία ενός στιβαρού κεντρικού σχεδιασμού σε ελληνικό και σε ευρωπαϊκό επίπεδο, οι δομικές ελλείψεις, η έλλειψη ενός αξιόπιστου μηχανισμού αξιολόγησης από την ευρωπαϊκή πλευρά, εμπόδισαν την ορθολογική επένδυση των χρημάτων.

Προκειμένου να επιτευχθεί ποιοτικότερη αξιοποίηση των ευρωπαϊκών πόρων πρέπει να υπάρχει πιο ορθολογικός σχεδιασμός και στο στάδιο κατανομής των έργων και στην κεντρική διαχείριση και αξιολόγηση από την ΕΕ. Ειδικά σε μια χώρα με τόσο μεγάλη οικονομική κρίση είναι απαραίτητο τα χρήματα να πηγαίνουν σε έργα που αποδίδουν πολλαπλασιαστικά στην οικονομία και ωφελούν όσο δυνατόν περισσότερους. Επίσης τα έργα θα πρέπει να υλοποιούνται με βάση την αποκέντρωση, δηλαδή ένα σχεδιασμό που θα ενσαρκώνεται όχι μόνο από κάτω προς τα πάνω, αλλά και από πάνω προς τα κάτω.

Είναι εξίσου σημαντικό οι παρεμβάσεις του ΕΚΤ να μην παύουν όταν εξαντλούνται οι πόροι του ΕΣΠΑ, αλλά να ενσωματώνονται σταδιακά στον κρατικό προϋπολογισμό

και να χρηματοδοτούνται από εθνικούς πόρους. Έτσι θα επιτυγχάνεται συνέχεια και διάρκεια στις δράσεις του ΕΚΤ και θα μεγιστοποιούνται τα προσδοκώμενα οφέλη.

Εν κατακλείδι, είναι σαφές ότι στόχος των παρεμβάσεων του ΕΚΤ και στην Ελλάδα, πρέπει να είναι η δημιουργία ενός σύγχρονου κράτους πρόνοιας. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μόνον με την εφαρμογή ουσιαστικής Κοινωνικής Πολιτικής. Η ουσιαστική Κοινωνική Πολιτική:

Προωθεί την κοινωνική δικαιοσύνη αναδιανέμοντας ευημερία

Αμβλύνει την ανισότητα διασφαλίζοντας αξιοπρεπείς βασικές καθολικές παροχές

Επενδύει τους πόρους ορθολογικά και με διαφάνεια (Βενιέρης, 2011).

Κεφάλαιο 4: Αξιολόγηση δράσεων του ΕΚΤ και κοινωνικός αντίκτυπος

4.1 Αξιολόγηση των δράσεων του ΕΚΤ στον ευρωπαϊκό χώρο

Η αξιολόγηση κρίνει την αποτελεσματικότητα των παρεμβάσεων των Διαρθρωτικών Ταμείων. Απαντά στο ερώτημα εάν και σε ποιο βαθμό αντιμετωπίζουν τα διαρθρωτικά προβλήματα των κρατών-μελών και των περιφερειών της ΕΕ. Αποτελεί βασική προτεραιότητα των Κανονισμών της ΕΕ, οι οποίοι υπογραμμίζουν τη σημασία της ως μέσο υποστήριξης στη διαδικασία λήψης αποφάσεων (Lion & Martini, 2006). Αποσκοπεί στην ανασυγκρότηση των αποτελεσμάτων, των επιπτώσεων και τον επαναπρογραμματισμό των δράσεων στο μέλλον. Η αξιολόγηση δεν πρέπει μόνο να αναλύσει τα αποτελέσματα και να ελέγξει ότι οι στόχοι που υποδεικνύονται κατά τη διάρκεια του προγραμματισμού έχουν επιτευχθεί, αλλά πρέπει επίσης να λάβει υπόψη την εξέλιξη των στόχων αυτών σε ευρωπαϊκό, εθνικό και περιφερειακό επίπεδο (Lion & Martini, 2006).

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις 5 Ιανουαρίου 2017 δημοσίευσε έκθεση αξιολόγησης των επενδύσεων που έγιναν στο πλαίσιο του ΕΚΤ κατά την περίοδο 2007-2013. Σύμφωνα με αυτήν μέχρι το τέλος του 2014, τουλάχιστον 9,4 εκατομμύρια Ευρωπαίοι βρήκαν εργασία, 8,7 εκατομμύρια απέκτησαν τίτλο ή πιστοποιητικό, ενώ 13,7 εκατομμύρια συμμετέχοντες είχαν άλλα θετικά αποτελέσματα, όπως η αύξηση των δεξιοτήτων τους (ΓΡ.4). Οι συμμετέχοντες - εκ των οποίων 51,2 εκατομμύρια ήταν γυναίκες - κατανεμήθηκαν εξίσου μεταξύ των άεργων (36 %), των απασχολούμενων (33%) και των ανέργων (30 %) (ΓΡ.3). Τα άτομα με χαμηλή εξειδίκευση (40 %), οι νέοι (30 %) και τα μειονεκτούντα άτομα (τουλάχιστον 21 %) αποτέλεσαν τις βασικές ομάδες-στόχους (ΓΡ.5) (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017).

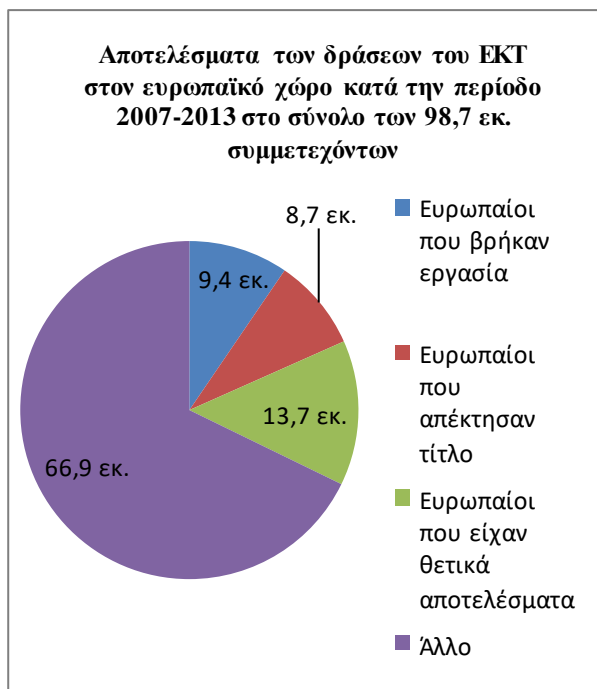
Πάνω από 2,3 εκατομμύρια άνθρωποι έλαβαν τη στήριξη του ΕΚΤ στο πλαίσιο της πολιτικής για τον ανθρώπινο δυναμικό. Ωφελήθηκαν 1.997.606 επιχειρήσεις, πάνω από 240.000 εκπαιδευτικά ιδρύματα και σχεδόν 50.000 ΜΚΟ, κοινωνικοί εταίροι και άλλοι οργανισμοί. Δημιουργήθηκαν πάνω από 16.000 δίκτυα ως αποτέλεσμα της στήριξης του ανθρώπινου κεφαλαίου από το ΕΚΤ μέχρι τα τέλη του 2013 και πάνω από 2,8

εκατομμύρια προϊόντα (που καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα προσόντων, μαθήματα, εκπαιδευτικά προγράμματα, εκπαιδευτικά πρότυπα, δραστηριότητες και έργα)⁴⁸.

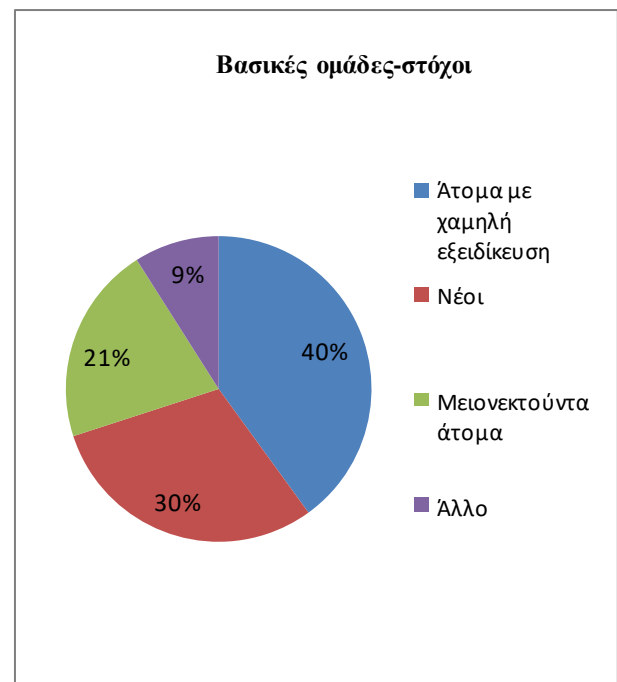
ΓΡΑΦΗΜΑ 3.

ΓΡΑΦΗΜΑ 4.

ΓΡΑΦΗΜΑ 5.

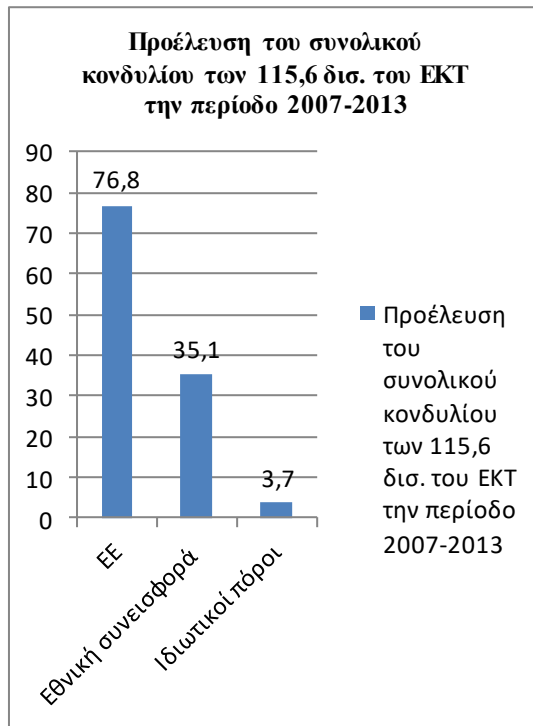
⁴⁸ <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?pager.offset=0&catId=701&langId=en&moreDocuments=yes>

Οι πρόσθετοι χρηματοδοτικοί πόροι του ΕΚΤ, σύμφωνα με αυτή την αξιολόγηση, ωφέλησαν σημαντικά τα κράτη μέλη, τόσο ως προς την αντιμετώπιση εργασιακών και κοινωνικών προκλήσεων, όσο και ως προς την υλοποίηση πολιτικών, που διαφορετικά δεν θα μπορούσαν να χρηματοδοτηθούν. Για παράδειγμα, περισσότερο από το 70 % των πόρων του ΕΚΤ διατέθηκε σε ενεργητικές πολιτικές της αγοράς εργασίας στη Βουλγαρία, την Εσθονία, την Ελλάδα, τη Λετονία, τη Λιθουανία, τη Μάλτα, τη Ρουμανία και τη Σλοβακία, ενώ πάνω από το 5 % των πόρων δαπανήθηκε για την εκπαίδευση και την κατάρτιση στην Πορτογαλία και την Τσεχική Δημοκρατία. Η προώθηση νέων μεθόδων εργασίας και η ενσωμάτωση των καινοτομιών που υποστήριξε το ΕΚΤ σε εθνικό επίπεδο επισημαίνονται ως θετικά αποτελέσματα (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017).

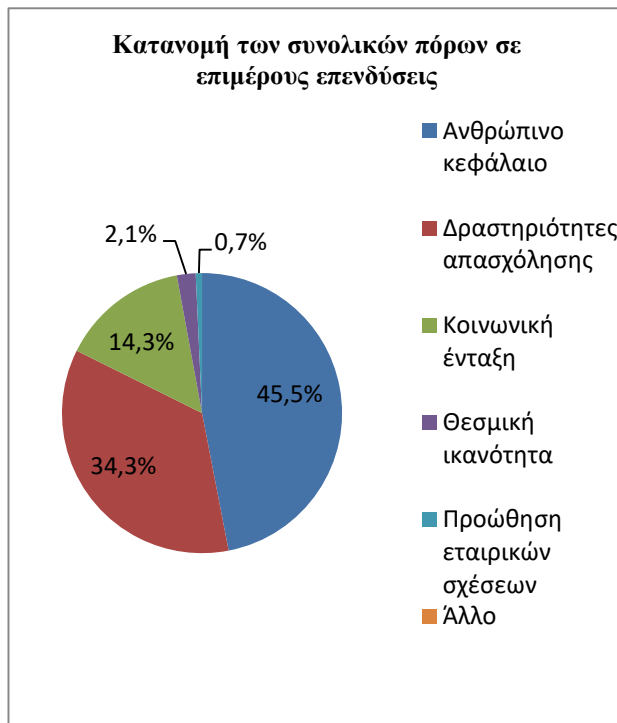
Το ΕΚΤ υποστήριξε τον εκσυγχρονισμό των δημόσιων υπηρεσιών απασχόλησης και άλλων υπεύθυνων οργάνων για ενεργητικές δράσεις της αγοράς εργασίας. Υποστήριξε ακόμα μεταρρυθμίσεις σε λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες στους τομείς: εκπαίδευση, δικαιοσύνη και δημόσια διοίκηση. Κατ' αυτόν τον τρόπο έδωσε θετική ώθηση στο επιχειρηματικό περιβάλλον και συνέβαλλε στη δημιουργία κοινωνιών με λιγότερους αποκλεισμούς. Ο αντίκτυπος του ΕΚΤ στην παραγωγικότητα και στο ΑΕΠ της ΕΕ28 ήταν θετικός (αύξηση κατά 0,25 %). Το ΕΚΤ άμβλυne τις αρνητικές συνέπειες της κρίσης, καθώς στα πλαίσια του στόχου σύγκλισης αναπροσάρμοσε τις δράσεις του και βοήθησε τα κράτη μέλη που επλήγησαν περισσότερο (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017).

Το συνολικό κονδύλιο για το ΕΚΤ την περίοδο 2007-2013 ανήλθε σε 115,6 δισεκατομμύρια €, εκ των οποίων 76,8 δισεκατομμύρια € από τον προϋπολογισμό της ΕΕ, 35,1 δισεκατομμύρια € από εθνικές δημόσιες συνεισφορές και 3,7 δισεκατομμύρια € από ιδιωτικούς πόρους (ΓΡ.6). Το μεγαλύτερο μέρος της χρηματοδότησης διατέθηκε για τις επενδύσεις στο ανθρώπινο κεφάλαιο (45,5%). Ακολουθούν οι επενδύσεις στην πρόσβαση στις δραστηριότητες απασχόλησης (34,3%), ενώ το 14,3% της χρηματοδότησης διατέθηκε για την κοινωνική ένταξη, το 2,1% για την ενίσχυση της θεσμικής ικανότητας και το 0,7% για την προώθηση εταιρικών σχέσεων (ΓΡ.7) (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017).

ΓΡΑΦΗΜΑ 6.

ΓΡΑΦΗΜΑ 7.

Κατά την περίοδο 2007-2013 τα προγράμματα συνδέθηκαν στενότερα με τις πολιτικές, τους στόχους της ΕΕ για την απασχόληση και τις ειδικές ανά χώρα συστάσεις που διατυπώνονται στο Ευρωπαϊκό Εξάμηνο. Παράλληλα παρατηρήθηκε αύξηση της ευελιξίας ως προς την απόφαση του τρόπου επίτευξης κοινών στόχων (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017).

Από την προαναφερόμενη αξιολόγηση συνάγουμε αξιολογικά διδάγματα. Το ΕΚΤ θα πρέπει να συνεχίσει να ευθυγραμμίζεται με τις προτεραιότητες πολιτικής της ΕΕ και των εθνικών κυβερνήσεων, καθώς και με εκείνες του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου. Η ευελιξία θα πρέπει να διατηρηθεί, διότι διευκολύνει την προσαρμογή του ΕΚΤ στις αναδυόμενες ανάγκες και διασφαλίζει επαρκή κάλυψη των μειονεκτούντων ομάδων. Οι εκπαιδευτικές δραστηριότητες θα πρέπει να προσαρμοστούν στις ανάγκες των ενδιαφερομένων. Το ΕΚΤ θα πρέπει να προσανατολιστεί σε ποιοτικότερα αποτελέσματα⁴⁹. Γι' αυτό απαιτείται ο καθορισμός ισχυρών στόχων και η ενίσχυση των συστημάτων παρακολούθησης και αξιολόγησης. Τέλος, προκειμένου να μειωθεί η διοικητική επιβάρυνση στη διαχείριση του Ταμείου, θα πρέπει να υπάρξει περαιτέρω απλούστευση και να ενισχυθεί η διοικητική ικανότητα των κρατών μελών (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017).

4.2 Αξιολόγηση των δράσεων του ΕΚΤ στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα τα ΕΠ αξιολογούνται ως προς τη συνάφεια, την αποδοτικότητα, την αποτελεσματικότητα και την προστιθέμενη αξία τους. Η αξιολόγηση διενεργείται πριν (ex-ante), κατά τη διάρκεια (on going) και μετά την υλοποίηση (ex-post) βάσει των Κανονισμών και των κατευθύνσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Η αξιολόγηση των ΕΠ ως προς τη σκοπιμότητα και τη βιωσιμότητά τους στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ 2014-2020 γίνεται από την Ειδική Υπηρεσία Συντονισμού και Παρακολούθησης Δράσεων του ΕΚΤ (ΕΥΣΕΚΤ). Η ΕΥΣΕΚΤ συστάθηκε το 2001 για να συντονίσει την υλοποίηση των παρεμβάσεων που συγχρηματοδοτούνται από το ΕΚΤ στην Ελλάδα⁵⁰ και ανήκει πλέον στο Υπουργείο Οικονομίας, Ανάπτυξης και Τουρισμού και όχι στο τομεακά αρμόδιο Υπουργείο. Αυτό είναι ένα θετικό βήμα για τη

⁴⁹ http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-16-3985_en.htm

⁵⁰ <http://www.esfhellas.gr>

μείωση των περιπτώσεων πολιτικών επιλογών «πελατειακού» χαρακτήρα» (Νικολαΐδης, 2016).

Ο πίνακας 3 περιλαμβάνει έναν σύντομο απολογισμό των δράσεων που συγχρηματοδοτήθηκαν από το ΕΚΤ. Ειδικότερα αναφέρεται στις δράσεις που υλοποιήθηκαν από την αρχή της περιόδου του ΕΣΠΑ 2014-2020 έως τις 13 Δεκεμβρίου 2018, που η ΕΥΣΕΚΤ πραγματοποίησε την Ετήσια Συνεδρίαση του ΕΣΠΑ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3. Δράσεις με τη συγχρηματοδότηση του ΕΚΤ, στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ 2014-2020.

Δομές και δράσεις κοινωνικού χαρακτήρα	Αριθμός	Ωφελούμενοι
Κέντρα Κοινότητας	241	201.855
Κοινωνικά Παντοπωλεία και συσσίτια	224	41.931
Δομές για αστέγους	15	6.159
Κέντρα Ημερήσιας Φροντίδας (ΚΗΦΗ)	72	1.944 ηλικιωμένους
Κέντρα Δημέρευσης και ημερήσιας φροντίδας ΑμεΑ	56	1.664
Συμβουλευτικά κέντρα και ξενώνες φιλοξενίας για γυναίκες θύματα βίας	61	11.419
Παιδιά σε βρεφονηπιακούς και παιδικούς σταθμούς		335.224
Εκπαίδευση Μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες		2.475
Τοπικές Μονάδες Υγείας (ΤΟΜΥ)	101	

Ακολουθεί ο στατιστικός σχολιασμός στοιχείων⁵¹ που έχουν αποτυπωθεί στις αξιολογήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (evaluations) (European Commission, 2019), αναφορικά με την αποτελεσματικότητα των δράσεων του ΕΚΤ κατά την περίοδο 2007-2013.

⁵¹ <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?pager.offset=0&catId=701&langId=en&moreDocuments=yes>

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.

Table 22. Share of young people (15-24 years old) among total participations in ESF⁷²

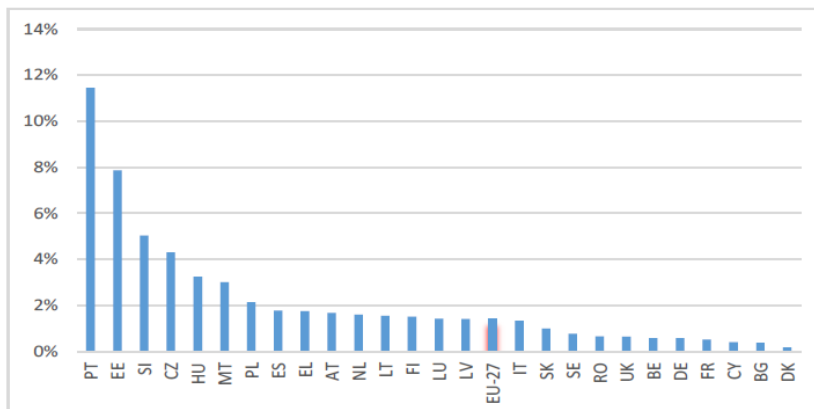
Country	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	
Austria	23,1%	26,9%	29,5%	31,0%	31,3%	30,5%	30,1%	29,8%	
Belgium	39,0%	34,7%	34,4%	34,2%	32,6%	33,1%	33,6%	31,5%	
Bulgaria		21,5%	26,2%	28,8%	27,7%	25,8%	27,4%	27,8%	
Cyprus	0,0%	0,0%	0,4%	10,6%	11,2%	11,7%	12,1%	11,8%	
Czech Republic			17,5%	20,2%	29,2%	27,8%	25,1%	26,9%	
Germany	77,7%	57,7%	53,8%	53,5%	51,7%	50,9%	50,2%	49,5%	
Denmark	42,1%	12,9%	13,9%	36,5%	41,8%	41,9%	37,2%	34,1%	
Estonia		13,4%	14,7%	16,9%	29,9%	35,2%	40,5%	41,1%	
Spain	25,1%	38,6%	34,9%	34,0%	33,5%	32,0%	31,5%	30,7%	
Finland	0,0%	14,4%	15,1%	15,9%	16,6%	17,3%	17,8%	18,3%	
France	31,8%	42,1%	40,2%	41,6%	39,8%	38,4%	36,6%	35,5%	
Greece		2,2%	0,9%	11,3%	17,4%	17,9%	22,8%	24,1%	
Croatia							9,3%	19,1%	
Hungary	1,2%	30,5%	38,1%	40,5%	39,9%	39,2%	38,9%	37,7%	
Italy	54,9%	28,8%	26,5%	26,0%	30,5%	30,4%	30,5%	30,5%	
Ireland	10,9%	12,9%	18,5%	21,3%	22,7%	24,7%	24,8%	26,1%	
Lithuania		45,3%	19,9%	15,7%	17,4%	20,2%	21,6%	23,0%	
Luxembourg		4,8%	15,6%	19,5%	19,0%	19,2%	19,5%	22,1%	
Latvia		7,7%	37,1%	30,4%	26,3%	24,8%	23,3%	22,9%	
Malta			33,8%	34,5%	34,4%	30,3%	27,8%	26,5%	
Netherlands	33,6%	33,2%	29,4%	31,5%	31,9%	34,0%	34,7%	36,1%	
Poland		37,1%	34,7%	34,9%	34,9%	35,0%	36,9%	36,5%	
Portugal		0,9%	7,7%	10,0%	11,1%	11,4%	12,0%	11,9%	
Romania		27,7%	34,9%	28,2%	27,0%	25,2%	23,6%	24,1%	
Sweden		21,5%	17,6%	16,0%	15,2%	15,6%	16,8%	17,2%	
Slovenia	0,0%	21,7%	18,4%	14,8%	24,0%	22,9%	20,1%	20,0%	
Slovakia		0,0%	9,5%	21,6%	24,8%	25,0%	24,7%	25,1%	
United Kingdom	55,5%	42,0%	33,6%	32,6%	32,7%	33,2%	33,4%	33,2%	
EU	29,7%	34,5%	31,1%	30,7%	31,3%	30,8%	30,5%	30,4%	

Source: author's analysis of AIRs 2007-2014

Στην Ελλάδα η συμμετοχή των νέων ηλικίας 15-24 ετών στις δράσεις του ΕΚΤ αυξήθηκε σε πολύ μεγάλο ποσοστό κατά τα έτη 2007-2013 (ΠΙΝ.4).

ΓΡΑΦΗΜΑ 8.

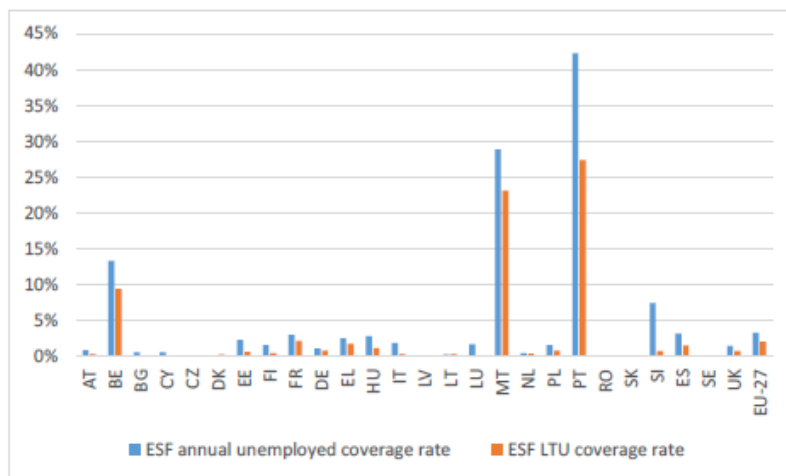
Figure 25. The annual average coverage rate of ESF employed participants

Source: ICF analysis of SFC data, Eurostat.

ΓΡΑΦΗΜΑ 9.

Figure 16. The annual average coverage rate of ESF unemployed and long-term unemployed participants

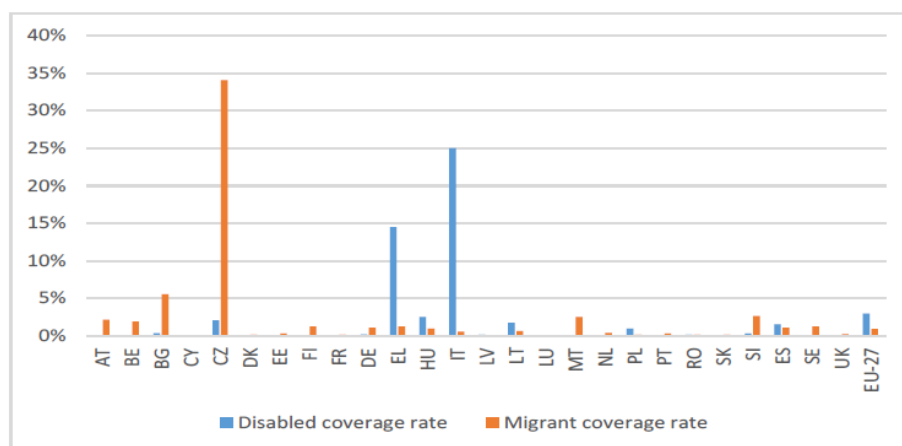

Source: ICF analysis of SFC data, Eurostat (Unemployment by sex, age and duration of unemployment (1 000) [lfsa_ugad]). No ESF participant status data for Ireland due to the evaluation assessing the OP actions at the level for which Annex XXIII data is not reported.

Οι δράσεις του ΕΚΤ στην Ελλάδα κατά την περίοδο 2007-2013 καλύπτουν τους συμμετέχοντες που ήδη απασχολούνται σε ποσοστό μικρότερο του 2% (ΓΡ.8), ενώ τους ανέργους σε λίγο υψηλότερο (ΓΡ.9).

ΓΡΑΦΗΜΑ 10.

Figure 27. The annual average coverage rate of ESF migrant and disabled participants

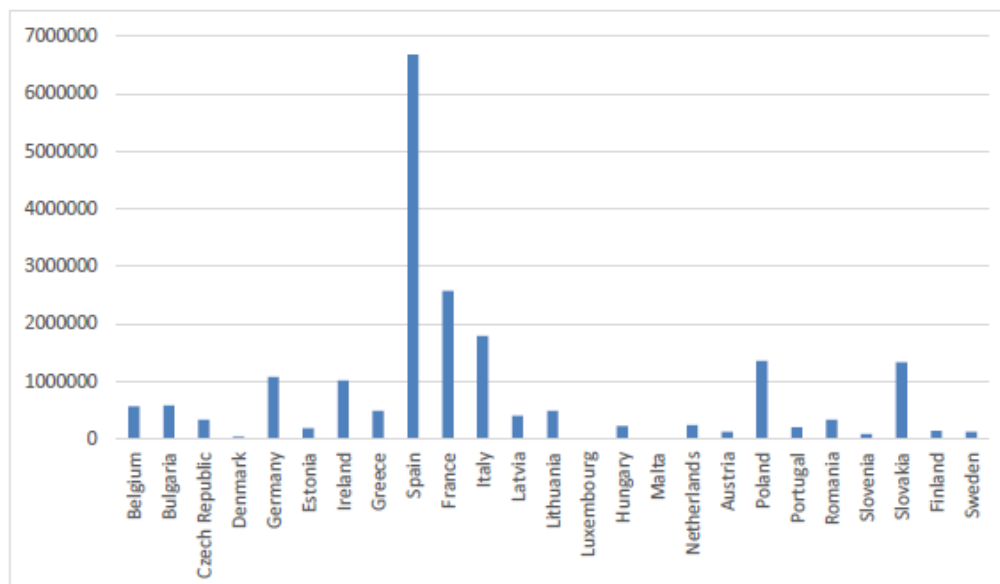

Source: ICF analysis of SFC and Eurostat data.

Οι δράσεις του ΕΚΤ στην Ελλάδα κατά την περίοδο 2007-2013 καλύπτουν τους ανάπηρους στο σημαντικό ποσοστό του 15%. Δεν συμβαίνει το ίδιο όμως για το αντίστοιχο ποσοστό των μεταναστών, που είναι μικρότερο του 2% (ΓΡ.10).

ΓΡΑΦΗΜΑ 11.

Figure 12. Total number of participants per country (based on the number of entries; cumulative values since the beginning)²⁹

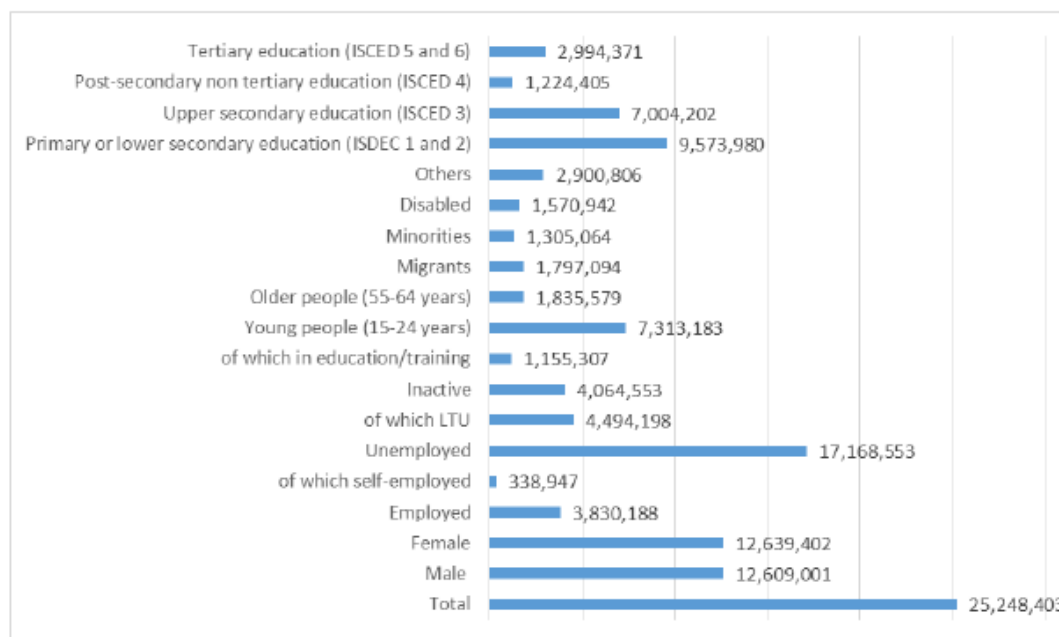

Source: SFC 2007. Annex XXIII (reference date is 31st December 2013).

Ο συνολικός αριθμός των συμμετεχόντων στις δράσεις του ΕΚΤ κατά την περίοδο 2007-2013 στην Ελλάδα ήταν περίπου 500.000 (ΓΡ.11).

ΓΡΑΦΗΜΑ 12.

Figure 13. Total number of participations per target group (based on number of entries; cumulative values since the beginning)³⁰

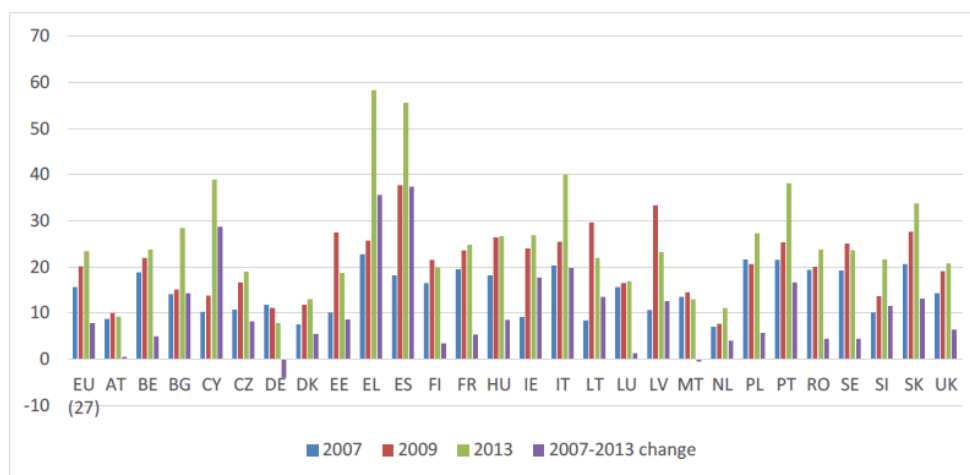

Source: SFC 2007. Annex XXIII (reference date is 31st December 2013)

Το μεγαλύτερο ποσοστό των συμμετεχόντων στις δράσεις του ΕΚΤ κατά την περίοδο 2007-2013 ήταν άνεργοι, άτομα βασικής εκπαίδευσης, νέοι και γυναίκες (ΓΡ.12).

ΓΡΑΦΗΜΑ 13.

Figure 4. Youth Unemployment (%) in the EU-27 2007-2013 trend, by country (une_rt_a)

Source: ICF analysis of Eurostat data.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.

Table 2.1 Development of employment rate (people aged 15-64 years) between 2007-2013.

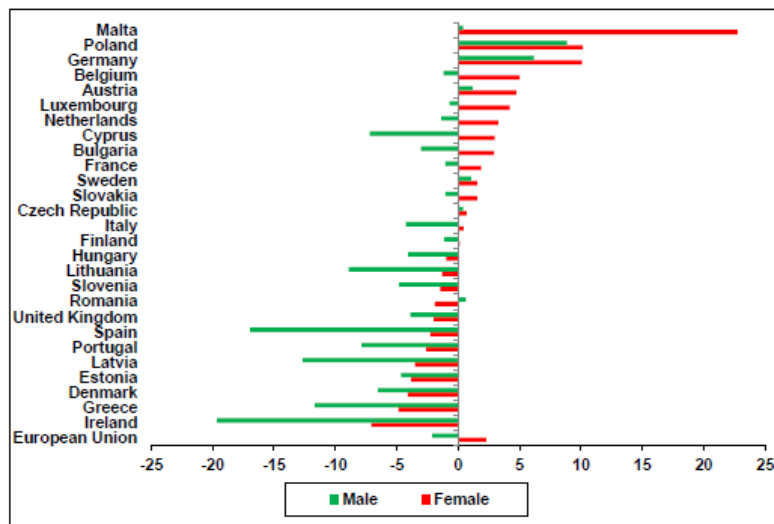
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Trend line
European Union (27)	63.5	64.4	65.3	65.8	64.5	64.1	64.3	64.2	64.2	
Belgium	61.1	61.0	62.0	62.4	61.6	62.0	61.9	61.8	61.8	
Bulgaria	55.8	58.6	61.7	64.0	62.6	59.7	58.4	58.8	59.5	
Czech Republic	64.8	65.3	66.1	66.6	65.4	65.0	65.7	66.5	67.7	
Denmark	75.9	77.4	77.0	77.9	75.3	73.3	73.1	72.6	72.5	
Germany	65.5	67.2	69.0	70.1	70.3	71.1	72.5	72.8	73.3	
Estonia	64.8	68.4	69.8	70.1	63.8	61.2	65.3	67.1	68.5	
Ireland	67.6	68.7	69.2	67.6	61.9	59.6	58.9	58.8	60.5	
Greece	59.6	60.6	60.9	61.4	60.8	59.1	55.1	50.8	48.8	
Spain	63.6	65.0	65.8	64.5	60.0	58.8	58.0	55.8	54.8	
France	63.7	63.6	64.3	64.8	64.0	63.9	63.9	63.9	64.1	
Italy	57.6	58.4	58.7	58.7	57.5	56.9	56.9	56.8	55.6	
Cyprus	68.5	69.6	71.0	70.9	69.0	68.9	67.6	64.6	61.7	
Latvia	62.1	65.9	68.1	68.2	60.3	58.5	60.8	63.0	65.0	
Lithuania	62.9	63.6	65.0	64.4	59.9	57.6	60.2	62.0	63.7	
Luxembourg	63.6	63.6	64.2	63.4	65.2	65.2	64.6	65.8	65.7	
Hungary	56.9	57.3	57.3	56.7	55.4	55.4	55.8	57.2	58.4	
Malta	53.6	53.9	55.0	55.5	55.3	56.2	57.9	59.1	60.8	
Netherlands	73.2	74.3	76.0	77.2	77.0	74.7	74.9	75.1	74.3	
Austria	68.6	70.2	71.4	72.1	71.6	71.7	72.1	72.5	72.3	
Poland	52.8	54.5	57.0	59.2	59.3	58.9	59.3	59.7	60.0	
Portugal	67.3	67.6	67.6	68.0	66.1	65.3	63.8	61.4	60.6	
Romania	57.6	58.8	58.8	59.0	58.6	58.8	58.5	59.5	59.7	
Slovenia	66.0	66.6	67.8	68.6	67.5	66.2	64.4	64.1	63.3	
Slovakia	57.7	59.4	60.7	62.3	60.2	58.8	59.3	59.7	59.9	
Finland	68.4	69.3	70.3	71.1	68.7	68.1	69.0	69.4	68.9	
Sweden	72.5	73.1	74.2	74.3	72.2	72.1	73.6	73.8	74.4	
United Kingdom	71.7	71.6	71.5	71.5	69.9	69.5	69.5	70.1	70.8	

Source: Eurostat (Labour Force Survey)

Η ανεργία των νέων στην Ελλάδα αυξήθηκε κατά τη διάρκεια της κρίσης (ΓΡ.13), ενώ το ποσοστό απασχόλησης μειώθηκε δραματικά (ΠΙΝ.5).

ΓΡΑΦΗΜΑ 14.

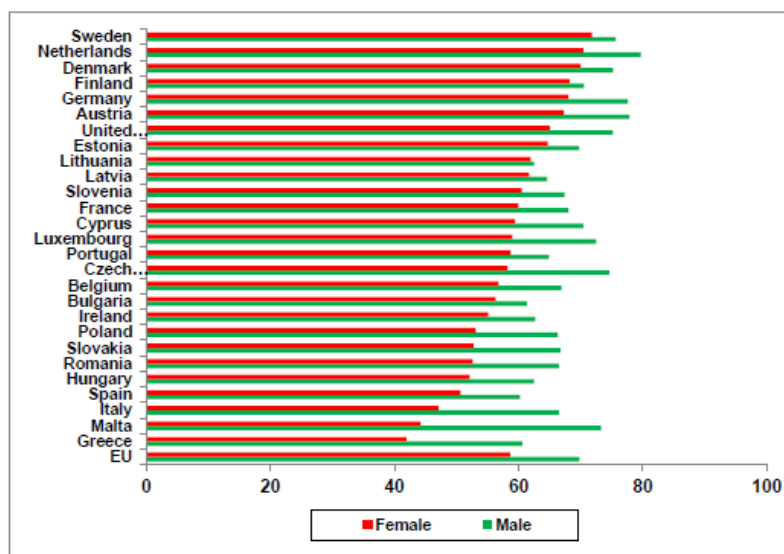
Figure 4. % Change in Employment Rate by Gender, 2006-11

Source: Eurostat

ΓΡΑΦΗΜΑ 15.

Figure 2. Employment Rates (%) by Gender, 2012

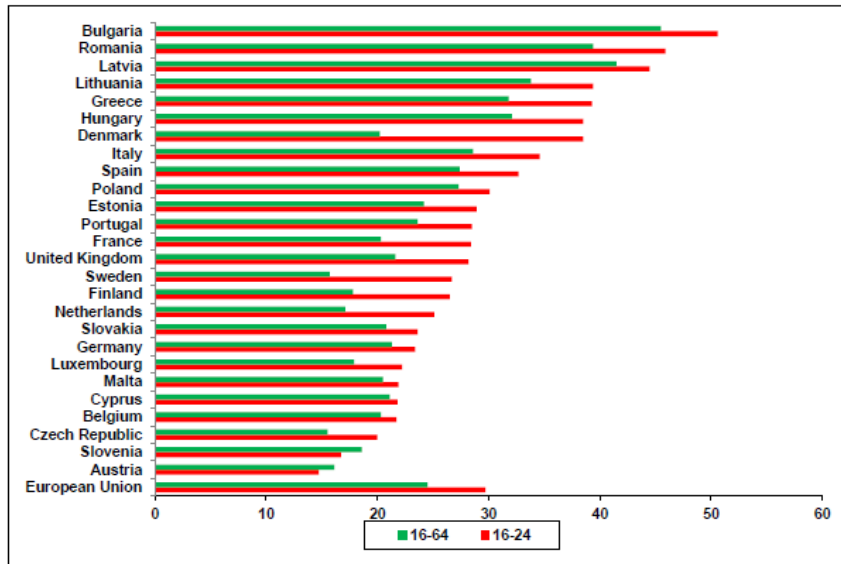

Source: Eurostat

Παρατηρείται διαφορά μεταξύ ανδρών και γυναικών ως προς την απασχολησιμότητα, ωστόσο υπάρχει σημαντική βελτίωση τα τελευταία χρόνια στον ρυθμό αύξησής της στις γυναίκες συγκεκριμένα (ΓΡ.14,15). Στην Ελλάδα το ποσοστό απασχόλησης των γυναικών το 2012 είναι κοντά στο 40%, ενώ των ανδρών στο 60% (ΓΡ.15).

ΓΡΑΦΗΜΑ 16.

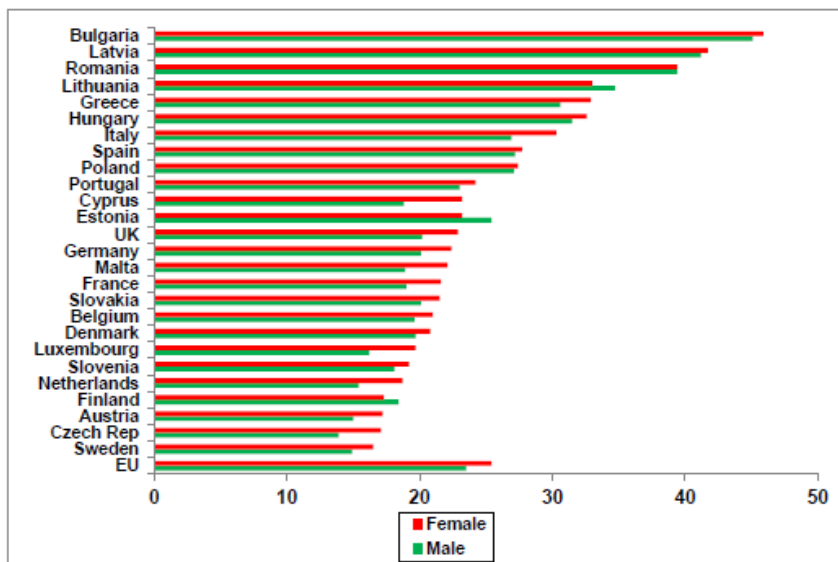
Figure 14. % of Population at Risk of Poverty or Social Exclusion by Age Group, 2011

Source: Eurostat

ΓΡΑΦΗΜΑ 17.

Figure 6. % of Population at Risk of Poverty or Social Exclusion by Gender, 2011

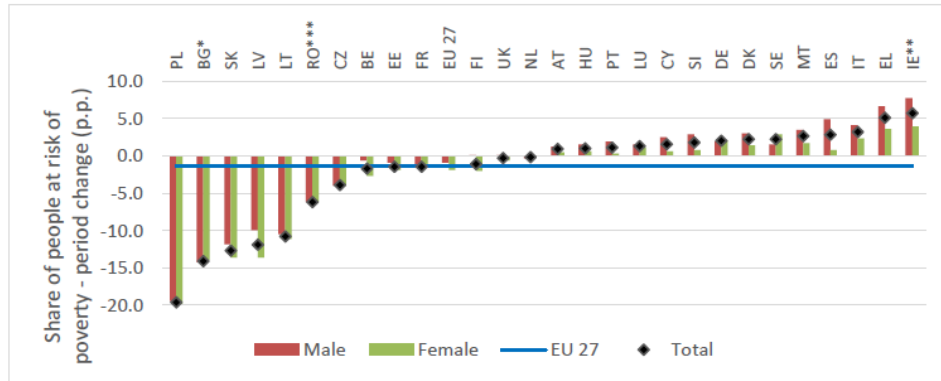

Source: Eurostat

ΓΡΑΦΗΜΑ 18.

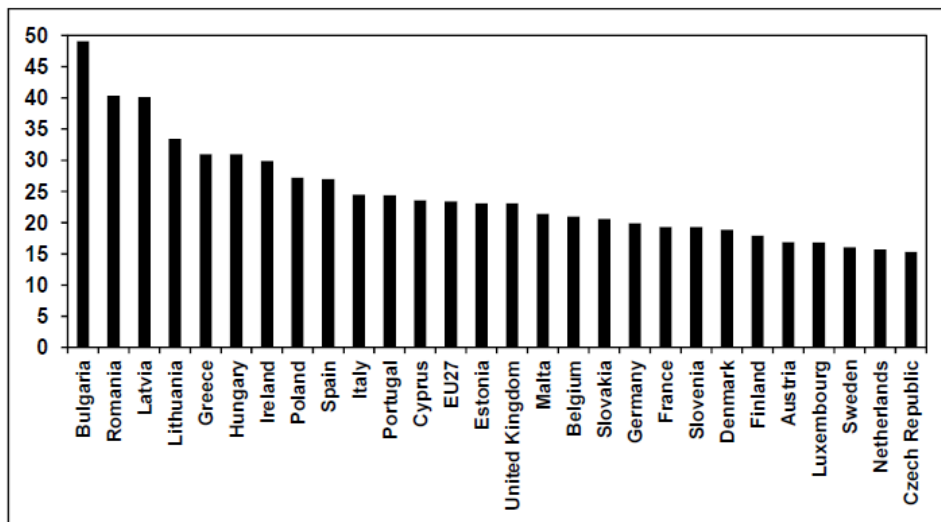
Figure 2. Share of population (aged 18 and above) at risk of poverty or social exclusion by gender, period change between 2005 and 2013 (%)

Source: Eurostat, variable "ilc_peps01"

ΓΡΑΦΗΜΑ 19.

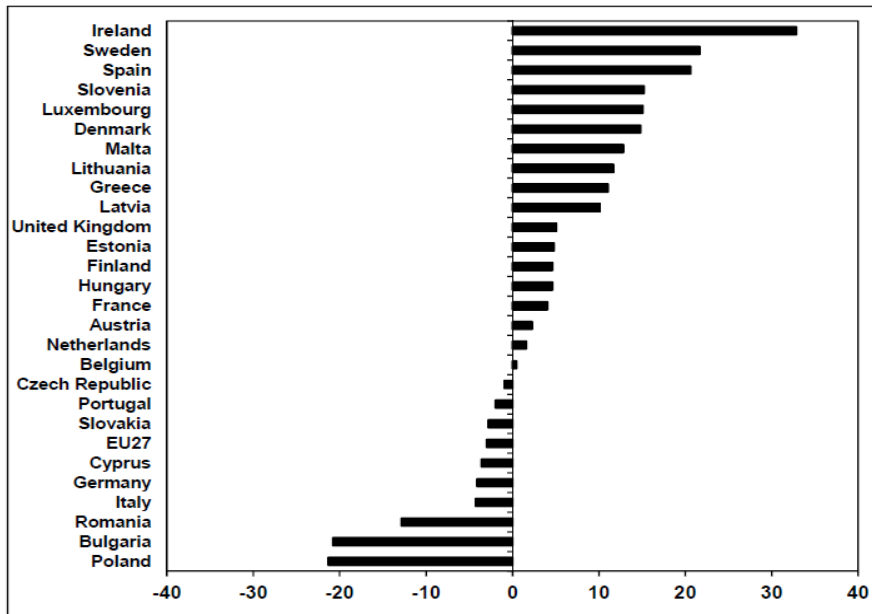
Figure 1. % of Population at Risk of Poverty or Social Exclusion, 2011

Source: Eurostat

ΓΡΑΦΗΜΑ 20.

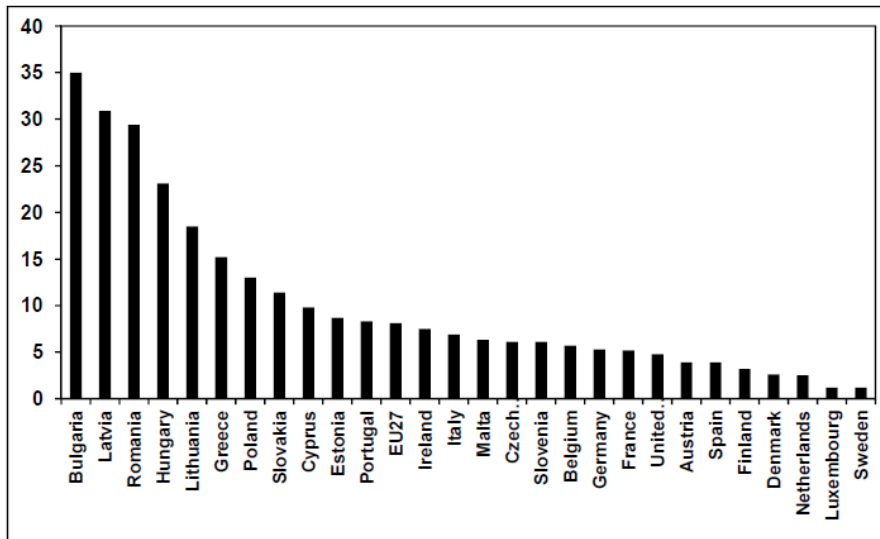
Figure 2. % Change in Population at Risk of Poverty or Social Exclusion, 2007-2011

Source: Eurostat

ΓΡΑΦΗΜΑ 21.

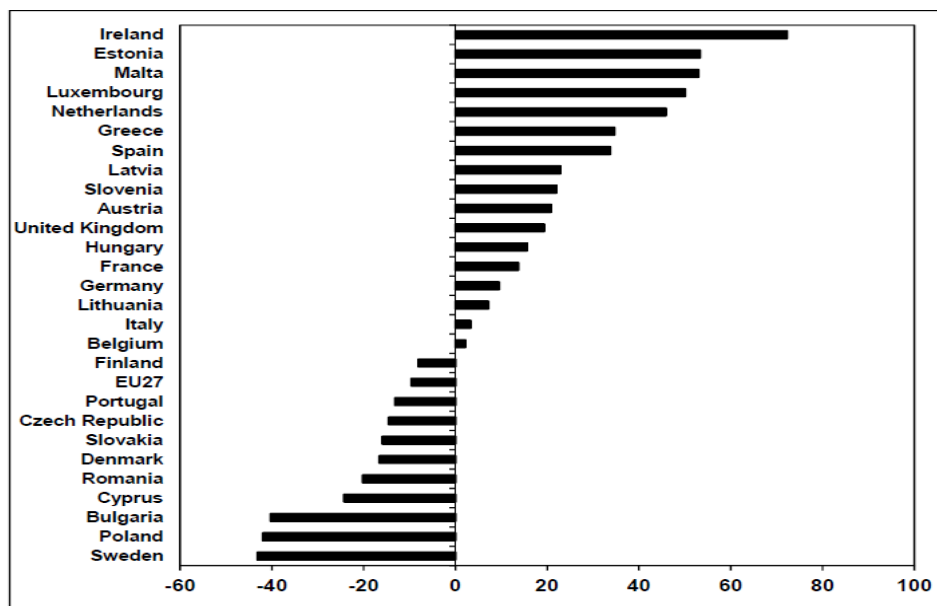
Figure 5. % of Population Severely Materially Deprived, 2011

Source: Eurostat

ΓΡΑΦΗΜΑ 22.

Figure 6. % Change in Number of People Severely Materially Deprived, 2007-2011

Source: Eurostat

Τα διαγράμματα παρουσιάζουν το κίνδυνο φτώχειας και τον κοινωνικό αποκλεισμό ανά ηλικιακή ομάδα (ΓΡ.16) ανά φύλο (ΓΡ.17,18) και ανά χώρα (ΓΡ.19,20). Επίσης παρουσιάζεται το ποσοστό των ατόμων που στερούνται υλικά αγαθά ανά χώρα (ΓΡ.21,22).

Συμπεράσματα

Από την έκθεση αξιολόγησης των επενδύσεων του ΕΚΤ κατά την περίοδο 2007-2013 προκύπτει ότι υπήρξε μεγάλος αριθμός ωφελουμένων που προέρχονταν από αδύναμες κοινωνικές ομάδες. Η βαρύτητα που δόθηκε σε επενδύσεις στο ανθρώπινο κεφάλαιο καταδεικνύουν τον ανθρωποκεντρικό χαρακτήρα του ΕΚΤ. Οι επενδύσεις στην απασχόληση αποκαλύπτουν την ανάγκη ύπαρξης ενός τόσο σοβαρού θεσμού για την καταπολέμηση της ανεργίας και διεύρυνσης του ρόλου του.

Η θετική επίδραση του ΕΚΤ στην Ελλάδα κατά την περίοδο 2007-2013 αποδεικνύεται από την αύξηση του ποσοστού συμμετοχής των νέων ηλικίας 15-24 ετών, την κάλυψη σε μεγαλύτερο ποσοστό των ανέργων σε σχέση με τους ήδη απασχολούμενους και τη βαρύτητα που έδωσε στους ανάπηρους. Η χαμηλή επίδραση όμως του ΕΚΤ στο ΑΕΠ κατά την εν λόγω περίοδο, τα υψηλά ποσοστά ανεργίας ιδιαίτερα στους νέους, ο αυξανόμενος κίνδυνος φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού, η αύξηση των ατόμων που στερούνται υλικά αγαθά μας οδηγούν στο συμπέρασμα ότι το ΕΚΤ πρέπει να προσανατολιστεί σε καλύτερα αποτελέσματα.

Τα αποτελέσματα του ΕΚΤ τα χρόνια της χρηματοπιστωτικής κρίσης απείχαν του ιδεατού στόχου. Σύμφωνα με τα διαγράμματα φαίνεται αύξηση της ανεργίας των νέων, των διακρίσεων μεταξύ των φύλων και του ποσοστού των ανθρώπων που βρίσκονται στα όρια της φτώχειας.

Εν κατακλείδι, η αξιολογική διαδικασία και η στατική ανάλυση στοιχείων που απορρέουν από επίσημες αξιολογήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής έχουν ιδιαίτερη σημασία για την ενίσχυση του ρόλου του ΕΚΤ. Αυτό διότι υπάρχει ανάγκη για μια συνολική και πολυεπίπεδη παρέμβαση του ΕΚΤ προς την κατεύθυνση της επίλυσης των σύγχρονων κοινωνικών προβλημάτων.

Κεφάλαιο 5: Διακρατική Συνεργασία και μελλοντική εξέλιξη του ΕΚΤ

Η Διακρατική Συνεργασία αποτελεί βασική λειτουργία του ΕΚΤ από την ίδρυσή του και καλείται να συμβάλει στην ποιότητα, την αποτελεσματικότητα των πολιτικών και στην πραγματοποίηση μεταρρυθμίσεων. Μια διακρατική διάσταση έχει σημαντικό πολλαπλασιαστικό αποτέλεσμα: ενισχύει τις ικανότητες καινοτομίας, εκσυγχρονισμού και προσαρμογής στις νέες κοινωνικές και οικονομικές προκλήσεις, συμβάλει στον εντοπισμό ζητημάτων και στην υποβολή λύσεων, προωθώντας μεταρρυθμίσεις που μπορούν να διαμορφώσουν και να επιτύχουν τους σχετικούς στόχους πολιτικής (European Union, 2016). Συμβάλει επίσης στη βελτίωση της ποιότητας της διακυβέρνησης⁵².

Ο στόχος της διακρατικής συνεργασίας είναι η προώθηση της αμοιβαίας μάθησης. Αυτή επιτυγχάνεται μέσω της σύμπραξης ανθρώπων, διοικήσεων, κοινωνικών εταίρων, ΜΚΟ και οργανισμών στον τομέα της απασχόλησης, της κοινωνικής ένταξης, της εκπαίδευσης, της κατάρτισης, της δια βίου μάθησης και της διοίκησης (European Union, 2016).

Η νομική βάση για τη Διακρατική Συνεργασία στο πλαίσιο του ΕΚΤ κατά την περίοδο 2014-2020 είναι το άρθρο 10 του Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1304/2013. Σύμφωνα με αυτό η Διακρατική Συνεργασία είναι υποχρεωτική πλέον για το ΕΚΤ και υλοποιείται μέσω των ΕΠ του κάθε κράτους-μέλους. Επίσης υπάρχει ένα Κοινό Πλαίσιο που υποστηρίζει τα κράτη-μέλη, τα εμπλεκόμενα μέρη στην υλοποίηση έργων Διακρατικής

---

⁵² Ο όρος «διακυβέρνηση» έχει ποικίλες έννοιες. Συχνά χρησιμοποιείται για να τονίσει τη συγκέντρωση των ενεργειών από τα όργανα που είναι υπεύθυνα για μια πολιτική, για να υποδείξει τα εναλλακτικά επίπεδα κυβερνητικής εξουσίας και την πολυπλοκότητα των σύγχρονων κοινωνιών στις οποίες υπάρχει μια πληθώρα αλληλεπιδράσεων. Ορισμένοι συγγραφείς θεωρούν τη διακυβέρνηση ως μια σειρά νόμων, νομικών Κανονισμών, διοικητικών κανόνων και πρακτικών που οριοθετούν, καθοδηγούν και διευκολύνουν τη βασική δραστηριότητα ενός κυβερνητικού συστήματος σε κεντρικό ή / και περιφερειακό επίπεδο. Άλλοι προσδιορίζουν τη διακυβέρνηση με την εταιρική σχέση σε διάφορα επίπεδα, όπου η διαδικασία διαβούλευσης γίνεται περισσότερο από ποτέ μια μέθοδος και ένα εργαλείο που εκφράζει και συνθέτει τις ανησυχίες των διοικήσεων, των οικονομικών και των κοινωνικών φορέων και των πολιτών. Τέλος, μια άλλη έννοια της πολυεπίπεδης διακυβέρνησης βασίζεται στην ολοκληρωμένη ευρωπαϊκή θεσμική διαμόρφωση, με μια δομοστοιχειωτή προσέγγιση που θα μπορούσε να εκπροσωπήσει καλύτερα την πολυεπίπεδη αντεπίδραση (Lion, Martini & Volpi, 2004).

Συνεργασίας και το οποίο αφορά στην ανάπτυξη της αμοιβαίας μάθησης σε επιλεγμένα Κοινά Θέματα⁵³.

Η Διακρατική Συνεργασία είναι άμεσα συνυφασμένη με το μέλλον του ΕΚΤ. Η αμοιβαία μάθηση και οι καλές πρακτικές είναι στοιχεία που θα εξελίξουν και θα αναβαθμίσουν το ΕΚΤ+ της προγραμματικής περιόδου 2021-2027. Το ΕΚΤ+ για να αντιμετωπίσει τις παγκόσμιες προκλήσεις, για να διατηρήσει την κοινωνική δικαιοσύνη και για να προωθήσει την ανταγωνιστικότητα της Ευρώπης, θα επικεντρωθεί σε επενδύσεις στο ανθρώπινο δυναμικό και θα εφαρμόσει τον Ευρωπαϊκό Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων. Το νέο Ταμείο θα είναι πιο ευέλικτο και απλούστερο καθώς θα αποτελεί τη συγχώνευση υπάρχοντων ταμείων και προγραμμάτων, των οποίων οι πόροι θα συνενωθούν. Μεταξύ άλλων θα παράσχει εξατομικευμένη στήριξη της υγειονομικής περίθαλψης (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2018) και θα υποστηρίξει την ένταξη των υπηκόων τρίτων χωρών⁵⁴. Ειδικότερα στο ΕΚΤ+, το οποίο θα έχει προϋπολογισμό ύψους 101,2 δισ. € θα συγχωνευτούν (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2018):

1. το ΕΚΤ και η ΠΑΝ
2. το Ταμείο Ευρωπαϊκής Βοήθειας προς τους Απόρους (FEAD)
3. το Πρόγραμμα της ΕΕ για την Απασχόληση και την Κοινωνική Καινοτομία (EaSI)⁵⁵
4. το Πρόγραμμα της ΕΕ για την Υγεία.

---

⁵³ <http://www.esfhellas.gr>

⁵⁴ <https://www.taxheaven.gr/news/news/view/id/40820>

⁵⁵ Με συνολικό προϋπολογισμό για το διάστημα 2014-2020 919.469.000 € σε τιμές του 2013 το EaSI από τον Ιανουάριο του 2014 έχει τρεις άξονες και αποτελεί τη συνένωση των προγραμμάτων: PROGRESS, EURES και Μηχανισμός Μικροχρηματοδοτήσεων Progress. Σύμφωνα με το Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, α) το 60% του συνολικού προϋπολογισμού του έχει κατανεμηθεί για τον άξονα PROGRESS (Εκσυγχρονισμός της Κοινωνικής Πολιτικής και της Πολιτικής για την Απασχόληση) β) το 20% στον άξονα Μικροχρηματοδοτήσεις και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα γ) το 15% στον άξονα EURES (Προώθηση της Επαγγελματικής Κινητικότητας).

ΓΡΑΦΗΜΑ 23. Κατανομή του συνολικού προϋπολογισμού του ΕΚΤ+ σε επιμέρους τομείς.

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2018.

Η εφαρμογή του Ευρωπαϊκού Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων θα γίνει κατά τον ακόλουθο τρόπο. Οι στόχοι του ΕΚΤ+ στον Κανονισμό θα συνδέονται άμεσα με τα τρία κεφάλαια του πυλώνα:

1. ίσες ευκαιρίες και πρόσβαση στην αγορά εργασίας,
2. δίκαιες συνθήκες εργασίας και
3. κοινωνική προστασία και ένταξη⁵⁶.

Συμπεράσματα

Η Διακρατική Συνεργασία αποτελεί καθοριστικό παράγοντα για τη λειτουργία του ΕΚΤ. Γι' αυτό το λόγο καθιερώθηκε ως υποχρεωτική, ενώ παράλληλα θεσπίστηκε ένα Κοινό Πλαίσιο που ρυθμίζει τα σχετικά θέματα. Αυτό συνέβη, διότι η αποδεδειγμένη ικανότητα Διακρατικής Συνεργασίας, δεν αξιοποιήθηκε επαρκώς κατά την περίοδο 2013-2017, σε σχέση με τη χρήση της σε άλλα προγράμματα και πρωτοβουλίες της ΕΕ.

Η Διακρατική Συνεργασία έχει ιδιαίτερη σημασία όμως και για τη μελλοντική εξέλιξη του ΕΚΤ, ιδίως εν όψει της υποχρέωσής του ΕΚΤ+ να εναρμονιστεί πλήρως με τον Ευρωπαϊκό Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων. Η αμοιβαία μάθηση και η ανταλλαγή καλών πρακτικών μεταξύ των κρατών-μελών, ωθούν προς αυτήν την κατεύθυνση - εναρμόνιση. Η εναρμόνιση αυτή θα πραγματοποιείται καθώς οι στόχοι του ΕΚΤ+ θα συνδέονται άμεσα με τα τρία κεφάλαια του πυλώνα.

Είναι βέβαιο ότι όλα τα ανωτέρω προϋποθέτουν συνθήκες, εν μέσω ειρήνης, δημοκρατίας, αλληλεγγύης, ισότητας και ευημερίας. Υπό αυτό το πρίσμα η ανάπτυξη

⁵⁶ <https://www.taxheaven.gr/news/news/view/id/40820>

μιας πιο Κοινωνικής Ευρώπης, θα δώσει στους ευρωπαϊκούς θεσμούς και στο ΕΚΤ, τη μελλοντική προοπτική που τους αξίζει και τους αναλογεί.

Κεφάλαιο 6: Συμπεράσματα

Η πολιτική του ΕΚΤ κατά τα πρώτα στάδια της ΕΟΚ θα μπορούσε να θεωρηθεί μινιμαλιστική. Με το πέρασμα των χρόνων το ΕΚΤ απομακρύνθηκε από τον περιφερειακό προσανατολισμό του και συνεισέφερε στην υλοποίηση της ΕΣΑ. Έκτοτε οδηγείται σταδιακά προς ένα νέο ρόλο, ώστε να αποτελέσει το κύριο χρηματοδοτικό μέσο για την ενίσχυση του ανθρώπινου δυναμικού και έναν από τους τρεις πυλώνες της Πολιτικής της ΕΕ για τη Συνοχή.

Παρά τις επιμέρους αδυναμίες είναι σαφές ότι η αποτίμηση του ρόλου του είναι θετική. Το πεδίο των παρεμβάσεων του είναι ευρύ, τα μέσα που διαθέτει αποτελεσματικά, οι ωφελούμενοι προέρχονται από πλατύ φάσμα της κοινωνικής διαστρωμάτωσης, τα φωτεινά παραδείγματά του αναδεικνύουν τον τελεσφόρο ρόλο και τις αναδιανεμητικές δυνατότητές του. Η θετική αυτή αποτίμηση αναδεικνύεται από τις παρεμβάσεις του σε σχέση με την καταπολέμηση των κοινωνικών ανισοτήτων στην ΕΕ. Αυτό συμβαίνει επειδή βοηθά στην πράξη περιθωριοποιημένες κοινωνικές ομάδες και αποκλεισμένους από την παραγωγική διαδικασία.

Η κριτική άποψη, ότι τα ποσά των χρηματοδοτήσεων δεν παρασχέθηκαν με την ίδια γενναιοδωρία σε όλους και συρρικνώθηκαν δραματικά κονδύλια που αφορούν κοινωνικές δαπάνες - ειδικά σε μια εποχή οικονομικής και κοινωνικής κρίσης - είναι ορθή. Μια ακόμα αδυναμία του ρόλου του ΕΚΤ εντοπίζεται στο γεγονός ότι η ποιότητα και η αποτελεσματικότητα των δράσεων του διαφοροποιείται ανάμεσα σε χώρες της Κεντρικής, Βόρειας Ευρώπης και σε χώρες του Νότου. Η γρήγορη απορρόφηση των κονδυλίων και ο καλύτερος προγραμματισμός από τις ηγεσίες του Βελγίου και της Ολλανδίας συντέλεσαν σε καλύτερη εφαρμογή των πολιτικών του ΕΚΤ.

Οι αμφισημίες στο ρόλο του ΕΚΤ είναι κατά τη γνώμη μου: α) η ενίσχυση της κινητικότητας των εργαζομένων, η οποία συμβάλλει θετικά στην εύρεση εργασίας, αποτελεί δε μειονέκτημα όταν υποχρεώνει τον εργαζόμενο να μετακινηθεί μακράν του χώρου κατοικίας του β) η χορήγηση δεξιοτήτων από το ΕΚΤ, η οποία είναι θετική. Η έλλειψη δεξιοτήτων των εργαζομένων δεν είναι η μόνη και η κύρια αιτία της ανεργίας. Η ανεργία οφείλεται κυρίως στη φτωχοποίηση της μεσαίας τάξης, η οποία δεν έχει πια τη δυνατότητα να συμβάλλει στην ανάπτυξη των επιχειρήσεων και στη δημιουργία ικανοποιητικών θέσεων εργασίας.

Ο ρόλος του ΕΚΤ καθίσταται ιδιαίτερα εμφανής με τις δράσεις του στη χώρα μας. Τα ποσά που εισέρρευσαν συνέβαλλαν στην ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας. Υλοποιήθηκε μεγάλος αριθμός έργων, σημαντικών για τις δυνατότητες μιας μικρής περιφερειακής ευρωπαϊκής οικονομίας. Ασχέτως αν η γραφειοκρατία, η κακοδιαχείριση, η προχειρότητα και η διαφθορά είχαν ως αποτέλεσμα την κατασπατάληση σημαντικών πόρων, η συμβολή του ΕΚΤ στην Ελλάδα κρίνεται θετική.

Οι δράσεις του ΕΚΤ στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ 2007-2013, επιχείρησαν να ανταποκριθούν στις προκλήσεις της ελληνικής οικονομικής κρίσης και βοήθησαν την χώρα και τις κοινωνικές ομάδες που επλήγησαν περισσότερο. Δεν στάθηκαν όμως επαρκείς για να τιθασεύσουν την ανεργία, την φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό. Οι δράσεις του ΕΚΤ στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ 2014-2020 ήταν παραγωγικότερες από τις αντίστοιχες της περιόδου 2007-2013. Η αύξηση κατά την περίοδο 2014-2020 των πόρων της εθνικής συμμετοχής, η μεγαλύτερη ενίσχυση των νέων ερευνητών και η έλλειψη ρευστότητας που προκλήθηκε λόγω της διεθνούς οικονομικής κρίσης (2007-2013) είναι οι παράμετροι που οδήγησαν τις δράσεις της περιόδου 2014-2020 σε ποιοτικότερα αποτελέσματα. Ωστόσο η προσπάθεια αναχαίτισης του «brain drain» και ενίσχυσης των προοπτικών εργασίας του πιο προικισμένου τμήματος της ελληνικής νεολαίας δεν έχει αποδώσει μέχρι τώρα τα αναμενόμενα.

Η αξιολογική διαδικασία βοηθά το ΕΚΤ να εφαρμόζει Κοινωνική Πολιτική με διαφάνεια και έλεγχο. Από τις αξιολογήσεις και την ανάλυση στατιστικών στοιχείων για την περίοδο 2007-2013, συμπεραίνουμε ότι υπάρχει ανάγκη για καλύτερα αποτελέσματα, των οποίων η επίτευξη θα μπορούσε να οδηγήσει στη βελτίωση των κοινωνικών συνθηκών.

Οι παρεμβάσεις του ΕΚΤ στη ζωή των Ευρωπαίων πολιτών μπορούν να υποβοηθηθούν άριστα από τη Διακρατική Συνεργασία, η οποία συσφίγγει τους δεσμούς συνεργασίας και ειρήνης ανάμεσα στους Ευρωπαίους. Με αυτήν ακυρώνεται η εθνικιστική πολυδιάσπαση της Ευρώπης που εκδηλώθηκε με δύο καταστροφικούς πολέμους μέσα σε ένα αιώνα. Αυτό συμβαίνει διότι το πολλαπλασιαστικό αποτέλεσμα αυτής της συνεργασίας έγκειται: στην ενίσχυση των ικανοτήτων καινοτομίας, τον εκσυγχρονισμό και την προσαρμογή στις νέες προκλήσεις, με μεταρρυθμίσεις που επιτυγχάνουν στόχους πολιτικής.

Η Διακρατική Συνεργασία έχει ιδιαίτερη σημασία όμως και για το μέλλον του ΕΚΤ. Η σύνδεση των στόχων του ΕΚΤ+ στον Κανονισμό με τα τρία κεφάλαια του πυλώνα θα οδηγήσει σε εναρμόνιση με τον Ευρωπαϊκό Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων.

Το ΕΚΤ +, θα στραφεί την περίοδο 2021-2027 προς ένα μείγμα πολιτικών που υπερασπίζεται τα ευρωπαϊκά κοινωνικά δικαιώματα. Η αναβάθμιση των ευρωπαϊκών κανόνων με στόχο την καταπολέμηση της ανεργίας και της φτώχειας που ψηφίστηκε από την Ευρωπαϊκή Κοινοβουλευτική Επιτροπή Απασχόλησης (3/12/2019), η αύξηση του προϋπολογισμού της ΕΕ για αυτό διάστημα είναι θετικά δείγματα. Υπάρχει όμως αρκετός δρόμος που πρέπει να διανυθεί ως προς την ανάπτυξη μιας πιο Κοινωνικής Ευρώπης, καθώς στις μέρες μας παρατηρείται συρρίκνωση των κοινωνικών δικαιωμάτων και σοβαρό κοινωνικό έλλειμμα.

Η συνολική μου άποψη είναι ότι οι πόροι του ΕΚΤ παρέχουν στους πολίτες δυνατότητες που σε άλλη περίπτωση δεν θα υπήρχαν από εθνικούς πόρους. Το σημαντικότερο όλων είναι ότι το ΕΚΤ υποχρέωσε τις κυβερνήσεις να προβούν σε ανθρωποκεντρικές μεταρρυθμίσεις. Το ΕΚΤ αποτελεί στοιχείο σταθερότητας και μοχλό ανάπτυξης της Κοινωνικής Ευρώπης, παρά το ότι ο ρόλος του θα πρέπει να ενισχυθεί ώστε να εκπληρώσει σε μεγαλύτερο βαθμό τις αξίες, τις αρχές και τους σκοπούς της Ευρωπαϊκής Κοινωνικής Πολιτικής.

Επιπλέον, η ανάπτυξη μιας πιο Κοινωνικής Ευρώπης δεν πραγματώνεται μόνο με την έκφραση ευχών ή ευσεβών πόθων. Αυτό άλλωστε υπονοεί η θέση που εμπεριέχεται στην προφητική φράση του Ρομπέρ Σουμάν: «Η Ευρώπη δεν θα δημιουργηθεί διαμιάς, ούτε ως ένα συνολικό οικοδόμημα: θα διαμορφωθεί μέσα από συγκεκριμένα επιτεύγματα που θα δημιουργήσουν πρώτα μια πραγματική αλληλεγγύη» (Γεωργακόπουλος, 2018: 13). Εν προκειμένω απαιτείται η μετατροπή της Κοινωνικής Πολιτικής σε ευρωπαϊκή προτεραιότητα. Οι στόχοι της διακήρυξης της Ρώμης: α) ενιαία αγορά β) Κοινωνική Ευρώπη γ) ισχυρή στην διεθνή σκηνή δ) με ασφαλή σύνορα, θα καταστεί χωρίς αντίκρισμα αν η ΕΕ δεν προωθήσει μια win-win συνεργασία (Εμμανουήλ, 2017).

Εν συνεχεία παρατίθενται κάποιες προτάσεις που θα εξασφαλίσουν τη συνέχεια των δράσεων του ΕΚΤ, ενισχύοντας ταυτόχρονα το κοινωνικό του πρόσημο. Άλλωστε με την κρίση ξεκίνησε ένας γόνιμος διάλογος που οδηγεί σε προτάσεις για θέματα που προηγουμένως δεν είχε δοθεί τόση βαρύτητα. Η εκμετάλλευση αυτής της κρίσης είναι σημαντική για την Ευρώπη και τη χώρα μας.

1. Απαιτείται σεβασμός και προστασία της νομοθεσίας δηλαδή :

- α) της Συνθήκης για τη Λειτουργία της ΕΕ
- β) του Χάρτη των Θεμελιωδών Κοινωνικών Δικαιωμάτων
- γ) του Ευρωπαϊκού Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων

δ) των Κανονισμών της ΕΕ.

2. Θα πρέπει να υπάρξει μια κατά πολύ γενναιότερη χρηματοδότηση των πολιτικών του ΕΚΤ.

3. Χρειάζεται ορθολογική και διαφανής επένδυση των πόρων.

4. Η ενίσχυση των κοινωνικών δικαιωμάτων θα προσφέρει κοινωνικές δικλίδες για την επίτευξη νέας υπερεθνικής ελεύθερης οικονομίας, όπου ο καπιταλισμός θα έχει ηπιότερη μορφή. Αυτό γιατί τα κοινωνικά δικαιώματα επιδρούν α) στην ατομική ευημερία β) την κοινωνική ανάπτυξη γ) την οικονομική μεγέθυνση.

Το επίπεδο των καθολικών εξισωτικών δικαιωμάτων καθορίζει την επιτυχία ή μη της Κοινωνικής Πολιτικής (διασφάλιση της κάλυψης των βασικών αναγκών, εγγύηση των προϋποθέσεων για ελευθερία, βελτίωση της κοινωνικής δικαιοσύνης - άμβλυνση των κοινωνικών διαφορών). «Πρόκειται για κοινωνικά εφικτή έκβαση όταν υπάρχουν οι κατάλληλοι πόροι» (Βενιέρης, 2015: 281).

5. Κοινωνική παρέμβαση προς την κατεύθυνση ρυθμίσεων, μηχανισμών κοινοτικής αλληλεγγύης και όχι προς την κατεύθυνση «race to the bottom». Αυτό σημαίνει ενίσχυση του αναδιανεμητικού ρόλου της.

6. Για να επιτευχθεί η οικονομική και κοινωνική σύγκλιση είναι απαραίτητη η ενίσχυση και αναδιάρθρωση των αποτελεσμάτων του ΕΚΤ στον ευρωπαϊκό Νότο και η εφαρμογή της Ευρωπαϊκής Κοινωνικής Πολιτικής με ενιαίο τρόπο για όλα κράτη-μέλη.

7. Στην ΕΕ είναι απαραίτητη η εφαρμογή φιλικών πολιτικών προς τα ασθενεστέρα κοινωνικά στρώματα, που ανταποκρίνονται στα εθνικά χαρακτηριστικά του κάθε κράτους.

8. Είναι κρίσιμο να εισαχθούν καινοτόμες πολιτικές που θα έχουν άμεσο αντίκτυπο στην καθημερινότητα του πολίτη, στη βελτίωση του επιπέδου ζωής του και δεν θα εξαντλούνται μόνο σε μακρόπνοα και μεγαλεπήβολα σχέδια.

9. Η εργαλειοποίηση της Κοινωνικής Πολιτικής, κατά την οποία οι συλλογικές αξίες εξασθενούν, η αρχή της καθολικότητας κατακερματίζεται και οι αξίες αποδομούνται είναι άσκοπη. Το ιδεατό θα ήταν η Κοινωνική Πολιτική να έχει ακαδημαϊκή έννοια ως επιστημονικό πεδίο προάσπισης της κοινωνικής δικαιοσύνης.

Σύμφωνα με τον Ζαν Μονέ «οι άνθρωποι αποδέχονται την αλλαγή μόνο όταν αντιμετωπίζουν την αναγκαιότητα, και αναγνωρίζουν την αναγκαιότητα μόνο όταν αντιμετωπίζουν κρίσεις» (Γεωργακόπουλος, 2018: 13). Η πολυσύνθετη κοινωνική και οικονομική κρίση της εποχής μας δημιουργεί ευκαιρίες αλλαγών και επανατοποθέτησης. Οι κοινωνικές αλλαγές προσδιορίζουν τους στόχους της

Κοινωνικής Πολιτικής. Επ' αυτού λοιπόν ορθότατα ο Καθηγητής Δημήτρης Βενιέρης αναφέρει το δέον γενέσθαι: «Οι στόχοι της Κοινωνικής Πολιτικής για αυτή διανεμητική κοινωνική δικαιοσύνη εξαρτώνται από το μέτρο επιδίωξης της κοινωνικής αλλαγής και από το επίπεδο κάλυψης των κοινωνικών αναγκών που προκρίνει μια κοινωνία - στόχοι που συνδέονται με την παροχή ίσων ευκαιριών στην αφετηρία και με την άμβλυνση των αδικαιολόγητων αδικιών στο αποτέλεσμα» (Βενιέρης, 2015: 280).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Ελληνόγλωσση

1. Βενιέρης, Δ. (2009), *Ευρωπαϊκή Κοινωνική Πολιτική και Κοινωνικά Δικαιώματα. Το τέλος των ύμνων*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
2. Βενιέρης, Δ. (2011), *Κρίση Οικονομίας, Απορρύθμιση Κοινωνικής Πολιτικής : Η Νέα «Μικροελληνική» Καταστροφή 2010-2011*, Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, 134-135, Α΄ - Β΄ 2011, σσ. 101-131.
3. Βενιέρης, Δ. (2015), *Κοινωνική Πολιτική Έννοιες και Σχέσεις*, Εκδόσεις: Τόπος.
4. Γεωργακόπουλος, Θ. (2018), *Η Επόμενη Ευρώπη. 20 κείμενα για το μέλλον της Ευρωπαϊκής Ένωσης και για τη θέση της Ελλάδας σε αυτή*. Εκδόσεις: Διανέοσις.
5. Γκιοκάς, Δ. (2016), *ΕΣΠΑ 2014-20: Τι είναι και πώς μπορεί να φέρει την ανάπτυξη*, Huffpost, ανακτήθηκε 27/4/2019 από <https://www.huffingtonpost.gr/dimitrios-giokas/-201420- b 8511458.html>
6. Δασκαρόλη, Σ., & Τσέλιου Α. (2015), *Το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο στην Ελλάδα 2007-2013. Τίνα η αλλαγή που θέλεις να δεις στον κόσμο*, Αθήνα: Ειδική Υπηρεσία Συντονισμού και Παρακολούθησης Δράσεων Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου (ΕΥΣΕΚΤ).
7. Διαμαντοπούλου, Α. (2018), 'Μαζί στις Αποφάσεις κι Όχι Μόνοι Μας στις Συνέπειες' στο Θ. Γεωργακόπουλος (επιμ.), *Η Επόμενη Ευρώπη. 20 κείμενα για το μέλλον της Ευρωπαϊκής Ένωσης και για τη θέση της Ελλάδας σε αυτή*, 65-71, Αθήνα: Διανέοσις.
8. Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2013), *Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1304/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17 Δεκεμβρίου*

- 2013 για το ΕΚΤ και την κατάργηση του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1081/2006 του Συμβουλίου, ανακτήθηκε 27/4/2019 από http://www.esfhellas.gr/elibrary/ECI304_ESF_20122013_L347.pdf
9. Eurostat (2019), *Eurostat: Τα υψηλότερα επίπεδα ανεργίας στην ΕΕ καταγράφονται στην Ελλάδα - Στο 18,6% η ανεργία τον Σεπτέμβριο*, Καθημερινή, ανακτήθηκε 27/4/2019 από <http://www.kathimerini.gr>
10. Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2010), *Ανακοίνωση της Επιτροπής. Ευρώπη 2020. Στρατηγική για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη*, Βρυξέλλες, 3/3/2010, ανακτήθηκε 27/4/2019 από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010DC2020&from=EL>
11. Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2012), *Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο. Επενδύουμε στον άνθρωπο. Τί είναι και τί κάνει*, Λουξεμβούργο: Υπηρεσία εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
12. Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2018), *Προϋπολογισμός της ΕΕ: Νέο Κοινωνικό Ταμείο, Ταμείο Προσαρμογής στην Παγκοσμιοποίηση και Ταμείο για τη Δικαιοσύνη, τα Δικαιώματα και τις Αξίες*, Βρυξέλλες, 30 Μαΐου 2018, ανακτήθηκε 27/4/2019 από http://europa.eu/rapid/press-release_IP-18-3923_el.htm
13. Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2011), *Πολιτική Συνοχής της ΕΕ 2014-2020: Προτάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής*, ανακτήθηκε 27/4/2019 από https://ec.europa.eu/regional_policy/el/information/publications/presentations/2011/eu-cohesion-policy-2014-2020-proposals-from-the-european-commission
14. ΕΥΣΕΚΤ (2017), *Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο. Επενδύουμε στον άνθρωπο. 60 χρόνια ΕΚΤ. Όλα όσα θέλετε να μάθετε για το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο*, ανακτήθηκε 27/4/2019 από <http://www.pepattikis.gr>
15. Ιωακειμίδης, Π. (2018), 'Ποια Ευρώπη θέλουμε' στο Θ. Γεωργακόπουλος (επιμ.), *Η Επόμενη Ευρώπη. 20 κείμενα για το μέλλον της Ευρωπαϊκής Ένωσης και για τη θέση της Ελλάδας σε αυτή*, 115-129, Αθήνα: Διανέοσις.

16. Ιωαννίδης, Γ. (2018), *Το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο ανάχωμα στο «brain drain»*, Euro2today, ανακτήθηκε 27/4/2019 από <https://www.euro2day.gr/>
17. Καραμεσίνη Μ. (2011), 'Η Πολιτική Απασχόλησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης', στο Θ. Σακελλαρόπουλος (επιμ.), *Η Κοινωνική Πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, 187-250, Αθήνα: Διόνικος.
18. Κοτοφύλος, Γ. (2017), *Αποψη: Κοινωνική Ευρώπη, μία νέα Παιδεία*, Καθημερινή, ανακτήθηκε 27/4/2019 από <http://www.kathimerini.gr/935166/article/oikonomia/die8nhs-oikonomia/apoyh-koinwnikh-eyrwph-mia-nea-paideia>
19. Κουζής, Γ. (2007), *Flexicurity: Δύσκολη η ισορροπία ανάμεσα σε ασφάλεια και ευελιξία*, Capital.gr, ανακτήθηκε 27/4/2019 από <http://www.capital.gr/me-apopsi/337661/flexicurity-duskoli-i-isorropia-anamesa-se-asfaleia-kai-euelixia>
20. Κουζής, Γ. (2008), *Οι εργασιακές σχέσεις στην Ελλάδα και προτάσεις για την αναβάθμισή τους*, Εργασιακά Δικαιώματα (Κώστας Νικολάου ΚΕΠΕΑ/ΓΣΕΕ), ανακτήθηκε 27/4/2019 από <https://ergasiakadikaionomata.wordpress.com>
21. Κουζής, Γ. (2015), *Η εργασία στο απόσπασμα κατά την περίοδο της κρίσης και των μνημονίων*, Κοινωνική Πολιτική, τεύχος 3, 7 - 18.
22. Κουρτέση, Α., Τσέλιου, Α., Καλέντη, Μ., Σκαλτσά Μ., & Μάσβουλα, Ε. (2007), *Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο 1957-2007: Επετειακή Έκδοση*, Υπουργείο Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας.
23. Κουτσιαράς Ν. (2013), *Οι καιροί αλλάζουν - εμείς: Κείμενα για την Ευρωπαϊκή πολιτική οικονομία πριν και μετά την κρίση*, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
24. Ναγόπουλος, Ν. (2009), 'Νοτιοευρωπαϊκό Μοντέλο: Ιδιαιτερότητες, κοινωνικές, απορρυθμίσεις και ευέλικτες πολιτικές για την απασχόληση και την κοινωνική

προστασία' στο Σ. Χτούρης - Π. Γρηγορίου (επιμ.), *Μικρά, μεσαία κράτη και κοινωνία στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, Αθήνα: Παπαζήση.

25. Ναγόπουλος, Ν. (2011), 'Ευρωπαϊκή Κοινωνική Πολιτική και Μηχανισμοί Υποστήριξης. Το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ)' στο Θ. Σακελλαρόπουλος (επιμ.), *Η Κοινωνική Πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, 187-128, Αθήνα: Διόνικος.
26. Νικολαΐδης, Η. (2016), *ΕΣΠΑ: Μια Περίεργη, Πολύτιμη, Πολύπλοκη Ιστορία. Τι γίνονται τα χρήματα που μπαίνουν στην ελληνική οικονομία από τα ευρωπαϊκά προγράμματα χρηματοδότησης; Μελετήσαμε προσεκτικά το ΕΣΠΑ 2007-2013 αναζητώντας απαντήσεις*, Διανέοσις, ανακτήθηκε 27/4/2019 από <https://www.dianeosis.org/2016/02/espa-main/>
27. Ρομποτή, Ε. (2016), *Η νέα στρατηγική «Ευρώπη 2020» και η κριτική αποτίμηση της κοινωνικής διάστασης στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης*, ανακτήθηκε 27/4/2019 από <http://socialpolicy.gr/>
28. Σακελλαρόπουλος, Θ. (2001), *Υπερεθνικές Κοινωνικές Πολιτικές την εποχή της παγκοσμιοποίησης: η Κοινωνική Πολιτική διεθνών οργανισμών και της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Αθήνα: Κριτική.
29. Σακελλαρόπουλος, Θ. (2010), Βενιέρης Δημήτρης, *Ευρωπαϊκή Κοινωνική Πολιτική και Κοινωνικά Δικαιώματα. Το Τέλος των Ύμνων*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2009. *Social Cohesion and Development*, τόμος 5, τεύχος 2.
30. Σακελλαρόπουλος, Θ., & Αγγελάκη Μ. (2016), 'Ευρωπαϊκή Κοινωνική Πολιτική: Από Την Άτολμη Ανάπτυξη Στο Αβέβαιο Μέλλον' στο Ν. Μαραβέγιας (επιμ.), *Ευρωπαϊκή Ένωση. Δημιουργία, Εξέλιξη, Προοπτικές*, 421-436, Αθήνα: Κριτική.
31. Σωτηρόπουλος, Δ. (2006), 'Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση και ελληνικό κράτος πρόνοιας 1974-2004: Τομές και συνέχειες στην κοινωνική προστασία' στο: Χ. Οικονόμου- Α. Φερόνας, *Οι εκτός των τειχών: φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός στις σύγχρονες κοινωνίες*, 209-237, Αθήνα: Διόνικος.

32. Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας (2007), *Το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και ο ρόλος του στο ΕΣΠΑ 2007-2013*, Στο πλαίσιο της δράσης «Κατάρτιση με επιχορήγηση (Training Voucher) ανέργων στον παραγωγικό τομέα Β΄ της οικονομίας με υποχρεωτική απασχόληση».
33. Τσούκαλης, Λ. (1998), *Η Νέα Ευρωπαϊκή Οικονομία. Στο κατώφλι του 21^{ου} αιώνα*, Αθήνα: Παπαζήση.
34. Φερόνας, Α. (2013), *Η Κοινωνική Διάσταση της «Ευρώπης 2020»: Ρητορική και Πραγματικότητα*, Κοινωνική Πολιτική, τεύχος 1, 1-24.
35. Φερόνας, Α., & Βενιέρης Δ. (2004), *Φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός σε Ευρώπη και Ελλάδα: έννοιες, αντιλήψεις, πολιτικές*, Αθήνα: Αντ. Ν. Σάκκουλας.
36. Φοντέν, Π. (2017), *Η Ευρώπη σε 12 μαθήματα.*, Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
37. Χαρίτσης, Α. (2018), *Συνέντευξη Τύπου- Εκδήλωση για τα 60 χρόνια του ΕΚΤ. Η ομιλία του Αναπληρωτή Υπουργού Οικονομίας και Ανάπτυξης*, ανακτήθηκε 27/4/2019 από http://www.edulll.gr/wp-content/uploads/2018/02/OMILIA_Xaritsi_Syn.-Tyrou_60_xronia_EKT.pdf

2. Ξενόγλωσση

1. Eduardo, T. (2012), European Social Fund in Portugal: a complex question for human resource development, *European Journal of Training and Development*, 36 (2/3), 179-194.
2. Eduardo, T. (2013), The European Social Fund: a very specific case instrument of HRD policy, *European Journal of Training and Development*, 37 (4), 336-356.
3. European Union (2016), *Transnational Cooperation in the European Social Fund 2014-2020. An Introductory Guide*, Directorate General for Employment, Social Affairs and Inclusion.

4. Gerven, M., Vanhercke, B., & Gürocak, S. (2014), Policy learning, aid conditionality or domestic politics? The Europeanization of Dutch and Spanish activation policies through the European Social Fund, *Journal of European Public Policy*, 21(4), 509-527.
5. House of Lords (2010), *Making it Work: the European Social Fund*, European Union Committee, 9th Report of Session 2009-10, Volume I: Report, 1-62, London : The Stationery Office Limited.
6. Lion, C., & Martini, P. (2006), The evaluation of a Complex Social Program: Lessons learned from the experience of the European Social Fund, *Evaluation and Program Planning*, 29, 1-9.
7. Lion, C., Martini, P., & Volpi S. (2004), The Evaluation of European Social Fund Programmes in a New Framework of Multilevel Governance: The Italian Experience, *Regional Studies*, 38 (2), 207-212.
8. Sen, A. (1999), *Development as Freedom*, New York : Alfred A. Knopf
9. Stabenow, W. (1979), The European Social Fund its aims and how it works, Industrial and Commercial Training, *Industrial and Commercial Training*, 11(10), 420-422.
10. Verschraegen, G., Vanherche, B., & Varpoorten R. (2011), The European Social Fund and domestic activation policies: Europeanization mechanisms, *Journal of European Social Policy*, 21 (1), 55-72.
11. Μιχαλάκη, Σ. (2016), The Public Discourse on Flexicurity: Reading Greek, Portuguese and English newspapers, *Social Cohesion and Development*, 5(2), 151-171.

3. Διαδικτυακές αναφορές:

1. Επίσημη ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο.
<http://ec.europa.eu/esf/home.jsp?langId=el> (προσπελάστηκε 27/4/2019)
<http://ec.europa.eu/esf/main.jsp?catId=525&langId=el> (προσπελάστηκε 27/4/2019)
<http://ec.europa.eu/esf/main.jsp?catId=35&langId=el> (προσπελάστηκε 27/4/2019)
<http://ec.europa.eu/esf/main.jsp?catId=67&langId=el&newsId=2766>
(προσπελάστηκε 27/4/2019)
https://ec.europa.eu/regional_policy/el/funding/social-fund/
(προσπελάστηκε 27/4/2019)
<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?pager.offset=0&catId=701&langId=en&moreDocuments=yes> (προσπελάστηκε 27/4/2019)
2. European Commission, Press Release Database, Ευρωπαϊκή Επιτροπή - Ενημερωτικό δελτίο, Ερωτήσεις και απαντήσεις: Αξιολόγηση του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου για την περίοδο 2007-2013.
[http://europa.eu/rapid/press-release MEMO-16-3985_en.htm](http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-16-3985_en.htm) (προσπελάστηκε 27/4/2019)
3. Επίσημη ιστοσελίδα του ΕΚΤ στην Ελλάδα, Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, Επενδύουμε στον άνθρωπο.
<http://www.esfhellas.gr> (προσπελάστηκε 27/4/2019)
4. Επίσημη ιστοσελίδα για το ΕΣΠΑ 2014-2020 Ανάπτυξη - Εργασία - Αλληλεγγύη, Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Οικονομίας και Ανάπτυξης.
<https://www.espa.gr> (προσπελάστηκε 27/4/2019)
5. Ιστοσελίδα για την Κοινωνική Πολιτική - Κοινωνική Θεωρία.
<http://socialpolicy.gr/> (προσπελάστηκε 27/4/2019)
6. Taxheaven, Ερωτήσεις και απαντήσεις για το νέο Κοινωνικό Ταμείο και το Ταμείο Προσαρμογής στην Παγκοσμιοποίηση την περίοδο 2021-2027.
<https://www.taxheaven.gr/news/news/view/id/40820> (προσπελάστηκε 27/4/2019)

7. Taxheaven, Προϋπολογισμός της ΕΕ: Νέο Κοινωνικό Ταμείο, Ταμείο Προσαρμογής στην Παγκοσμιοποίηση και Ταμείο για τη Δικαιοσύνη, τα Δικαιώματα και τις Αξίες.

<https://www.taxheaven.gr/news/news/view/id/40817> (προσπελάστηκε 27/4/2019)

8. Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ήπειρος 2014-2020 στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ 2014-2020.

<http://peproe.gr/moc-dimosiotita/60-news/395-60-years-es>

(προσπελάστηκε 27/4/2019)